

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ІНСТИТУТ ГУМАНІТАРНИХ І СОЦІАЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА
ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
НАУКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР
ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ «ВЕКТОР»

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА
ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ**

Збірник матеріалів
Регіональної науково-теоретичної конференції

м. Львів, 21 травня 2015 р.

Затверджено на засіданні кафедри політології та міжнародних відносин ІГСН

Організатори конференції:

Національний університет «Львівська політехніка»
Інститут гуманітарних і соціальних наук
Кафедра політології та міжнародних відносин
Науково-аналітичний центр політичних досліджень «Вектор»

Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики // Матеріали Регіональної науково-теоретичної конференції (Львів, 21 травня 2015 р.). – Львів: НУ ЛП, 2015. – 160 с.

Матеріали подано в авторській редакції
Відповідальний за випуск: М.А. Бучин

©ІГСН, НУ ЛП, 2015

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ	6
Андрейко Віталій МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН (НА ПРИКЛАДІ ЧЕСЬКОЇ ТА СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІК)	6
Волинець Оксана ПРАВА ЛЮДИНИ, НАРОДІВ ТА НАЦІЙ У СОЦІАЛЬНОМУ ВЧЕННІ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ	9
Крап Андрій РОЛЬ ІНДЕКСІВ ТА РЕЙТИНГОВИХ СИСТЕМ У ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	12
Малик Ірина ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ В СТРУКТУРІ АСИМЕТРИЧНИХ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	18
Почекаліна Вікторія ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЄС: ВИЗНАЧЕННЯ ТА КОМПОНЕНТИ	21
Феденишин Михайло АНАЛІТИЧНІ ЦЕНТРИ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	26
Хімяк Оксана НЕОЄВРАЗІЙСТВО ЯК ЦИВІЛІЗАЦІЙНА ОСНОВА «РУСЬКОГО МІРА»	29
Штефан Олена ПОНЯТТЯ «ІМІДЖУ» ДЕРЖАВИ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	34
СЕКЦІЯ 2. ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	39
Богун Святослав ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	39
Бучин Микола ТРАНСФОРМАЦІЯ ВІЙСЬКОВОГО ФАКТОРА В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ	43
Винницький Орест ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОРОЛЯ ІСПАНІЇ: НА ПРИКЛАДІ ФЕЛПЕ VI	46
Гасяк Мар'яна ДЕМІЛІТАРИЗАЦІЯ СВІТУ ТА ЇЇ ПЕРСПЕКТИВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА	50
Димінська Юлія ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	54
Жук Остап РЕАКЦІЯ НАТО НА ЗАГРОЗИ МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ	59

Ільницька Уляна СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У ДЕМОКРАТИЧНИХ СУСПІЛЬСТВАХ	62
Коваль Катерина ХАКТИВІЗМ ЯК НОВІТНЯ ФОРМА МЕРЕЖЕВОГО ПРОТЕСТУ	67
Коваль Оксана СЕПАРАТИЗМ У СУЧАСНОМУ СВІТОВОМУ ПРОЦЕСІ: ЯКІСНА ОЦІНКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОШИРЕННЯ	71
Кукарцев Олег ІНСПІРАЦІЯ РОСІЄЮ СЕЦЕСІОНІСТСЬКОГО РУХУ ГАГАУЗІВ: 2014-2015 РР.	75
Курдова Роксолана ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОКТРИНИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ІЗРАЇЛЮ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	78
Луцишин Галина ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ПРИКОРДОННИХ КОНФЛІКТІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	80
Мателешко Юрій ЕКСПАНСІЯ РОСІЇ В ЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ ТА ПОЗИЦІЯ ОФІЦІЙНОГО БУХАРЕСТА	83
Сухорольська Ірина ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ США ЗА ЧАСІВ АДМІНІСТРАЦІЇ БАРАКА ОБАМИ.86	

СЕКЦІЯ 3. УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН .....

Александрова Наталя, Горбач Олександр ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ФОРМИ ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	91
Бучин Микола, Доброход Ірина ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК В УКРАЇНІ	95
Гусяк Юлія ВПЛИВ РОСІЙСЬКИХ ЗМІ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ НА СХОДІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ 2014-2015 РОКІВ	97
Демчишак Руслан, Прищепя Андрій РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ НА СХОДІ УКРАЇНИ ЯК ВИКЛИК СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ	100
Забавська Христина ЙМОВІРНІСТЬ ПОВЕРНЕННЯ ДО БІПОЛЯРНOSTІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ	104
Зубар Володимир РОСІЙСЬКИЙ НЕОІМПЕРІАЛІЗМ ЯК ЗАГРОЗА НЕЗАЛЕЖНОСТІ, ДЕРЖАВНОМУ СУВЕРЕНІТЕТУ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ	109
Лагода Оксана ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО ПРЕДСТАВНИКА ЄС З ПИТАНЬ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ І ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ФЕДЕРАЦІЇ МОГЕРІНІ ЩОДО СИТУАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ	112

Лемко Юлія, Коваль Олександр УКРАЇНА – РУМУНІЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ПРИКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА 2014-2020	116
Ляшенко Юлія «УКРАЇНСЬКА КРИЗА» 2014 – 2015 РР. ЯК ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИЙ ЧИННИК СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: ПЕРША РЕАКЦІЯ ПРОВІДНИХ АКТОРІВ	120
Маркітантов Вадим ПРОБЛЕМА КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ	124
Метлінська Роксолана КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ РОСІЇ НА УКРАЇНУ	129
Пасічний Роман, Дзера Михайло ПРОБЛЕМИ ТВОРЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ	132
Пелюшкевич Анна, Дорош Леся ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ: ОСНОВНІ СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ ТА ВИКЛИКИ	137
Седлавська Христина РЕАКЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА АНЕКСІЮ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ ТА МІСТА СЕВАСТОПОЛЯ	141
Стельмашук Любов, Івасечко Ольга ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ВНУТРІШНІХ ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОГО КОНФЛІКТУ (НА ПРИКЛАДІ КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ)	143
Тишкун Юрій СТРАТЕГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК СУБ'ЄКТНОСТІ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ	147
Турчин Ярина ОСОБЛИВОСТІ ПОЗИЦІЇ ВАТИКАНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЩОДО УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО КОНФЛІКТУ	151
Туриб Тетяна ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ПІД ЧАС ЗАХОПЛЕННЯ РОСІЄЮ КРИМУ	157

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Андрейко Віталій

*к. іст. н., доц. кафедри країнознавства
Ужгородський національний університет*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН (НА ПРИКЛАДІ ЧЕСЬКОЇ ТА СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІК)

Вибір методології та методів дослідження історичного процесу становлення і розвитку системи міждержавних чесько-словацьких відносин межі ХХ-ХХІ століть значним чином був обумовлений стандартами та апробованим інструментарієм наукового аналізу, які використовуються сучасною історичною та політичною науками для дослідження системи новітніх міжнародних відносин у цілому. Головною методологічною основою вивчення проблеми цілком логічно став системний підхід.

Системний підхід привертав увагу багатьох вчених, які опирались на нього в розробці різних типів міжнародних систем і прагнули розкрити на основі цього підходу загальний зміст історичних подій, щоб прогнозувати їх розвиток у майбутньому. Системний підхід полягає у цілісному сприйнятті міжнародних відносин та у розумінні взаємозв'язаності й взаємообумовленості його елементів. Він потрібний "...з огляду на взаємозалежність всіх суб'єктів міжнародних відносин і функціонування міжнародних систем" [4].

У цілому, застосування системного підходу до вивчення новітньої історії становлення і розвитку міждержавних відносин незалежних ЧР і СР досить ефективно розкриває різноманітні аспекти взаємозв'язку внутрішніх і зовнішніх чинників еволюції сучасних чесько-словацьких стосунків, їх місце і роль в системі європейських та регіональних міжнародних відносин.

Разом з тим, для більш повного висвітлення системи чесько-словацького співробітництва об'єктивно необхідно застосувати і комплексний підхід, який у даному конкретному випадку передбачає

синтез концептуально-теоретичних положень теорії міжнародних відносин і засад конкретно-історичного аналізу.

Історія міжнародних відносин з теоретичного погляду це – історія боротьби двох парадигм, двох систем поглядів щодо основ міжнародного порядку та засобів стабілізації міжнародних відносин: політичного ідеалізму та “класичної парадигми” або політичного реалізму.

Концептуально методологія дослідження чесько-словацьких взаємин ґрунтується саме на засадах політичного реалізму, як чільного теоретичного підходу до розуміння й аналізу діяльності на міжнародній арені держав у якості головних акторів і суб'єктів міжнародних відносин. Одним із найбільш привабливих положень теорії політичного реалізму стало положення про необхідність розглядати міжнародні відносини не з точки зору будь-якого ідеалу, а з точки зору міжнародної політики, яка перебуває в боротьбі за володіння та утримання влади.

Проблема міжнародного співробітництва переміщується в центр уваги академічних кіл, державних діячів, міжнародних організацій та інших структур і об'єднань. Зважаючи на те, що взаємодія між ЧР і СР відбувалася через співробітництво, предметом дослідження стали шляхи співробітництва, внутрішні причини співробітництва, стимулююча та перешкоджаюча роль у розвитку співробітництва, його форми, типи, види і наслідки. Аналізуючи поведінку держав на міжнародній арені, слід враховувати їх національні інтереси, структурну силу, яка власне забезпечує ці інтереси й безпеку держави, геополітичне становище, конфігурацію розстановки політичних акторів, причини, форми й результати співробітництва.

Характерні риси реалізму і неореалізму в теорії міжнародних відносин досить чітко сформулювали російські вчені-міжнародники. Представники парадигми “політичного реалізму”, за визначенням російських спеціалістів, притримуються наступної точки зору щодо закономірностей сучасних міжнародних відносин [3]. Основна тенденція сучасного етапу міжнародних відносин – незмінна із стародавнього світу, так як константним мотивом міжнародної політики залишаються національні інтереси, а суттю міжнародної політики – боротьба за владу і силу. Головним міжнародним актором, який визначає характер міжнародних відносин, залишається держава. Головним регулятором залишається сила і баланс сил. Лише поведінка держав детермінує міжнародну систему та її структури.

Як справедливо вказують українські спеціалісти-міжнародники, міжнародні відносини – насамперед відносини політичні, головною ланкою яких є взаємодії між державами [1].

Водночас слід відділяти загальну характеристику міжнародних як міждержавних відносин від видової, де політичні відносини є підсистемою міждержавних. Вважаємо, що методологічно в ході його аналізу необхідно виходити із наступного положення: “Політичні відносини утворюють найважливішу підсистему системи міжнародних відносин з власною структурою, функціями, процесом розвитку. Одна із найголовніших функцій цієї підсистеми полягає в синтезі, детермінації, відбиванні всіх інших видів відносин, які виступають в якості самостійних підсистем в системі міжнародних відносин” [1].

З науковими підходами й принципами, які розглянуто вище, пов’язані конкретні методи, що є важливою складовою методології дослідження. Сюди входять дані соціологічних і соціально-економічних досліджень, аналіз статистичних матеріалів, вивчення громадської думки населення ЧР і СР, вивчення різноманітних документів тощо.

Методи, що застосовуються на теоретичному рівні дослідження, мають здебільшого узагальнено-логічний характер. Важливими при вивченні даної проблеми є дедуктивний та індуктивний методи. Дедуктивний метод – це метод дослідження, що полягає у припущенні про характер конкретних елементів міжнародної системи, відштовхуючись від знань про її загальні особливості, сходження у пізнанні від загального до одиничного. Тобто в процесі дослідження конкретизуються загальні знання про міжнародні відносини, інтеграційні й трансформаційні процеси. Індуктивний метод – це спосіб судження про загальні особливості явища, виходячи зі знання про його окремі елементи [2]. Йдеться про узагальнення конкретних знань щодо первинних елементів міжнародної системи та зв’язків між ними. Ці два методи доповнюють один одного.

Таким чином, здійснений нами аналіз рівня вивчення проблеми та джерельної і інформаційної основи, методологічних засад дослідження системи чесько-словацьких міждержавних відносин, дозволяє зробити наступні узагальнення і висновки:

- у сучасній українській, чеській та словацькій історіографії достатнім чином науково розроблені теоретичні засади новітньої системи міжнародних відносин, геополітичних змін на

європейському континенті, нової архітектури європейської безпеки, євроатлантичної інтеграції та розширення ЄС, а також місця і ролі держав Центральної Європи, в т. ч. ЧР і СР у цих процесах;

- в українській історичній, країнознавчій і політичній науці формується дослідницький напрямок з вивчення минулого і сьогодення країн регіону Центральної Європи та стосунків між ними, з акцентом на розвиток двостороннього і багатостороннього співробітництва України з центральноєвропейськими державами;

- відродилися провідні українські наукові школи з вивчення чеської і словацької історії, інтенсивно досліджуються процеси припинення чесько-словацької федерації та створення незалежних ЧР і СР, системної постсоціалістичної трансформації у цих країнах;

- проте, українськими вченими, на відміну від чеських і словацьких, ще недостатньо вивчено зовнішньополітичну діяльність Чехії і Словаччини та специфіку першого етапу розвитку стосунків між цими незалежними державами.

Література

1. Коппель О.А. Міжнародні системи. Світова політика / О.А. Коппель, О.С. Пархомчук. – К.: “ФАДА ЛТД”, 2001. – С.39-46.
2. Мальський М.З. Теорія міжнародних відносин: Підручник / М.З. Мальський, М.М. Мацяк; 2-е вид., перероблене і доповнене. – К.: Кобза, 2003. – С.56-59.
3. Современные международные отношения / Под ред. А.В.Торкунова. – М.:МГИМО; Российская политическая энциклопедия (РОСПЭН), 2001.– С.245-262.
4. Kukułka J. Teoria stosunków międzynarodowych / J. Kukułka. – Warszawa: SCHOLAR, 2003. – S.87-94.

Волинець Оксана

к.філос.н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

ПРАВА ЛЮДИНИ, НАРОДІВ ТА НАЦІЙ У СОЦІАЛЬНОМУ ВЧЕННІ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

Загалом Магістерім Католицької Церкви дає позитивну оцінку Загальній декларації прав людини, прийнятої Організацією Об’єднаних Націй 10 грудня 1948 року. У документах II Вати-

канського Собору, зокрема у декларації «*Dignitatis humanae*» стверджується, що рух, спрямований на визнання і проголошення прав людини, – це одна з найвизначніших спроб ефективної відповіді на незаперечні вимоги людської гідності [3, с. 375–376]. Католицька Церква вважає права людини надзвичайною можливістю, яку надає наш час; їхнє утвердження сприяє визнанню й універсальному поширенню людської гідності як характерної риси, якою Бог наділив своє творіння [3, с. 545].

Витоки прав людини варто шукати у гідності, що належить кожній людській істоті. Ця гідність притаманна кожному людському життю і рівна в усіх людей досягається раціонально. Природні підвалини прав набувають іще більшої ваги, коли у надприродному світлі ми усвідомлюємо, що людська гідність дарована Богом. Істинне джерело прав людини – це не проста воля людей, існування держави чи громадської влади, а сама людина і Бог. Ці права універсальні, непорушні і невід’ємні. Універсальні, оскільки присутні в кожній людині і у всіх людях, незалежно від місця, часу та особи. Непорушні, оскільки властиві людській особі і її гідності і немає жодного сенсу проголошувати права одночасно не гарантуючи та не забезпечуючи їх дотримання всіма людьми, завжди, всюди і щодо всіх. Невід’ємні, оскільки ніхто і ніколи не може на законних підставах позбавити цих прав іншу людину, ким би вона не була. Необхідного захисту потребують не лише окремі права людини, а всі права у їх сукупності. Захищати права лише частково до певної міри означає невизнання їх в цілому. Права людини суголосні вимогам людської гідності і насамперед передбачають задоволення основних потреб людини в духовній та матеріальній сферах. Ці права стосуються всіх періодів життя і всіх політичних, економічних, соціальних і культурних ситуацій. Разом вони становлять єдину цілісність, яка чітко спрямована на сприяння кожному аспекту блага особи і суспільства в цілому. Універсальність і неподільність – це характерні риси прав людини, які становлять два провідних принципи, що водночас вимагають закорінення прав людини в кожній культурі та закріплення їх правового статусу з метою цілковитого забезпечення дотримання цих прав.

Теологічна концепція прав людини була фундаментально опрацьована у працях папи Івана XXIII, папи Павла VI та матеріалах II Ватиканського Собору. Найбільш детального аналізу права людини набувають у працях Івана Павла II. В енцикліці «*Centesimus*

annus» Іван Павло II подає перелік прав людини, серед яких: право на життя, що включає право дитини на розвиток у лоні матері від моменту зачаття; право жити у повній родині і сприятливій для розвитку дитини моральній атмосфері; право розвивати свій розум і свободу, шукаючи і пізнаючи істину; право брати участь у розумному використанні земних благ і працюю заробляти на себе і свою родину; право вільно створювати сім’ю, мати і виховувати дітей, відповідально ставитись до свого сексуального життя; право на релігійну свободу, тобто право жити згідно із правдою віри і трансцендентною гідністю особи, що є джерелом і синтезом усіх прав [5, с. 260]. Першим правом у цьому переліку є право на життя, яке безумовно зумовлює реалізацію всіх інших прав. Особливий акцент ставиться на праві на релігійну свободу як найвищій цінності: «всі люди повинні бути вільні від примусу чи то з боку окремих осіб, соціальних груп, чи то з боку будь-якої людської влади, щоб нікого не змушували – приватно чи публічно, одного чи разом з іншими – діяти проти власних переконань» [3, с. 376–377].

Сфера прав людини поширюється також на права народів і націй. Міжнародне право опирається на принцип однакової поваги до держав, до права кожної людини на самовизначення і на принцип вільної співпраці задля вищого спільного блага людства. Мир базується не лише на дотриманні прав людини, а й прав народів, зокрема права на незалежність. Права народів – це ніщо інше, як права людини, що існують на особливому рівні суспільного життя, а «у християнському світосприйнятті спільнота надає окремій особі більшої гідності, оскільки відносини між особою та спільнотою – це взаємини одного виду цілісності з іншим видом цілісності» [1, с. 89]. Кожна нація має фундаментальне право на існування, на власну мову і культуру, які є засобами розвитку її духовного суверенітету, на життя за власними звичаями, на будівництво свого майбутнього. Міжнародний порядок вимагає рівноваги між окремим і універсальним, і досягти цієї рівноваги покликані всі нації, адже їхній найперший обов’язок – жити в мирі, повазі і солідарності з іншими народами. Порушення рівноваги призводить до того, що «стан людини несе в собі загрозу і для неї самої, і для всього творіння» [2, с. 28].

В контексті євангелізаційної місії Церкви, папа Франциск наголошує: «ми хочемо стати повноцінними членами суспільства, щоб розділяти життя з усіма людьми, вислуховувати їхні тривоги, матеріально і духовно допомагати їм у їхніх потребах, радіти разом

з тими, хто радіє, плакати з тими, хто плаче, а також співпрацювати пліч-о-пліч з іншими для побудови нового світу. Та робимо це не з почуття обов'язку, мов несучи непосильний тягар, а виходячи з нашого особистого рішення, яке наповнює нас радістю і надає нашому життю змісту» [4, с. 198].

Література

1. Венедикт XVI. Любов у правді / Венедикт XVI. – Жовква: Місіонер, 2010. – 128 с.
2. Венедикт XVI Спасенні надією / Венедикт XVI. – Львів: Місіонер, 2008. – 59 с.
3. Документи II Ватиканського Собору. – Львів: «Свічадо», 1996. – 753 с.
4. Франциск. Радість Євангелія / Франциск. – Львів: «Свічадо», 2014. – 220 с.
5. Энциклики его святейшества папы Римского 1891, 1981, 1991 гг. о труде, человеческой жизнедеятельности, нравственности и морали. – Киев: Институт праксеологии, 1993. – 277 с.

Кран Андрій

*к. політ.н., доц. кафедри міжнародної інформації
Національний університет «Львівська політехніка»*

РОЛЬ ІНДЕКСІВ ТА РЕЙТИНГОВИХ СИСТЕМ У ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Особливість формування умов становлення інформаційного суспільства в Україні зумовлена поєднанням й накладанням процесів демократичної трансформації, глобалізаційних процесів інформатизації та відродження державності, консолідації суспільства, яке є регіонально та соціокультурно розрізненим. Стрімкий розвиток інформаційно - комунікативних технологій зумовлює актуальність дослідження розвитку інформаційного суспільства оцінивши його з допомогою індексів та рейтингових систем. Проблема методів емпіричних досліджень і кількісної обробки даних є однією з найактуальніших в сучасній політичній науці. Названа проблематика має як технологічну сто-

рону (методологія побудови дослідження), так і змістовну, оскільки необхідно розуміти, що і заради яких цілей досліджується, до яких об'єктів застосовні кількісні, а до яких - лише якісні шкали. Треба чітко розуміти різницю між вимірюванням і оцінкою. Слід враховувати, в політологічному дослідженні обробка емпіричних даних ґрунтується на порівнянні з об'єктами, які визнаються аналітиком ідеальними (еталонними). Проблематичним також є використання уніфікованого інструментарію для порівняння несхожих об'єктів.

О.В.Попова пропонує класифікувати індекси по п'яти підставах: «а) по темі (індекси оцінки політичного режиму, довіри, корупційності, соціального благополуччя, політичної напруженості і т. Д.); б) за джерелом інформації для побудови індексу (статистичні дані, оцінки експертів, результати опитувань громадської думки); в) за процедурою, тобто за способом побудови індексу (розрахункові, що ґрунтуються на інтеграції однорідних або різнорідних показників, або «бальні», що спираються на систему нарахування балів, найчастіше штрафних); г) за рівнем узагальнення (приватні, що оцінюють одну сторону політичного явища, або узагальнені, що дозволяють провести комплексне порівняння політичних інститутів або процесів); д) за типом організації, що розробила і використовує індекси (міжнародні наддержавні організації, дослідницькі некомерційні центри, міжнародні незалежні організації, міжнародні банки)» [1, с. 272]. У світі щороку міжнародними організаціями ООН, ЮНЕСКО Freedom House журнал Foreign Policy Інститут економіки й миру» та аналітичний відділ журналу Economist. Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum), Swiss Economic Institute) і Швейцарському федеральному технологічному інституті (Swiss Federal Institute of Technology). реалізують багато компаративістських проєктів, які мають на меті порівняти економічні, політичні, культурні чи соціальні позиції різних країн. У даній статті розглянемо місце України у індексах за 2014р. Індекс держав, що зазнали поразки (Failed State Index, FSI), – один із ключових міжнародних соціально-політичних показників. В його основі – ідея порівняння базових умов й обов'язків урядів держав. Фундаторами Індексу є аналітичний центр Fund for Peace і журнал Foreign Policy. Індекс розраховують щороку із 2005-го. Автори проєкту аналізують країни, які є членами ООН. 2005 року у рейтинг держав, що зазнали поразки, включили 46 країн, зараз у рейтингу вже 177 держав.

Методологія індексу із 12 показників, які описують основні

соціальні, економічні й політичні характеристики країни. До соціальних показників відносять «Демографічний тиск», «Масовий рух біженців й внутрішнє переміщення населення», «Наявність тих, хто бажає групової помсти» та «Відтік мізків»; економічні показники – «Нерівномірність економічного розвитку груп» та «Бідність й економічний спад»; політичні чинники – «Криміналізація/ легітимність держави», «Погіршення громадських послуг», «Забезпечення людських прав», «Система безпеки працює як «держава в державі», «Правлячі еліти живуть для себе» та «Зовнішні впливи». У 2014 році Україна отримала від експертів 76,3 бала 84 позиція у рейтингу і увійшла до групи країн „увага”, до даної групи увійшли також Молдова, Венесуела, Малайзія, Турція. Глобальний індекс миру (Global Peace Index, GPI) – дослідження відносного становища країн та регіонів із позицій безпеки та миролюбності. Індекс розраховують із 2007 року. Його авторами є американський «Інститут економіки й миру» та аналітичний відділ журналу Economist. У 2014 році до рейтингу увійшли 162 країн. Індекс розраховують на основі 23 показників, які вимірюють наявність проявів насильства у країні. Серед чинників – політична нестабільність, терористичні акти, кількість ув'язнених, імпорту зброї та інші. Україна за 2014 знаходиться на 150 місці з рейтинговою оцінкою 2,845, що означає дуже низький рівень безпеки, на 151 Нігерія. У глобалізованому світі на сьогоднішньому етапі значну увагу приділяють ролі та місця держави у рейтингових оцінках розвитку інформаційного суспільства.

В Україні згідно з законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» визначено головний пріоритет України – «прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя» [2].

Як зазначається, невирішеним залишається питання створення офіційно визнаної національної системи індикаторів оцінки розвитку інформаційного суспільства (ІС). Йде мова про остаточне створення Національної системи індикаторів інформаційного суспільства. Тому розрахунок основних загальноприйнятих індексів розвитку ІС за українськими даними неможливий без використання

результатів розрахунків міжнародних організацій, які формуються на базі різних підходів та методик. Втім, останні часто не враховують особливостей України, її національних особливостей та визначальних документів з питань інформатизації.

Оцінка розвитку ІС в Україні проводилася з допомогою методу індексів та рейтингових систем. Індекс – це відносна величина, що характеризує зміну певного явища у просторі або часі і порівняно з певним стандартом. Індеси передбачають розміщення країн у певному континуумі, який має «два полюси» - наприклад, у даному випадку, країни з високим рівнем розвитку інформаційного суспільства і країни з низьким рівнем розвитку ІС. Решту країн розміщують між цими «полюсами» [5]. Порівняння значень показників індексів утворюють рейтинги. Одним з найвідоміших рейтингових агентств є міжнародна громадська організація Freedom House. У даному дослідженні використовувалися рейтингові системи, створені такими міжнародними організаціями, як ООН та Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ).

Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ) розрахував ряд індексів, які відображають рівень розвитку інформаційно – комунікаційних технологій для всіх країн світу. Серед них:

- Індекс розвитку ІКТ (ІРІ) – ICT Development Index (IDI);
- Суб-індекс доступу до ІРІ – IDI access sub-index;
- Суб-індекс використання ІРІ – IDI use sub-index;
- Кошик цін на послуги ІКТ – ICT Price Basket;
- Відсоток осіб, які користуються Інтернетом – Percentage of Individuals using Internet.

Показники України, розраховані (МСЕ) щодо даних індексів, та рейтинг України за індексами, що стосуються використання ІКТ, наведені у Таблиці 1 [7] та Таблиці 2 [4.5] відповідно.

Таблиця 1. Показники індексів, розраховані МСЕ, для України

Показники / Рік	2007	Місце у світі у 2007	2008	Місце у світі у 2008	2010	Місце у світі у 2010
IDI	3,56	58	3,87	58	4,34	62
IDI access sub-index	4,06	57	4,5	58	4,79	62
IDI use sub-index	0,34	100	0,61	91	1,35	86

Таблиця 2. Показники індексів, що стосуються використання ІКТ, для України

Індекс	Місце України (порівняно із сукупною кількістю країн)
Глобальний індекс конкурентоспроможності 2010-2011	89 (139)
Індекс технологічної готовності 2010-2011	83 (139)
Індекс мережевої готовності 2010-2011	90 (138)
Готовність уряду 2010-2011	122(138)
Використання урядом 2010-2011	75 (138)
Рейтинг за електронною готовністю 2010	64 (70)
Індекс електронного уряду ООН 2010	54 (192)

На основі індексу розвитку електронного урядування України, визначення якого здійснює ООН, можна стверджувати, що з 2008 до 2010 року цей показник знизився, опустивши Україну на 54 місце серед країн світу. За даними UN E-Government Survey 2012 Україна займає ще нижче місце – 68. Дані наведені у Таблиці 3 [6,7,8,9].

Проаналізувавши наведені таблиці, можна стверджувати, що, незважаючи на те, що показники України збільшувалися, загальносвітовий рейтинг знижувався. Це говорить про те, що ріст показників інших держав відбувався інтенсивніше, ніж в Україні. Варто зауважити, що Україна намагається розробити власний план входження в світовий інформаційний простір.

Література

1. Роль ІКТ у конкурентоспроможності країни. 10 рекомендацій щодо покращення конкурентоспроможності України за допомогою ІКТ [Електронний ресурс] // The Chamber of Commerce. – Режим доступу: <http://www.chamber.ua/~competitiveness/download/?lang=ua&print=1>
2. Попова О.В. «Измерительный инструмент» в сравнительной политологии: к вопросу о нерешенных проблемах / О.В.Попова / ПОЛИТЭК (POLITEX: Политическая экспертиза). – 2009. – № 1. – С. 271-291.

3. Розділ 1 Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 09.01.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/-537-16>
4. Digital economy rankings 2010. Beyond e-readiness [Електронний ресурс] // Economist Intelligence Unit. – Режим доступу: http://graphics.eiu.com/-upload/EIU_Digital_economy_rankings_2010_FINAL_WEB.pdf
5. Information Society Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.idc.com
6. Measuring information society 2010 [Електронний ресурс] // International Telecommunication Union. – Режим доступу: http://www.itu.int/-ITU/ict/publications/idi/2010/Material/MIS_2010_without_annex_4-e.pdf
7. Measuring information society 2012 [Електронний ресурс] // International Telecommunication Union. – Режим доступу: <http://www.itu.int/net/~pressoffice/backgrounders/general/pdf5.pdf>
8. UN E-Government Survey 2008 [Електронний ресурс] // United Nations. – Режим доступу: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/-UN/UNPA-N028607.pdf>
9. UN E-Government Survey 2010 [Електронний ресурс] // United Nations. – Режим доступу: http://www2.unpan.org/egovkb/documents/2010/E_Gov_2010_Complete.pdf
10. UN E-Government Survey 2012 [Електронний ресурс] // United Nations. – Режим доступу: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/-un/unpan048065.pdf>
11. The Fragile States Index 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.fundforpeace.org/library/cfsir1423-fragilestatesindex2014-06d.pdf>.

Малик Ірина

*к.іст.н., доц. кафедри міжнародної інформації
Національний університет «Львівська політехніка»*

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ В СТРУКТУРІ АСИМЕТРИЧНИХ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В сучасній системі міжнародних відносин інформаційні війни стають пріоритетними при виборі тактичних методів реалізації стратегічних цілей. Саме інформаційним війнам відводиться головна роль в досягненні поставлених завдань. Аналітики прогнозують, що в майбутньому світ відмовиться від збройних конфліктів, а внутрішні та зовнішні конфлікти держави будуть вирішувати виключно через зміну свідомості громадян за посередництвом інформаційних воєн. Окрім цього, інформаційні війни, на противагу відкритому збройному протистоянню, мають ряд переваг, котрі полегшують шлях досягнення мети та здешевлюють його:

- по-перше, ведеться як під час фактичних бойових дій, так і у мирний час, у кризових ситуаціях без офіційного оголошення;
- по-друге, початок такої війни неможливо визначити однозначно;
- відсутня лінія фронту;
- по-третє, проведення противником операцій інформаційної війни практично неможливо виявити; навіть якщо такі факти виявляються, вони залишаються анонімними;
- по-четверте, відсутні будь-які міжнародні юридичні і моральні норми ведення такої війни;
- по-п'яте, та чи інша країна може стати об'єктом інформаційної дії, не знаючи про це;
- по-шосте, можливими учасниками інформаційної війни можуть стати країни, їх органи розвідки, злочинні, терористичні чи інші угруповання, комерційні фірми чи особи.

Головне завдання інформаційних воєн – маніпулювання масами. Мета такої маніпуляції найчастіше полягає у :

- внесенні у суспільну та індивідуальну свідомість ворожих, шкідливих ідей та поглядів;
- дезорієнтації та дезінформації мас;
- залякування свого народу образом ворога;
- залякуванні противника своєю могутністю;
- забезпеченні ринку збуту для своєї економіки. У цьому випадку інформаційна війна – складова конкурентної боротьби [1].

Для майбутньої системи міжнародних відносин характерною буде нова ієрархія цінностей. Раніше держави прагнули контролю над територією, населенням, промисловим потенціалом тощо, - сьогодні базові геополітичні характеристики втрачають частину свого змісту. На перший план виходить боротьба за вплив на прийняття стратегічних рішень, боротьба за вплив на інформаційні, комунікаційні, фінансові потоки з метою встановлення власного контролю над ними. При цьому інформаційна боротьба виходить на перший план, а інформаційні війни стають пріоритетними при виборі методів досягнення поставленої мети.

Асиметричними міжнародними конфліктами прийнято вважати конфлікти між учасниками міжнародних відносин, що використовують якісно різні методи для досягнення власних цілей. Часто цілі учасників можуть також принципово відрізнятися; як правило, відрізняються і їхні зовнішньополітичні стратегії. При цьому учасниками таких конфліктів не є лише держави, а міжнародними вони стають часто завдяки власним наслідкам.

Асиметрія виникає в більшості випадків у відносинах між різними за потенціалом суб'єктами. Вона може проявлятися в структурі двосторонньої торгівлі, співвідношенні обсягів взаємних інвестицій, ідеологічних розбіжностях. В ході міжнародного конфлікту це призводить до використання суб'єктами принципово різних стратегій, що обумовлено як різними ресурсами, так і різним сприйняттям структури конфлікту: його цілей, можливого тривання у часі, прийняттого ступеню ескалації і т. ін.

В той же час симетричні конфлікти не є конфліктами між абсолютно рівними суб'єктами. Симетрія в конфлікті визначається спільною оцінкою ролі різних факторів, цілей конфлікту, а також його наслідків. Пост біполярна система міжнародних відносин є унікальною з точки зору як поширеності асиметричних конфліктів, так і збереження симетрії, принаймні у відносинах між основними полюсами. Постає завдання визначити, які структурні чинники обумовлюють збереження симетрії і одночасне збільшення асиметричних проявів [2].

Конфлікт як суспільне явище виникає внаслідок існування протиріч між соціальними групами, певним чином організованими. В цьому сенсі причини виникнення всіх типів конфліктів є тотожними.

Асиметричний конфлікт є наслідком взаємодії акторів з приводу матеріальних або нематеріальних цінностей, в якій ним притаманні

різні за характером цілі та засоби їх досягнення. Причинами міжнародного конфлікту є, по-перше, внутрішні (по відношенню до конфлікту) протиріччя між учасниками, і, по-друге, зовнішні стимулюючі фактори. Розглянемо передумови та причини виникнення асиметричного конфлікту з точки зору зовнішнього його середовища (структури міжнародної системи).

1. Основною передумовою виникнення асиметричного конфлікту є сприятлива для нього структура міжнародної системи. В даному випадку не мається на увазі певний тип міжнародної структури або її окремі характеристики (полярність, тип зв'язків, домінуючі види відносин і т. ін.), а скоріше стабільність існуючої структури та механізми захисту її основних характеристик. Частіше за все асиметричні конфлікти виникають між бенефіціантами системи, оскільки всередині цих груп присутній базовий спільний інтерес, і в цьому сенсі - і певна симетрія. З цієї точки зору, будь-яка нестабільна структура є сприятливою для виникнення асиметрії. Структурність системи також впливає на засоби, що їх використовують учасники конфлікту; і чим меншим є обмежуючий потенціал системи, тим більшою - ймовірність виникнення асиметричного конфлікту.

2. Одна з структурних особливостей системи - ступінь її гомогенності, визначає потенційні можливості використання асиметричних стратегій. Гомогенність/гетерогенність визначає ступінь єдності основних системних елементів щодо їхньої політики, в широкому розумінні. По суті, високий ступінь гомогенності системи не виключає використання асиметрії, але створює передумови для успішного протидії їй.

3. Іншою необхідною умовою використання асиметричної стратегії є те, що в рамках школи політичного реалізму зветься «дисбаланс сил». Якщо система не має достатньо потужних механізмів для забезпечення рівноваги (яка виражається наявністю більш менш сталого консенсусу щодо прийнятності існуючої системи для більшості її елементів); якщо співвідношення сил є порушенням на користь одних за рахунок інших, а вплив стримуючих факторів послаблено, вірогідність використання асиметричних стратегій збільшується. Взагалі, все вищепераховане можна охарактеризувати як послаблення існуючої в системі структури - розмивання або зменшення ролі її основних характеристик. В такій ситуації порушуються основні механізми саморегуляції системи - і асиметричність виявляється одним із шляхів подолання системної кризи.

4. Асиметричні конфлікти притаманні динамічним системам, тобто тим, в яких другорядні параметри змінюються інтенсивно (першорядні визначають структуру і відповідають за її стабільність - їх інтенсивна зміна руйнує систему). Прикладом такої системи може бути Версальська в Європі [3].

Асиметричні конфлікти, як і інформаційні війни, на сучасному етапі є невід'ємною складовою функціонування системи міжнародних відносин. Але інформаційні війни поступово стають пріоритетним засобом та методом вирішення територіальних претензій, боротьби за сферу впливу (економічну чи політичну), та боротьби за думки мас - як в симетричних так і в асиметричних конфліктах сучасності.

Література

1. Богуш В.М. Інформаційна безпека держави: навчальний посібник / В.М. Богуш, О.К. Юдін. - К.: Мк-Пресс, 2005. - 432 с.
2. Капітоненко М.Г. Асиметричний конфлікт в пост біполярній системі міжнародних відносин [Електронний ресурс] / М.Г. Капітоненко. - Режим доступу: <http://www.cirs.kiev.ua/txt/0203.html>
3. Капітоненко М.Г. Асиметричні та симетричні міжнародні конфлікти: порівняльний аналіз [Електронний ресурс] / М.Г. Капітоненко. - Режим доступу: <http://www.cirs.kiev.ua/txt/0304.html>

Почекаліна Вікторія

студентка напряму підготовки «Міжнародні відносини»
Національний університет Львівська політехніка

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЄС: ВИЗНАЧЕННЯ ТА КОМПОНЕНТИ

На сьогодні із зростанням міжнародних загроз актуалізуються проблеми безпеки для національних держав і наднаціональних об'єднань, що насамперед, потребує консолідації їхніх зовнішньополітичних зусиль. Власне й тому, відповіддю на існуючі виклики міжнародних відносин стало створення Спільної зовнішньої політики та політики у сфері безпеки ЄС, тобто так

званої Другої опори Співтовариства, що водночас свідчить про поглиблення європейської інтеграції.

Як свідчить історична довідка, Друга опора ЄС була запроваджена Маастрихтським договором 1992 року, основною метою якої є вироблення більш-менш консолідованої позиції держав-членів Об'єднання у світовій політиці, і, разом з тим формування європейської лінії оборонної політики, що передбачає зниження залежності ЄС від НАТО та США.

Цікавим, на нашу думку, є з'ясування значення СЗППБО ЄС, так її трактують як сукупність рішень та заходів ЄС щодо відносин з третіми державами, першочергово у питаннях забезпечення миру та безпеки у Європі та у світі загалом, розвитку міжнародного співробітництва [1, с.152].

Багато експертів з приводу цього питання дотримуються позиції, що ЄС «ставши економічним гігантом, він разом з тим залишився військово-політичним карликом» [3, с.17].

Певні корективи у формуванні і вдосконаленні Другої опори було зроблено Амстердамським (1997 р.) і Ніццьким (2001 р.) договорами, однак найбільш бажаного результату, а саме узгодження індивідуальних інтересів держав-членів стосовно зовнішньополітичних рішень не було досягнуто.

Актуальною сьогодні є думка колишнього Європейського Комісара Х. ван ден Брока про те, що «голос Європи в світових питаннях почують лише тоді, коли він стане єдиним, спільним голосом» [3, с.132].

Новим імпульсом у розвитку європейської політично-оборонної інтеграції може мати реалізація деяких положень Конституційного Трактату, які також поглибили б ступінь інтеграції в середині ЄС [3, с. 133]. У цьому документі фіксується положення про так звану «зміцнену співпрацю», у формі структурної співпраці, яка б охоплювала держави-члени ЄС, що висловили зацікавленість у поглибленому розвитку оборонної політики включно із створенням військових одиниць для використання в місіях підтримання та забезпечення миру. Скажімо, це положення було прийняте за ініціативою і за сприяння таких держав як Франція та Німеччина, що разом із Бельгією та Люксембургом прагнули тісніше співпрацювати у сфері СПБтаО. Структурна співпраця, у першу чергу, залежить від участі держави у створенні так званих «Бойових груп». Польща чітко висловила готовність участі в одній із багатонаціональних груп. Проте

не всі держави-члени вбачають доцільність в імplementації цього положення, зазначаючи, що в такому випадку ЄС трансформується у військовий квазісоюз. Останній, зокрема, зобов'язує держави-члени ЄС, надавати один одному допомогу у випадку збройної агресії, гарантуючи насамперед оборонну специфіку нейтральних держав та держав-членів Північно-Атлантичного Альянсу. Паралелі прослідковуються й у так званому застереженні солідарності, яке фіксує надання взаємної допомоги у випадку терористичного акту чи стихійного лиха [3, с.134; 4, с.78-81].

Фокусом уваги виступає трактування поняття «Зовнішня політика ЄС», яке репрезентує у своїй декларації Європейська Комісія. Зокрема, йдеться про те, що «зовнішня політика ЄС виходить поза традиційні дипломатичні та військові рамки, охоплюючи такі сфери, як діяльність судочинства та поліції, охорона навколишнього середовища, митні та торгові питання, допомога в розвитку чи репрезентація інтересів зони євро».

Відтак, зовнішня політика Співтовариства репрезентується як спільне формулювання певних принципів, прийняття інституційних рішень, а також конкретних починань і дій як союзними органами й інституціями, так і державами-членами у сфері їх відносин із зовнішнім світом, насамперед економічного та військово-політичного характеру. Необхідно наголосити на тому факті, що такого роду політика поділяється на дві основні частини: економічні зовнішні відносини та зовнішню політику і політику безпеки. Водночас, широкий спектр різного типу відносин економічного характеру, які Європейський Союз та його держави-члени підтримують із закордоном, охоплюють так звані зовнішні відносини.

У свою чергу зовнішні економічні відносини можна поділити на декілька основних під компонентів: передусім спільну торговельну політику, торгівлі та економічні договори, а також політику допомоги, яка є важливим елементом впливу ЄС на держави, що розвиваються. Важливою характерною рисою зовнішніх відносин є те, що вони значною мірою підпадають під компетенцію Співтовариств, тобто містяться в межах першої опори ЄС, яка функціонує відповідно до принципів федеративної моделі та союзних методів.

Акцентуючи увагу на другій частині зовнішньої політики, тобто союзній зовнішній політиці та політиці безпеки, яка охоплює різноманітні аспекти політичного та військового характеру в стосунках із закордоном, варто зазначити, що з історичної перспек-

тиви вона охоплює широкий спектр різноманітних концепцій і конкретних заходів у межах європейської політично-оборонної інтеграції, починаючи з невдалих спроб створення в 1950 рр. створення Європейського оборонного співтовариства та Європейського політичного співтовариства; дещо пізніше – створення в 1970-ті рр. координаційної структури в формі Європейської політичної співпраці і закінчуючи поєднанням у 1992 р. політичної та економічної інтеграції внаслідок створення Європейського Союзу [1, с. 152].

Відтак, поділ зовнішньої політики на економічний та політично-оборонний компоненти має своє змістовне і функціональне наповнення, але він не є різким і не носить виняткового характеру. Об'ємність та часткова накладка проблематики двох частин цієї політики призводять до того, що з погляду як дослідницького аналізу, так і політичної практики часто доволі важко зарахувати певний процес чи явище до окремої категорії. Причиною цього є те, що різні інструменти зовнішньої політики застосовуються змішано, і водночас опрацьовано відповідних координаційних механізмів у межах всієї зовнішньої політики.

Тому, можемо констатувати той факт, що характеристика сутності та компонентів союзної зовнішньої політики показує, що, остання на сьогодні досягла високого рівня розвитку і стала в межах міжнародного виміру європейської інтеграції однією з найважливіших сфер діяльності Європейського Союзу. Ця політика стала міцною категорією як з погляду дослідницької теорії, так і політичної практики. Внаслідок цього вона меншою мірою реагує на поточні події чи навіть важливі політичні, економічні і суспільні процеси, такі як чергові розширення ЄС чи реформи на кшталт опрацювання Конституційного Трактату.

Зокрема, сьогодні ЄС на міжнародній арені керується такими принципами як: демократія; верховенство права; універсальність і нероздільність прав людини і свобод; повага до людської гідності; рівність і солідарність; дотримання принципів Статуту ООН і норм міжнародного права [1, с. 153].

Разом з тим, слід відзначити наступне, що центральними інститутами, які задіяні у формуванні та реалізації СЗППБО є Європейська рада та Рада міністрів, а також Верховний представник Союзу в питаннях закордонних справ і політики безпеки.

З огляду на вищезазначене, необхідно внести певні корективи та зауваження пов'язані із вступом до ЄС у 2004 р. десяти нових

держав-членів. Поки що вони не внесли важливих, якісно нових змін до зовнішньої політики всього ЄС. Проте, цей факт не означає, що ця ситуація не зміниться в середньо- чи довготерміновій перспективі. Оскільки сила впливу нових держав-членів ЄС може збільшитись внаслідок появи додаткових обставин та чинників, які сьогодні важко передбачити. Цілком можливим є, зокрема, збільшення частки і значення нових членів у товарообігу з закордоном, або ж однозначна підтримка ними певних політичних ініціатив, які можуть цілком відіграти свою роль. Наприклад зміцнення зв'язків із США у сфері безпеки чи зосередження своїх зусиль на побудові Європейським Союзом власного військового потенціалу. Отож ми можемо висновувати про те, що ключову роль з цього погляду може відіграти Реформаційний (Ліссабонський) Трактат, метою якого є імплементація інституційно-правових рішень, які могли б значно зміцнити цю політику, наприклад, краще координуючи функціонування всіх її складових чи формально надаючи ЄС міжнародну правосуб'єктність. Відносно найбільші зміни стосувалися б при цьому зовнішньої та оборонної політики, в межах якої передбачено, зокрема, створення інституту союзного міністра зовнішніх справ. З цього погляду ратифікація чи неприйняття Реформаційного Трактату матиме важливе значення для зовнішньої політики ЄС, стимулюючи її чи, відповідно, гальмуючи.

Література

1. Горюнова Є.О. Євроінтеграція: навч. посіб. / Є.О. Горюнова. – К.: Академвидав, 2013. – 224 с.
2. Європейський Союз : історія і засади функціонування : навч. посібн. / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко; [За ред. Л.В. Губерського]. – 2-ге вид., виправл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 759 с.
3. Мільчарек Д. Європейський союз та його місце в сучасному світі / Д. Мільчарек. – Львів: «Інформація. Поступ. Перспективи», 2008. – 172 с.
4. Тюшка А.В. Договір про Конституцію для Європи: генезис, юридична природа, політична цінність: Монографія / А.В. Тюшка. – К.: К.І.С., 2007. – 288 с.

АНАЛІТИЧНІ ЦЕНТРИ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

На сучасному етапі процесу глобалізації суспільства, варто все більшу увагу приділяти відносинам на міжнародному рівні, дії його об'єктів. Наскільки відомо, дисципліна «міжнародні відносини» почала динамічно розвиватися із часів Першої світової війни, тоді як спосіб ведення політики між держави цей процес мав витоки із давніших часів та відслідкувати його становить проблему. Сьогодні все більше потрібно звертати увагу на акторів, що складають основу міжнародної діяльності. Так, безумовно, держави залишаються базовим складником, але розвиток свідомого суспільства зумовлює еволюцію менших. Одними з таких органів стають аналітичні центри, які будують суспільно-політичну думку громадськості і відображають її інтереси у різних сферах життя. Досить часто вони можуть створювати імідж держави та бути гарантом запоруки чи успіху держави надсвітової арені.

Розвиток аналітичних центрів розпочався на заході. Поступово такого роду діяльність поширилась на інші частини світу. Можна окреслити сфери їх діяльності : політика, економіка суспільство, право та інші. Поряд з цим вони стали своєрідним показником рівня демократії, адже їх діяльність зосереджена на отриманні не завуальованої інформації, щодо суспільних проблем, безпосередньо від громадян. Також потрібно наголосити що кількість національних центрів свідчить про високий індекс інтелектуального розвитку населення, - так як існує нестача політичного, керівного ресурсу для подолання кризових явищ в державі активізується розумовий потенціал людей; об'єднує їх в численні групи, що зосереджуються на знаходженні виходів із ситуацій різного типу, що потребує високої обізнаності і постійного інтелектуального росту.

На увагу заслуговує і те, що у країнах, де аналітичні центри є досить розвинені, вони мають змогу впливати на формування громадської думки та державної політики. Поряд із цим варто відмітити що в них не існує правил, які допомагають маніпулювати громадянами, а відбувається це за сукупністю певних факторів, в різних локація - різноманітних. Потрібно зважити на зростаючу

кількість центрів, на поширення їх діяльності на національному та глобальному рівнях. Вказати потрібно і на те, що великі центри виходять за межі держав і можуть впливати на хід подій глобального характеру. Динамічний ріст кількості аналітичних центрів та їх значущості зумовлює до здійснення дослідницької діяльності що стосується їх створення, роботи та сфер діяльності [4].

Світові процеси у сферах економіки, політики, зумовлюють сучасний світ звертати увагу не лише на географічні території, людський потенціал та економічний розвиток, а й на інноваційну активність, реалізацію знань у виробництві й управлінні процесами глобалізації. Аби домінувати на міжнародній арені, актори повинні використовувати переваги суспільства, що виражені у логічному прийнятті рішень, як тактичних, так і стратегічних.

Аби бути конкурентно спроможним суб'єктом діяльності, держави все частіше звертаються до вже існуючого людського потенціалу, яке здатне приймати ефективні рішення. Така практика поширюється досить швидко. Так, говорячи про державні механізми потрібно згадувати центри, інститути, аналітично-дослідницькі структури, що залучаються у їх діяльність. Будучи впливовими структурними одиницями вони впливають на формування глобальних політичних, економічних, соціальних, культурних процесів [1].

На рубежі ХХ століття , аналітичні центри були створені у Великобританії, Німеччині та кількох інших країнах, але все розпочиналося в Сполучених Штатах, де їх присутність стала найбільш відчутною, сьогодні вони відіграють важливу роль ери прогресу 21 століття. Так, саме за аналогією з американськими і при «інтелектуальній» допомозі США мозкові центри виникають у Великобританії, Франції, Німеччині, Італії, Японії, Російській Федерації.

Справді, мозкові центри передбачають збільшення свого статусу та видимості, ріст популярності на політичній арені, тому деякі вчені, в тому числі Джеймс МкГанн, зазначають, що, багато в чому, вони стали американським феноменом [3]. Коли десятки нових мозкових центрів з'явилися на політичній арені після другої світової війни, аналітичні центри вважалися суто американськими. Тим не менш, в останні роки, так як кількість мозкових центрів різко зросла в усьому міжнародному співтоваристві, все ще існують дослідники які не визнають, що вони більше не є чисто американськими, але фактом залишається те, що вони стали глобальним явищем. Проте,

мало хто буде сперечатися, що саме в Сполучених Штатах зосереджена більша частина аналітичних центрів. І саме ця країна створює підґрунтя для них, щоб ті могли розвиватися і рости. Цей висновок зумовлює до наступного -, по відношенню до інших передових промислово розвинених країн саме Сполучені Штати стали популярним домом для аналітичних центрів [2]. Різниця між аналітичними центрами та іншими організаціями в суспільстві не дозволяє точно встановити чітку межу між аналітичними центрами та іншими організаціями. Тим не менш, вони відрізняються і становлять окрему класифікацію. Вони були описані як «університети без студентів» [5]. Різниця в тому, що мозкові центри зазвичай не навчають і не видають дипломів установ (є кілька винятків, зокрема, центр досліджень і розробок (RAND) в США). Було б зручно трактувати мозкові центри, як більш інтелектуальні варіанти груп тиску, проте це буде не зовсім правильно, адже існують важливі відмінності між мозковим центром і групою тиску відносно їх діяльності - наприклад, аналітичні центри не беруть участь в публічних демонстраціях чи політичному лобюванню [2].

Також мозкові центри, як правило, діють з метою усунення ряду проблем, а не зосереджуються на одній проблемі, як це роблять багато групи тиску, приватні та державні благодійні фонди, також різні юридичні органи.

Поширення мозкових центрів можна пояснити цілим рядом факторів. Конституційні зміни і реформа уряду, інтенсивність політичних дебатів і опозиції, ставлення політичних лідерів і політичної культури суспільства, підвищення рівня грамотності і свободи друку, розробки на основі вітчизняної інтелектуальної еліти [5].

Аналітичні центри різних країн кардинально різняться. Якщо радянські мозковими сповідували політику ідеологічної заангажованості то американські діяли демократично та вільно, спираючись на основні принципи демократизму та свободи висловлень. Проте усі вони залишалися показником того наскільки активно держава розвиває дослідницькі інституції для участі та збільшення своєї значущості на міжнародній арені.

Література

1. Abelson D.E. A Capitol Idea. Think Tanks & US ForeignPolicy / Abelson D.E. – Canada: McGill-Queen'sUniversityPress, 2006.
2. Haass R. Think Tanks and U.S. Foreign Policy: a Policy-makers perspective [Електронний ресурс] / Haass R.. – 2009. – Режим

доступу: <http://usinfo.state.gov/journals/itps/1102/ijpe/pj73haass.htm>

3. J. Cigler. Interest Group Politics / A. J. Cigler, B. A. Loomis. – Washington, D.C: CQ Press, 1998. James G. McGann, Ph.D.Director. Think Tanks and Civil Societies Program / James G. McGann, Ph.D.Director. – Pennsylvania, Philadelphia: International Relations ProgramUniversity of Pennsylvania, 2009.
4. McGann and Weaver, reedited by Kimball, and Struyk, Think Tank Traditions: Policy Analysis Across Nations. – 2009.
5. R.Weaver K. The Changing World of Think Tanks. PS: Political Science and Politics / R.Weaver K. – Washington, D.C: The Brookings Institution, 1989.

Хімяк Оксана

к. іст. н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

НЕОЄВРАЗІЙСТВО ЯК ЦИВІЛІЗАЦІЙНА ОСНОВА «РУСЬКОГО МІРА»

Україна завжди була неагресивною державою. Миролюбні українці захищали свою територію, відстоювали власні інтереси, але перші ні на кого не нападали. В 2014 році Росія порушила кордони нашої держави, розширюючи ефемерний «руській мір». Хоч ця війна почалась вже давно: ідеологічна та економічна. Як майже кожна авторитарна держава з однією правлячою партією та лідером, вона має обов'язково керуватись якоюсь ідеологією для виправдання і дальшого поширення своєї агресії. В Росії це ідеологія неоевразійства. Звідки її коріння? Як виникла і розвивалась євразійська думка?

Деякі вчені вважають, що попередником євразійства був М. Данилевський (1822-1885) - російський філософ, культуролог, автор концепції культурно-історичних типів, що була представлена в роботі «Росія і Європа». Спираючись на значний історичний матеріал, М.Я. Данилевський відмовився від ідеї про єдину лінію розвитку світової культури та переосмислив сутність культурно-історичного прогресу. Він заперечував загально визнаний в історичній науці поділ світової історії на давню, середню та нову і пропонував власне бачення розвитку людства, вважаючи, що головні суб'єкти історичного процесу

– не держави або нації, а культурно-релігійні спільноти (культурно-історичні типи). Виділяючи ряд культурно-історичних типів: єгипетський, китайський, давньосемітський, індійський, іранський, єврейський, грецький, римський, арабський, європейський, Данилевський критично сприймав ідею про особливе місце та роль саме європейського культурно-історичного типу в контексті буття світової культури, його виключного статусу як еталону для інших цивілізацій. Виступаючи проти євроцентризму, вчений підкреслював, що прогрес не можна вважати виключним привілеєм Заходу, чи Європи, а застій – виключно клеймом Сходу, чи Азії. Він підкреслював принципові цивілізаційні розбіжності Росії та Європи. Головне завдання зовнішньої політики Росії – розвиток. Крім того, Данилевський передбачив становлення дванадцятого типу – слов'янського, найбільш вираженого в російській культурі. Ця концепція стала однією з теоретичних джерел російського шовінізму [1].

На основі цих поглядів вченого, частково, могла сформувався євразійська ідеологія. Євразійство — напрямок російської суспільно-філософської думки, споріднений з давнішим московським слов'янофільством. Виникло в 20-ті роки ХХ-го століття, після Першої Світової війни в середовищі російської інтелігенції в Західній Європі. «Євразійство» на думку деяких істориків було одним із визначних рухів російської еміграції. До нього входили такі відомі вчені та філософи: Л.Карсавін, В. Ільїн, С.Франк, лінгвіст князь М.Трубецької, професор Р.Якобсон, письменник А. Ремізов та інші. Євразійці розглядали колишню територію Російської імперії та Радянський Союз як окремий географічний регіон, що має особливі власні риси, які відособлюють його від Європи і Азії.

У сфері зовнішньої політики вони робили наголос на необхідності «азіатської» орієнтації. В цілому «євразійці» стверджували, що Росія культурно ближче до Азії ніж до Європи. «Євразійці» підтримували зв'язки з Радянською Росією, куди відправляли різноманітну літературу. Вони також друкували власний часопис — «Євразійська хроніка», який під редакцією професора П. Н. Савицького видавався в 1925—1937 роках спочатку в Берліні, а потім в Парижі. Вони популяризували назву ЄВРАЗІЯ – під якою розуміли третій суходіл, що ніби лежить між Європою й Азією та охоплює землі, починаючи від Сяну аж до Сибіру й Туркестану, Першим літературним виявом ідеології євразійства був збірник «Ісход к Востоку», що вийшов 1921 року в Софії (Болгарія).

Їх націоналістична доктрина була ідейно близька до слов'янофільства. Велике значення надавалось релігії та православній церкві. Устрій в державі мав бути ідеократичний. Ідея-правителька мала спаяти євразійський народ в одне ціле. Індивідуалізм відкидався і кожен мав принести себе в жертву ідеї. Пріоритетом є клас і народ. Обов'язкова наявність пасіонаріїв, які будуть нести ідею і ставити її вище за життя. Ототожнення євразійської культури з російською. Європейська культура гине через войовничий матеріалізм Заходу. М.Трубецької «Європа и человечество» критикує європейський шовінізм і космополітизм, який полягає у прагненні створити єдину глобальну культуру на зразок романо-германської.

За М.Трубецьким сутність євразійства базується на ідеї про туранський елемент у російській культурі. Східнослов'янські племена займали невелику західну територію від сучасної Росії. Решта території займали племена, які прийнято вважати «туранськими» або «урало-алтайськими». Вони завжди були вагоміші ніж варяго-руські. Об'єднання всієї території Росії здійснено туранцями-монголами. «І немає великороса в жилах якого не текла б туранська кров». Туранці чи урало-алтайці це п'ять груп народів: угро-фіни (мордва, черемиси), самоїди (Архангельськ і Сибір), тюрки (татари, башкири, киргизи, туркмени, чуваші, хозари), монголи (в Росії це калмики і буряти), маньчжури. Їх психологія була, психологією підкорення вищому царю і відіграла сприятливу роль у становленні Росії як держави та її ієрархічній побудові. Московська держава виникла завдяки татарському ігу. Москва стала могутньою після завоювання Казані, Астрахані і Сибіру, а московський цар – послідовник монгольського хана [7]. Так вважав і Карл Маркс: «Московія була вихована і виросла в жахливій школі монгольського рабства і стала віртуозом в цьому мистецтві. Політика Росії – незмінна. Головна її ціль – завоювати світ і правити в ньому. Московський панславизм – це лише одна з форм завоювання» [5].

Отже, турани вплинули і на культуру і на політику Росії, а найбільше на її військові здобутки, завдяки чому збереглась державність.

Євразійство було засадничо недружнє українському національному рухові, бо намагалося створити з усіх народів московської імперії один «євразійський» народ, а український національний рух стояв тому на перешкоді. На їх думку західна

європейська культура гине, а на її місце має прийти нова культура з Азії, яка об'єднає східні елементи культури з західними. П. Сорокін вважав що це російська культура [6].

В 60-х роках ХХ-століття ідеї «євразійства» розвивав російський етнолог Лев Гумільов, котрий робив наголос на неслов'янських – тюркських коріннях генези великоросійського етносу.

У 70-х роках 20-го радянська влада через економічну і політичну кризу шукала нову ідеологічну доктрину. Відбувалась ідеологічна переорієнтація у вищих ешелонах державної влади СРСР. Тривала «перебудова» і пошуки нової ідеологічної панацеї яка б забезпечила тривале існування режиму і номенклатури. У дев'яності роки після путчу ця тенденція посилилась. Комуністи почали реанімувати євразійський націоналізм. «Росія –хранителька і спадкоємиця Київської Русі, Московського царства, і першого християнства, які є противагою гегемонії США». - зазначав Г. Зюганов. Малороси і білоруси мали співпрацювати з росіянами. Взят курс на створення азійської п'ятірки (Китай, Росія, Казахстан, Киргистан, Таджикистан). Ідея відродження євразійської цивілізації на чолі з Росією, розширення євразійського простору. Поставав новий інтеграційний проєкт В. Путіна для Євразії: «майбутнє, яке народжується сьогодні».

Нова хвиля ідейного руху «євразійства» в Росії має назву «неоєвразійство». Найбільш відомий представник, ідеолог В.Путіна – О. Дугін, один з засновників «Націонал-більшовицької партії», а потім так званої «Євразійської партії Росії» (2002). «Філософські» погляди О. Дугіна є сучасною еkleктичною компіляцією старих російських «євразійців». Він вважає що вся Східна Україна належить до євразійської цивілізації, а Західна до Європи: «Западненцы серьёзные люди. Они наследники Даниила Галицкого и даже если им не поможет Запад и США они все равно будут исполнять свою историческую программу. Им присущ генетический код» [3].

Домінантою неоєвразійства (як, зрештою, усіх російських досюгочасних суспільних утопій) залишилась ідеократія. Звідси постійне намагання перекрутити історію, спираючись грандіозні ідеї та «величественные предначертания».

Примат державних суперструктур і примат гуртових вартостей над особовими. Спрямованість супроти заходу. Між іншим і широка міжфракційна коаліція в Думі «Анти-НАТО» у самій назві своїй містить лише своєрідну транскрипцію ідеї антизахідництва. Ще

однією ознакою ідеології є неомесіанізм. Йдеться насамперед про ще одну версію (після большевицького інтернаціонал-всесвітницького «Кремля-Маяка всего прогрессивного человечества») доктрини філофеевсько-третьоримського гатунку. «Кто контролирует Евразию,— тот контролирует мир». Гегемонізм — найбільш виразно проявився не тільки у колоніальній війні Москви проти народу Чеченії, але й у безперервних намаганнях легітимізувати своєрідний московський варіант доктрини монро (для східної півкулі). Проголосити трохи чи не увесь євро-азійський континент (за винятком хіба що власне Західної Європи) «сферой исторических интересов России» (чи, в іншому формулюванні— «сферой ответственности России»). Приклад – Абхазія і Осетія, Крим, Придністров'я, ДНР і ЛНР. Ті права і свободи які добрі для західних цивілізацій – згубні для інших та заперечення існування загальнолюдських цінностей [4].

Для розширення імперії підготовлене теоретичне підґрунтя на основі Трубецького і Савицького. Політика поглиблення і розширення євразійського простору. Багатополярність на противагу біполярності. Світ ділиться на чотири зони: Американська, Євро-Африканська, Євразійська та Тихоокеанська. На основі неоєвразійства Кремлю можна проявляти агресію. Головна ідея - відродження євразійської цивілізації на чолі з Росією. На останніх виборах В. Путін проголосував: «Росія може бути великою, або ніякою». Це підтверджує нова теза, яку озвучив В.Жириновський влітку 2014 року про Росію у майбутньому як виборчу монархію. Ця ідеологія є шовіністичною, расистською, нацистською та втілює весь імперіалістичний націоналізм В.Путіна. На основі неоєвразійської ідеології та з її допомогою будується так званий «Русский мир», який втілюється зараз в Криму і частково в Луганській і Донецькій області.

Література

1. Данилевский Н.Я. Россия и Европа. Взгляд на культурные и политические отношения славянского мира к германо-романскому / Н.Я. Данилевский. – М., 1991.
2. Дугин А.Г. «Геополитика России» / А.Г. Дугин. – М.: Гаудеамус, 2012. – 424 с.
3. Дугин А.Г. «Основы эвразийства» / А.Г. Дугин. – М, 2012.
4. Історія Росії (Росія у світовій цивілізації): Курс лекцій / Укл. і відп. редактор А.А. Радугин. - М.: Центр, 2001. – 352 с.

5. Маркс К. Разоблачения дипломатической истории XVIII века / К.Маркс, глава IV, оригинал «Free Press», London, 1856-1857, репринт «Собрание сочинений К. Маркса и Ф. Энгельса на английском языке» под ред. В.А. Смирнова, Б.Г. Тартаковский; т. 15. – М., 1986.
6. Сорокин П. А. Социальная и культурная динамика // Человек. Цивилизация. Общество / П.А. Сорокин. – М.: Политиздат, 1992.
7. Трубецкой Н.С. Европа і людство. Історія. Культура. Мови / Н.С. Трубецкой. – М., 1995.

Штефан Олена

*студентка напряму підготовки «Міжнародні відносини»
Національний університет «Львівська політехніка»*

ПОНЯТТЯ «ІМІДЖУ» ДЕРЖАВИ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Формування іміджу України розпочалося від часу відновлення її незалежності. Вже тоді молода країна ставила завдання формування позитивного її іміджу за кордоном, адже від цього залежало майбутнє країни як на світовій арені, так і внутрішньополітичні процеси всередині держави.

Імідж держави формується за допомогою дії органів державної влади, суб'єктів економіки, важливу роль відіграє й поведінка пересічних громадян, яка формує уявлення іноземців про державу. Особливе місце у цьому процесі займає PR держави, її органів та інституцій (сюди входять всі види такого виду діяльності, але найбільш поширеними є електронний та телекомунікаційний PR).

Формування позитивного іміджу держави, у тому числі й України, відтоді й донині ускладнюється низкою факторів. Зокрема, йдеться про хиткість та нестабільність політичної системи, про певні події всередині країни (протести, мітинги, великий рівень корупції, збройні конфлікти), що негативно впливають на сприйняття держави як її населенням, так і міжнародним співтовариством. Величезне іміджеве значення для нашої держави має й військова, економічна, інформаційна агресія з боку Російської Федерації, наслідки якої мають не тільки негативний вплив на розвиток подій в Україні, а й загрожують стабільному та сталому розвитку всієї Європи та світу.

За Н. Качинською, поняття «імідж» означає «образ, що формується цілеспрямовано», «емоційно забарвлений образ, що склався в масовій свідомості та має характер стереотипу»; або як «обмірковане уявлення чогось побаченого раніше» [5]. Слово «імідж» англійського походження й дослівно перекладається як «образ» (від англ. «image»). Більшість довідників розкривають зміст поняття «імідж», трактуючи його як «образ, що формується цілеспрямовано» [4, с. 229] як «емоційно забарвлений образ, що склався в масовій свідомості та має характер стереотипу» [6, с. 123]; або як «обмірковане уявлення чогось побаченого раніше ... конкретного чи абстрактного...» [2, с. 711]. Будь-який політичний імідж має дві головні характеристики – публічність і зв'язок із політичною практикою. Політичний імідж держави, на думку Д. Ольшанського, - «це уявний образ певної держави, що формується у свідомості громадян країни та закордонної аудиторії. Він формується у процесі комунікативної взаємодії суб'єктів економічного, соціального та політичного життя як усередині країни, так і за її кордонами» [4].

Вперше поняття «імідж» використав З. Фройд у 30-х роках, видавши журнал «Імідж», де написав: «імідж – це нереальний образ людини або предмета («Его»), а його ідеальний образ («Супер-Его»).

Поняття «політичний імідж» було запроваджено на початку ХХ ст. г. Воллесом. Саме Воллес асоціював думку розум виборців з уповільненою фотографічною плівкою, яка відображає узагальнені минулі або тривалі сприйняття, позиції чи оцінки.

О. Швець визначає політичний імідж України як «частину історичного, політичного і культурного світового простору, феномен оцінки якого здійснюється в політичних структурах та інститутах» [7, с. 19]. Як пише А. Козлова, «імідж держави формується з безлічі різних аспектів, багато з яких не піддаються будь-якому коригуванню» [1, с. 6].

Але це є й дійсно так, адже є події які вже змінити не можна, але вони сформували чи продовжують формувати імідж країни. Це можуть бути історичні факти, але різні країни можуть їх інтерпретувати по-різному задля збереження позитивного іміджу своєї країни (можуть навіть вдаватися до брехні та зовсім вигаданої чи додуманого історії).

Так Е. Галумов серед чинників формування образу держави вирізняє умовно-статичні, тобто ті, що залишилися в минулому, і майже незмінні, та умовно-динамічні, тобто ті, що діють в реаль-

ному часі й можуть впливати на сприйняття усталених аспектів (елементів) образу, та ті, що очікуються в майбутньому [2]. Загалом у свідомості людей сучасний образ держави поєднує образи того, що було (історичні події та пам'ять про них, історичні міфи, культурну спадщину); того, що є (суспільні цінності, організації та інститути, статус держави в реальному часі); і того, що має бути (уявного майбутнього на основі національного ідеалу). Інші вчені наголошують важливість особистісного аспекту сприйняття образів і поділяють чинники, що впливають на процес формування образу держави, на об'єктні, які стосуються об'єкта сприйняття (держави, спільноти), комунікативні, зумовлені процесом розуміння та їх оцінки; ситуативні, зумовлені соціальним, економічним чи політичним контекстами сприйняття; а також суб'єктні, пов'язані із соціальними і психологічними особливостями індивіда (чи суб'єкта), що сприймає образ [2].

Окрім цих аспектів на формування іміджу держави також впливають й інші чинники, так звані «первинні» та «вторинні». Первинні чинники – це переважно матеріальні чинники (територія, історичне минуле, корисні копалини). Ці чинники існують безвідносно до ситуації чи волі людей, але вони можуть бути інтерпретовані по-різному. Вторинні чинники – це переважно не матеріальні чинники, які склалися в результаті дії первинних чинників і носять суб'єктивний характер (міфи, національний характер, історична пам'ять, духовність, культуру, цілісність народу).

Не менш важливим чинником, який впливає на формування і трансформацію образу держави, та виокремлює її серед інших, є, на наше переконання, національна ідентичність. Національна ідентичність як самоусвідомлення національною меншиною своєї самобутності, важливістю своєї ролі в історії, є основою розвитку нації, її культури. Її коріння міститься у історичному минулому, яке зафіксоване в історичній пам'яті – ще один вагомий суб'єктивний чинник формування та сприйняття образу держави. Характер сприйняття минулого великою мірою впливає на те як сприймаємо реальності зараз. В історичній пам'яті нації містяться не лише спогади про минуле, а й закладені певні сподівання, які спрямовані на перспективу, де поєднується минуле з теперішнім та майбутнім. Історична пам'ять не є дзеркальним відображенням пережитого, вона є його осмисленням та інтерпретацією на основі власного досвіду. Для пояснення чи тлумачення минулого (історичних подій,

фактів, діяльності видатних постатей в історії народу) створюються сучасні міфи, які покликані згуртувати націю, «створити» образ народу, які б дали змогу визначити його серед «Інших». В історії кожного народу є свої події, з якими він схильний ототожнювати себе і свою долю, найчастіше це події, пов'язані з формуванням державності, з війнами чи катастрофами, які довелося пережити народом, тобто з переломними подіями у його історії.

Отже, чинники, які впливають на формування образу держави взаємозумовлені та є одночасно ієрархічно структуровані. Так серед них можна виділити певну групу базових чинників, що формують базові елементи ядра образу, які сформувавшись, майже не зазнають змін і забезпечують ідентифікаційний базис, тобто репрезентацію та впізнаваність спільноти й держави у міжнародному середовищі. Ідентичність та відповідно образ (Я-образ) будь-якого суб'єкта завжди пов'язаний з уявленнями про себе, (основними характеристиками держави, національної самосвідомості, національним характером, ментальністю, знаковими подіями історії і т.п.) і ставленням оточення, тобто «Інших», «Чужих», які впливають на процеси самоусвідомлення і на індивідуальному, і на колективному рівнях, а відповідно й на образ спільноти. «Аналіз Я-образу певної країни дає змогу зрозуміти та оцінити не лише ситуацію в конкретній державі, а й сприйняття нею дій інших учасників міжнародних відносин, адже їхні образи створюються з урахуванням особливостей образу власної держави», – стверджують І. Кисельов та А. Смирнова [5].

Література

1. Быба Ю. В. Имидж современного Российского государства: состояние и перспективы формирования : автореф. дис. ... канд. полит. наук : спец. 23.00.02 «Политические институты, этнополитическая конфликтология, национальные и политические процессы и технологии» / Ю. Б. Быба. – М., 2008. – 23 с.
2. Галумов Э.А. Международный имидж России: стратегия формирования / Э. А. Галумов – М.: Известия, 2003. – 450 с.
3. Журавлёва Н. Н. Информационная политика государства по продвижению национальной культуры за рубежом (на примере России и Франции) : автореф. дис. ... канд. полит. наук : спец. 10.01.10 «Журналистика» / Н. Н. Журавлёва. – СПб, 2007. – 23 с.

4. Касьянов В.В. Социология массовой коммуникации / В.В. Касьянов. – Р-н/Д: Феникс, 2009. – 427 с.
5. Качинська Н. Політичний імідж держави: структурні та комунікаційні компоненти феномену / Н. Качинська [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела:<http://www.viche.info/journal/1738/>.
6. Политическая имиджология: Кол. моногр. / Под общ. научн. ред. Л. Г. Лаптева, Е. А. Петровой. – М.: РИЦ АИМ, 2006. – 276 с.
7. Швець О.В. Формування політичного іміджу України у міжнародному інформаційному просторі : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.03. «Політична культура та ідеологія» / О. В. Швець. – К., 2006. – 19 с.

СЕКЦІЯ 2. ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Богун Святослав

*студент спеціальності «Міжнародна інформація»
Національний університет «Львівська політехніка»*

ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Зрозуміти сутність сучасних міжнародних відносин можливо лише при умові врахування особливостей розвитку сучасного світу. Сучасні міжнародні відносини перебувають у стані переходу від конфронтації і протистояння, заснованих на ядерному стримуванні, до нового світового порядку, який спирається на партнерство в ім'я миру. Однак здійснити цей поворот на практиці дуже важко. Варто зазначити, що система міжнародних відносин у сучасному світі має дуже складну будову і будь-яке визначення умовно відображає міжнародні реалії. Не можна не помітити й того факту, що основоположну роль у пізнанні законів функціонування міжнародної системи відіграє її структура. Згідно базовою ідеєю, нескоординована діяльність суверенних держав із своїми інтересами формує міжнародну систему, головною ознакою якої є домінування обмеженого числа найсильніших держав, і структура якої визначає поведінку всіх міжнародних акторів. Звідси, найзагальнішим законом міжнародних систем вважається залежність поведінки акторів від структурних характеристик системи. Ще одним найзагальнішим законом учені називають закон рівноваги міжнародних систем або закон балансу сил, який дає змогу зберегти відносно стабільність міжнародної системи [1, С.195].

Стосовно трансформації міжнародної системи, то основним її законом вважається закон кореляції між полярністю і стабільністю міжнародної системи. Однак розпад радянського блоку і крах глобальної біполярної системи зумовили появу питань, які не можуть бути вирішені в рамках традиційних термінів «полюсів», «балансу сил», «конфігурації співвідношення сил» тощо. Світ вступив у смугу невпевненості та зростаючих ризиків. За визначенням російського політолога-міжнародника А.Д. Богатурова, Ялтинсько-

потсдамський порядок розпався, а міжнародна система стала скочуватися до дерегулювання. Як наслідок, глобальна міжнародна система переживає глибокі потрясіння, пов'язані з трансформацією своєї структури, змінами її взаємодії з середовищем. Це відповідним чином позначається на її регіональних і периферійних вимірах. Доказом цього слугують події довкола Косово, Грузії, Іраку чи Афганістану, а останнім часом країн Північної Африки та Близького Сходу, які, на думку окремих фахівців у галузі міжнародних відносин, увійшли в смугу тривалої «надзвичайної ситуації». А тепер маємо нерегульований конфлікт в Україні, який спричинила Росія [2, С. 14-16].

Бельгійський учений А. Самюель у книзі «Новий світовий пейзаж» висловлює думку, що людство вже вступило в «новий міжнародний світ». Американський науковець Дж. Розенау в праці «Турбулентність у світовій політиці» говорить про «світ постміжнародної політики». Швидкість і глибина змін, які в ньому спостерігаються, мають як мінімум три головні наслідки. По-перше, відбувся перехід від біполярного світу до комплексного. По-друге, цей перехідний світ став непередбачуваним і в ньому вже неможливе вирішення питань міжнародної безпеки старими військово-силовими методами. По-третє, надзвичайно важливого значення в сучасному світі, в тому числі у сфері світової політики, відіграють інформаційні технології, що дало підставу охарактеризувати сучасне суспільство як інформаційне. Ці наслідки можна звести до одного висновку: відбувається переструктурування всього світового політичного простору, а значить закономірності міжнародних відносин хоча й зберігаються, але набувають нових рис і часто розглядаються як універсальні закономірності або тенденції розвитку сучасних міжнародних відносин [2, С. 15].

Загалом проблема закономірностей і тенденцій еволюції міжнародних відносин, у тому числі на думку завідувача кафедри зовнішньої політики та дипломатії ДАУ при МЗС України С.С. Трояна, залишається дискусійною в науці про міжнародні відносини, що, зокрема, пов'язано з її відставанням у осмисленні глобальних міжнародних політичних тенденцій. Це пояснюється, насамперед, специфікою цієї сфери суспільних відносин, де особливо важко виявити повторюваність тих або інших подій і процесів. Тому основні риси як закономірностей, так і тенденцій еволюції сучасних міжнародних відносин проявляються у їх відносному, випадковому, минулому характері [2, С. 16].

Сутнісний зміст міжнародних відносин відбивають принципи як фундаментальні норми міжнародного права. Вони закріплюють застави сучасної системи міжнародних відносин і міжнародного права, сприяють нормальному функціонуванню та розвитку цих систем. Найважливіші принципи сучасної міжнародної політики викладено також у «Декларації про принципи міжнародного права, які стосуються дружніх зносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН» (1970 р). Принципи сучасного міжнародного життя становлять найважливіший імператив існування людства, їх дотримання у здійсненні міжнародних, міждержавних взаємин уможлиблює вилучення війни з життя суспільства. Безумовно, принципи міжнародного права не можна недооцінювати, але їх не слід абсолютизувати та переоцінювати. Вони впливають на всю систему міжнародних відносин разом із певними моральними імперативами та нормами. З метою забезпечення юридичної та моральної цілісності міжнародне співтовариство має щонайменше три правові яруси [5, С. 29].

У процесі реалізації як своїх зовнішньополітичних завдань, так і завдань міжнародної політики кожна держава здійснює низку притаманних їй функцій. Доцент кафедри зовнішньої політики і дипломатії ДАУ при МЗС України О.І. Шаповалова в цьому сенсі звертає увагу на важливе значення зовнішньополітичної ідентичності держави.

Реалізація окреслених функцій безпосередньо залежить від конкретної історичної та міжнародної обстановки, ступеня розвитку суспільства та держави, зв'язків країни із зовнішнім світом та її спроможністю відігравати конструктивну роль у світовій політиці. Це прямо стосується характеристики й оцінки сучасної зовнішньої політики України [6, С. 31].

З огляду на останні події, пов'язані з Революцією Гідності, воєнними діями на Сході, перед Україною постали складні зовнішньополітичні завдання. Насамперед, це повернення довіри з боку зарубіжних партнерів, перетворення в прогнозованого міжнародного актора, побудова позитивного іміджу на міжнародній арені [5, С. 35].

Отже, глобальні трансформації та еволюційні зміни сучасної системи міжнародних відносин, яка перебуває в своєрідній ситуації «пластичної рівноваги», ще не завершені. Звідси, урахування всіх потенційно можливих змін у світовому та європейському масшта-

бах вкрай важливе для прогнозування та здійснення ефективної зовнішньої політики України, спрямованої на реалізацію власних національних інтересів, у тому числі й на основі нарощування довіри та розширення політичного діалогу і співробітництва з державними й недержавними міжнародними акторами. Це повністю відповідає основним принципам сучасної української зовнішньої політики: насамперед вона повинна бути послідовною та передбачуваною, виходити з визнання існуючих кордонів і невтручання у внутрішні справи інших держав, керуватися законом і визнанням пріоритету міжнародного права, ґрунтуватися на ідеї «безпеки для себе шляхом безпеки для кожного». Сучасна зовнішня політика України вибудовується з урахуванням позицій та інтересів провідних світових гравців, серед яких чільне місце належить Сполученим Штатам Америки, країнам Євросоюзу, Росії. Коливання їхнього політичного курсу, трансформація взаємозв'язків, зміни у балансі інтересів, істотно впливають на систему міжнародних відносин і середовище в Україні [5, С. 29].

Підсумовуючи розгляд становлення, особливостей і тенденцій еволюції сучасної системи міжнародних відносин і зовнішньої політики України зрозуміло, що міжнародні трансформації ще не завершені й урахування всіх потенційно можливих змін у Європі та поза її межами вкрай важливе для України. В цих умовах засобами підвищення безпеки для нас слугуватимуть нарощування довіри, розширення політичного діалогу та співробітництва як з європейськими державами на дво- і багатосторонній основі в рамках загальноєвропейського процесу, так і з державними та недержавними міжнародними акторами на глобальному полі. Безперечно, становлення нового світопорядку на демократичних засадах буде тривалим і складним процесом еволюції сучасної системи міжнародних відносин. При цьому його всеохоплююча природа повинна відображати три фундаментальні основи миру - безпеку, соціальний та економічний добробут і розвиток, демократію та повагу людських прав і свобод. Внесок у їх створення мають зробити всі міжнародні актори, насамперед держави, у тому числі Україна як впливова регіональна європейська константа, керуючись при цьому виваженою, добре збалансованою та прогнозованою для партнерів політикою, спрямованою на забезпечення сприятливих для поступального розвитку Української держави та суспільства міжнародних умов.

Література

1. Бабенко О.Г. Міграційна політика Української держави на сучасному етапі (політологічний аспект): Дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / НАН України / О.Г. Бабенко. – К., 1997. – 195 с.
2. Васильєв О.А. Роль вітчизняної науки та високих технологій у входженні України до європейського інтеграційного простору / О.А. Васильєв // Віче. – 2009. – № 16. – С. 14-16.
3. Віднянський С.В. Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу. – К., 2009.
4. Розенау Дж. Меняющиеся индивиды как источник глобальной турбулентности / Дж. Розенау // Жирар М. (рук. авт. колл.) Индивиды в международной политике. - М.: МПА, 1996.
5. Системная история международных отношений / Под ред. А.Д. Богатурова. Т. 1. - М.: Московский рабочий, 2006. - С. 29-35.
6. Троян С. Сучасні проблеми дослідження міжнародних відносин, зовнішньої політики та національної безпеки України / С. Троян. – К.: НЖ «Зовнішні справи», 2014. – С. 31.
7. Цыганков П. Мировая политика: содержание, динамика, основные тенденции / П. Цыганков [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ecsocman.hse.ru/data/576/864/1217/014Tsygankov.pdf>

Бучин Микола

к. політ н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВІЙСЬКОВОГО ФАКТОРА В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ

У 2015 р. весь світ святкує 70-у річницю завершення Другої світової війни, яка призвела до безпрецедентних за своїми масштабами руйнувань та людських жертв. Після закінчення згаданого конфлікту людство приклало чимало зусиль для побудови

миру на планеті та нейтралізації потенційних загроз для виникнення схожого конфлікту в майбутньому. Акцент у засобах ведення зовнішньої політики перемістився із сили на право. Однак події 2014-2015 рр. в Україні показали певну ілюзорність такого підходу, адже агресія з боку Російської Федерації щодо України поставила під сумнів всю існуючу міжнародну систему та міжнародний порядок. В контексті конфлікту на території України стає очевидним, що роль військового фактора зазнаватиме трансформації. Враховуючи наявність ядерної зброї у однієї із конфліктуючих сторін, під загрозою опиняється не лише міжнародна система, але й постає питання загрози існуванню всього людства як біологічного виду. Тому дослідження трансформації військового чинника у сучасному світі є вкрай актуальним, адже дозволить краще побачити і спрогнозувати розвиток конфліктної ситуації та дозволить врахувати всі наявні загрози як для існування нашої держави, так і для виживання всієї міжнародної спільноти.

Мета роботи – проаналізувати трансформацію військового фактора в сучасних міжнародних відносинах крізь призму російсько-українського конфлікту.

Поява біполярної міжнародної системи після завершення Другої світової війни разом із винайденням ядерної зброї поставила провідні держави світу перед необхідністю нейтралізації можливого ядерного конфлікту. В рамках міжнародного права та угод між державами було прийнято ряд документів, які були спрямовані на контроль за озброєнням та зменшення впливу військового фактора у міжнародних відносинах. Серед них варто наголосити, зокрема, на Договорі про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) від 1 липня 1968, що набув чинності 1970 р. Він передбачає два види зобов'язань: 1) ядерних держав – не передавати ядерну зброю неядерним державам та не надавати їм допомоги у створенні власної ядерної зброї; 2) неядерних держав – не виробляти, не набувати та не приймати ядерної зброї [2]. Важливими в рамках розпаду біполярної системи стали договори СНО-1 (1991) [4] та СНО-2 (1993) [3], які передбачали зменшення кількості стратегічної ядерної зброї тощо.

Україна теж стала учасником тогочасних демілітаризаційних процесів і відмовилася від ядерної зброї, підписавши у 1994 р. Будапештський меморандум. Державами-гарантами безпеки України стали Росія, США та Велика Британія [2]. Ця ситуація є парадоксальною у двох аспектах: по-перше, відмова від ядерної зброї була

однією із причин військового ослаблення нашої держави і зробила можливою агресію проти неї; по-друге, країною-агресором став один з гарантів безпеки України – Російська Федерація.

Аналіз демілітаризаційних процесів після Другої світової війни до сьогодні нашої держави на думку, що в той час, коли західні демократичні держави намагалися через правові механізми зменшити вплив та загрозу з боку військового фактора, протилежний табір (в першу чергу – Росія та КНР) використовували ці процеси як ширму для приховування своїх експансійних намірів. Результатом цього стала військова агресія Російської Федерації проти України, яка виявилася доволі неочікуваною як для нашої держави, так і для всього цивілізованого світу.

Стає очевидним, що дії російської влади ставлять під питання існування сформованого світового порядку та всієї системи безпеки і міжнародного права. Світ опинився на порозі можливої ядерної війни. В контексті цього найбільш ймовірним розвитком подій може стати трансформація військового фактора та зростання його ролі у системі міжнародних відносин. Відповідно, на зміну процесам демілітаризації, певні елементи яких можна було спостерігати на початку ХХІ ст., найбільш ймовірно слід очікувати мілітаризацію країн – членів НАТО (особливо – сусідів Російської Федерації, адже вони потенційно можуть стати наступними жертвами агресії з боку російської влади).

Варто відзначити, що певні елементи мілітаризації світу можна спостерігати вже сьогодні: збільшення витрат на оборонну сферу багатьох країн; збільшення чисельності збройних сил; інтенсифікація проведення військових навчань як зі сторони Російської Федерації, так і з боку країн – членів НАТО; формування резерву збройних сил тощо. На підтвердження цього можна навести слова генерального секретаря НАТО Йенса Столтенберга, який під час засідання глав МЗС країн-членів альянсу 13 травня 2015 р. в Анталії (Туреччина) заявив про збільшення військової присутності НАТО в Прибалтиці: «Ми збільшили авіаційні сили, збільшили присутність в Балтійському морі, в Чорному морі, проводимо більше навчань, оскільки ми чітко розуміємо нашу відповідальність в питанні колективної безпеки, і нашу відповідальність із врахуванням політики, яку ми бачимо з боку Росії [5].

Підсумовуючи, варто сказати, що, звісно, говорити про певні тенденції ще доволі рано. Вплив військового чинника на сучасні

міжнародні відносини багато в чому залежатиме від подальшого розвитку подій в Україні та рішень російської влади. І лише час може підтвердити чи спростувати ці гіпотези. Однак ситуація в Україні робить очевидною важливість військового фактора у світі та виступатиме індикатором його впливовості та потенційної трансформації.

Література

1. Будапештський меморандум // Зібрання чинних міжнародних договорів України. – 2004. – № 4. – Книга 2. – С. 603 (ст. 1034).
2. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї // Зібрання чинних міжнародних договорів України. – 2004. – № 4. – Книга 2. – С. 597 (Ст. 1033).
3. Договор между Российской Федерацией и Соединенными Штатами Америки о дальнейшем сокращении и ограничении стратегических наступательных вооружений // Организация Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conv_disarmament.shtml
4. Договор между СССР и США о ликвидации их ракет средней дальности и меньшей дальности // Организация Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conv_disarmament.shtml
5. Столтенберг Й. Из-за российской агрессии против Украины НАТО наращивает военное присутствие в Балтии / Й. Столтенберг. – Режим доступа: <http://www.censor.net.ua/news/335951>

Винницький Орест

*студент напряму підготовки «Міжнародні відносини»
Національний університет «Львівська політехніка»*

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОРОЛЯ ІСПАНІЇ: НА ПРИКЛАДІ ФЕЛІПЕ VI

Традиційно вважається, що глава парламентської монархії має обмежені повноваження в тому числі в сфері зовнішньої політики. Втім об'єм і зміст цих повноважень може істотно коливатись від держави до держави. Це зокрема ілюструє приклад нового короля Іспанії – Феліпе VI.

Відповідно до Конституції Іспанії монарх є главою держави і Верховним головнокомандувачем іспанських збройних сил, відіграє важливу роль у розвитку відносин з іспаномовними країнами Америки [1].

Як король, Феліпе VI має досить широкі резервні повноваження зафіксовані в Конституції, зокрема, він є її гарантом, відповідальним за її дотримання, номінально, є головою виконавчої влади. Очікується, що Феліпе VI буде слідувати практиці свого батька, здійснюючи в основному церемоніальну і представницьку роль, діючи, переважно «за порадою» уряду. Це Феліпе VI і відзначив у своїй промові перед Кортесами в день інтронізації: він буде «лояльним головою держави який готовий слухати і розуміти, попереджати і радити, а також завжди захищати інтереси суспільства» [2].

Новий король Іспанії має значний досвід і практику для того, щоб брати активну участь у зовнішній політиці Іспанії. Так, в якості принца він отримав добру освіту (у Lakefield College School у Канаді, Військовій Академії у Сарагосі, Військово-морській школі та в Академії військово-повітряних сил з 1985 р. по 1988 р., у Автономному університеті Мадрида – з юриспруденції та економіки з 1988 р. по 1993 р., магістр у сфері міжнародних відносин у Джорджтаунському університеті (США) у 1995 р.), військовий досвід (кваліфікація пілота вертольота армії, авіації і флоту [8], звання: підполковника сухопутних військ і ВПС, капітана 2-го рангу (ВМФ)) і навички публічної дипломатії. Він володіє іспанською, каталонською, французькою, англійською та грецькою мовами [8].

У публічній дипломатії Феліпе VI, як спадкоємець престолу, починаючи з жовтня 1995 р. представляв Королівство Іспанію під час серії офіційних візитів до Автономних співтовариств Іспанії, контактів з усіма верствами іспанського суспільства [7], здійснив офіційні візити до Європи і Латинської Америки, країни арабського світу, Далекого Сходу і Австралії, підтримуючи особливі інтереси Іспанії у всіх питаннях, що стосуються Латинської Америки, Близького Сходу і Африки. Зокрема, з січня 1996 р. Феліпе представляв Іспанію на церемоніях інавгурації латиноамериканських президентів, відвідав усі країни Латинської Америки, за винятком Куби. Часто представляв Іспанію на світових економічних і торгових подіях (наприклад Expotecnia, Exproconsumo і Exprohabitat). Був членом олімпійської збірної Іспанії з вітрильного спорту на літніх Олімпійських іграх 1992 в Барселоні [4]. В цілому він здійснив понад 200-і зарубіжних поїздок [3].

Дії нового короля Іспанії показують її пріоритети. Зокрема до перших дій Феліпе VI як короля Іспанії на міжнародній арені можна віднести підтримку жертв тероризму, ЛГБТ-груп [9]. Він став першим в історії Іспанії монархом, який запросив на церемонію коронації їх представників. Король Феліпе і королева Летиція підкреслили, що робота цих людей «заслужує того, щоб про них знали і визнавали її» [10].

Феліпе VI їздив до Ватикану на зустріч з Папою Римським Франциском, до Португалії, Марокко та Франції. Крім того, 4 серпня 2014 року, в числі 17 глав держав і представників європейських королівських родин був запрошений на захід, присвячений 100-м роковинам початку Першої світової війни у Льєжі (Франція).

23-24 вересня того ж року, він брав участь в кліматичному саміті 2014 р. в Нью-Йорку і відкритті загальних дебатів LXIX-ї сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй [11].

До грудня 2014 р. він зробив п'ять офіційних візитів, а саме в Нідерланди, Люксембург, Бельгію, Італію і Німеччину, взяв участь у XXIV-му іберо-американському саміті глав держав і урядів в Мексиці [12].

Як засвідчує опитування проведене газетою «El Mundo», Філіп отримав більше схвалення, ніж його батько, до початку свого царювання [6]. Тоді як опитування проведене газетою «El País», показує, що більшість іспанців бажають щоб Феліпе VI відігравав більшу роль в політиці, 75% опитаних газетою респондентів заявляли, що вони б поставилися схвально якби він особисто агітував політичні партії досягти угоди щодо національних проблем [5].

Отже, Іспанія як парламентська монархія формально надає обмежений перелік зовнішньополітичних повноважень своєму правителю. Втім його досвід та навички як ілюструє діяльність Феліпе VI дозволяють йому успішно брати участь у реалізації зовнішньої політики.

Література

1. Конституция Испании [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vivovoco.astronet.ru/VV/LAW/SPAIN.HTM>;
2. King Felipe VI calls for 'new Spain' as he is sworn in [Електронний ресурс] // BBC: news. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/news/world-europe-27918094>;
3. King Felipe VI gets to work by holding first meeting with PM [Електронний ресурс] // El País. – 2014. – 20 June.

– Режим доступу: http://elpais.com/elpais/2014/06/20/inenglish/1403271329_706340.html;

4. Official Report of the Games of the XXV Olympiad Barcelona 1992, Volume V The Results [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.la84.org/6oic/OfficialReports/1992/1992s5.pdf>;
5. O'Leary, Elisabeth. Spaniards want new king to play greater role in politics: poll [Електронний ресурс] // Reuters. – 22 June 2014. – Режим доступу: <http://www.reuters.com/article/2014/06/22/us-spain-king-idUSKBN0EX0HG20140622>;
6. Spanish king abdicating so more popular 'new generation' Crown Prince Felipe can take over [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.winnipegfreepress.com/breakingnews/spanish-prime-minister-king-juan-carlos-to-abdicate-in-favour-of-son-crown-prince-felipe-261478271.html>
7. Casa de Su Majestad el Rey de España – Actividades y Agenda – Hitos más importantes de Su Alteza Real el Príncipe de Asturias [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.casareal.es/ES/Paginas/actividades_actividades_detalle.aspx?data=12022;
8. Casa de Su Majestad el Rey de España – S. M. el Rey Don Felipe VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.casareal.es/ES/familiareal/reyfelipe/paginas/biografia.aspx>;
9. Felipe VI y Letizia se reúnen con las víctimas del terrorismo en su primer acto oficial [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lavanguardia.com/politica/felipe-vi/20140621//felipe-vi-victimas-terrorismo-primer-acto-oficial.html>;
10. Los reyes reciben por primera vez a colectivos gays en el Palacio del Pardo [The monarchs receive gay organisations for the first time at the Pardo Palace]» (in Spanish). La Sexta. 24 June 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lasexta.com/noticias/nacional/reyes-reciben-primera-vez-colectivos-gays-palacio-pardo_2014062400197.html;
11. Viaje a Nueva York» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.casareal.es/ES/Actividades/Paginas/actividades_viajes_detalle.aspx?data=777
12. Viaje a la XXIV Cumbre de Veracruz [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.casareal.es/ES/Actividades/Paginas/actividades_viajes_detalle.aspx?data=783.

Гасяк Мар'яна

*студентка напряму підготовки «Міжнародні відносини»
Національний університет «Львівська політехніка»*

ДЕМІЛІТАРИЗАЦІЯ СВІТУ ТА ЇЇ ПЕРСПЕКТИВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА

Питання миру і безпеки сьогодні є надзвичайно актуальним для України, адже наша держава вже більше року знаходиться у стані неоголошеної війни з Російською Федерацією. Значні руйнування та численні жертви роблять необхідними дослідження процесів демілітаризації світу як одного із механізмів зменшення загрози війни, одного із найефективніших засобів забезпечення військової безпеки як окремої держави, так і світу загалом.

Демілітаризація – це повне або часткове роззброювання чи скорочення та ліквідація озброєнь і збройних сил, військової економіки, мобілізаційних ресурсів, підготовлених до війни людських резервів, військово-навчальних закладів і системи військового навчання населення [12]. Вона охоплює або усі види озброєнь і збройних сил, військової діяльності, або окремі їхні сфери, сторони, види.

Демілітаризація є складним та неоднозначним явищем, вона може відбуватися в різних напрямках та сферах. Український науковець Пархомчук О.С. говорить про те, що демілітаризація як процес більшою чи меншою мірою містить такі складові: роззброєння: скорочення та ліквідація озброєнь та армій; конверсія військової економіки; згортання військово-мобілізаційних систем та підготовленого резерву; припинення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт; формування антимілітаристської культури; розвиток процесів та структур, альтернативних війні та армії [12].

У боротьбі із наслідками Другої світової війни міжнародна діяльність держав значною мірою акцентувалася на недопущенні повторення такого конфлікту. Після перших випадків використання ядерної зброї та їхніх жахливих наслідків стало очевидним, що кожен наступний міждержавний та навіть внутрішньодержавний конфлікт може мати фатальні наслідки не лише для окремих держав чи певних регіонів, а й для людства загалом. Важливе місце у системі регулювання міжнародних відносин зайняла ООН. В її Статуті зафіксовано сім основних принципів міжнародного права: незастосування сили або загрози силою; мирне розв'язання міжнародних суперечок; невтручання у справи, які є внутрішньою

компетенцією держав; співробітництво держав відповідно до Статуту ООН; рівноправ'я і самовизначення народів; суверенна рівність держав; сумлінне виконання державами зобов'язань, прийнятих ними відповідно до Статуту ООН [13].

Загалом друга половина ХХ ст. характеризувалася значною активізацією міжнародної співпраці по недопущенню агресії, зниженню темпів мілітаризації, зокрема демілітаризації космосу, морського середовища тощо. Навіть в ході холодної війни та потужної гонки озброєнь можна говорити не лише про мілітаризацію протилежних сторін, а й про поширені процеси демілітаризації, які відбувалися на теренах найбільш розвинутих держав повоєнного світу.

Через «недієздатність» Ради Безпеки у період «холодної війни» здебільшого переговори щодо роззброєння та контролю за озброєннями проводились поза рамками ООН на основі багатосторонніх та двосторонніх договорів. У сучасному міжнародному праві відсутня норма, яка б містила загальне зобов'язання держав щодо роззброєння, такі домовленості було досягнуто між державами щодо окремих видів озброєнь, тобто щодо здійснення часткових заходів із роззброєння.

Договірно-правова база світових процесів із роззброєння є досить потужною і містить значну кількість міжнародних угод та договорів. Важливе місце в післявоєнній дискусії зайняло обмеження ядерної зброї. Положення про заборону випробувань ядерної зброї містяться в Договорі про Антарктику (1959) [1]; Договорі про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, в космічному просторі й під водою (1963) [9]; Договорі про заборону ядерної зброї в Латинській Америці (1967) [10]. Зокрема, Договір про космос від 1967 р. передбачає, що дослідження і використання космічного простору, зокрема Місяць та ін. небесні тіла, здійснюються на благо і на користь всіх країн, незалежно від міри їхнього економічного і наукового розвитку, а космос і небесні тіла відкриті для всіх держав без якої-небудь дискримінації на основі рівності [11].

Важливе місце у системі обмеження ядерної потуги займає Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) 1 липня 1968, що набув чинності 1970 р. Він передбачає два види зобов'язань: 1) ядерних держав – не передавати ядерні пристрої в будь-якій формі неядерним державам, не надавати їм допомоги у створенні власної ядерної зброї; 2) неядерних держав – не виробляти, не набувати, не приймати і тощо ядерної зброї [5].

Потужною в галузі обмеження озброєнь є двостороння договірно-правова база США та СРСР (згодом – Росії). Зокрема, за Договором між Сполученими Штатами Америки та Союзом Радянських Соціалістичних Республік про обмеження систем протиракетної оборони (1972) було введено обмеження щодо пускових стратегічних ракет, як стаціонарних, так і таких, що базуються на підводних човнах [3]. Договір між СРСР і США (1987) укладався на основі ДНЯЗ і передбачав ліквідацію запасів ракет середньої і меншої дальності обох країн [8]. За Договором СНО-1 (1991) передбачалося обмеження пускових установок МБР, БРПЛ, БРВЗ загальною кількістю 12140 одиниць. [6]; Договір СНО-2 (1993) передбачав повну ліквідацію Росією шахтних пускових установок та важких МБР, проте Росією цей Договір не ратифіковано [7].

Нові принципи роззброєння було передбачено Договором про звичайні збройні сили в Європі 1990 р. та додатковими Умовами та Протоколами до нього. Зокрема, визначена сумарна кількість зброї, яку припустимо використовувати у районах застосування. Також у Договорі введено обмеження щодо тоннажу, калібру та інших характеристик зброї [4].

Україна, як молода держава, теж приєдналася до процесу роззброєння. Важливе місце належить питанню ядерного роззброєння України. Правове регулювання і гарантії безпеки Україні надавалися за підписаним у 1994 р. Меморандумом про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештський меморандум). Зокрема, державами-гарантами безпеки України як держави, що відмовлялася від ядерної зброї, стали Росія, США та Велика Британія [2].

Звичайно, зовнішня політика держав здійснюється із урахуванням насамперед національних інтересів самої держави, тому підписання міжнародної угоди не завжди свідчить про її пріоритетність для тієї чи іншої держави і не може свідчити про її цілковите і беззастережне виконання. Саме на другу половину ХХ ст. припадає «гонка озброєнь» між наддержавами біполярного світу США та СРСР. У цей час паралельно із загальними процесами демілітаризації відбувався процес росту військової потуги, притаманний не лише для цих двох антагоністичних держав. Проте, навіть враховуючи всю нерівномірність світової військової потужності та постійну конфліктогенність окремих регіонів, варто

вказати, що найпотужніші, найрозвинутіші регіони та держави значною мірою спрямовували свої зусилля для збереження балансу сил та недопущення значного зростання рівня мілітаризації, особливо в потенційно небезпечних та стратегічно важливих регіонах.

Підсумовуючи, стає зрозуміло, що в умовах російсько-українського конфлікту з доволі великою ймовірністю на зміну процесам демілітаризації прийдуть процеси мілітаризації. Багато ознак цього вже можна спостерігати сьогодні. І хоч процес демілітаризації є вагомим чинником забезпечення миру, в умовах конфлікту Україна повинна в першу чергу подбати про підвищення обороноздатності держави як важливої гарантії збереження її суверенітету.

Література

1. Андрусевич А. Довідник чинних міжнародних договорів України у сфері охорони здоров'я / [А. Андрусевич, Н. Андрусевич, З. Козак]. – Львів.: 2009. – 203 с.
2. Будапештський меморандум // Зібрання чинних міжнародних договорів України. – 2004. – № 4. – Книга 2. – С. 603 (ст. 1034).
3. Договір між Сполученими Штатами Америки та Союзом Радянських Соціалістичних Республік про обмеження систем протиракетної оборони // Зібрання чинних міжнародних договорів України. – 2004. – № 4. – Книга 2. С. 276 (Ст. 58).
4. Договір про звичайні збройні сили в Європі // Зібрання чинних міжнародних договорів України. – 2004. – № 4. – Книга 2. – С. 276 (Ст. 58).
5. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї // Зібрання чинних міжнародних договорів України. – 2004. – № 4. – Книга 2. – С. 597 (Ст. 1033).
6. Договор между Российской Федерацией и Соединенными Штатами Америки о дальнейшем сокращении и ограничении стратегических наступательных вооружений // Организация Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://documents/decl_conv/conv_disarmament.shtml
7. Договор между Российской Федерацией и Соединенными Штатами Америки о дальнейшем сокращении и ограничении стратегических наступательных вооружений // Организация Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conv_disarmament.shtml

8. Договор между СССР и США о ликвидации их ракет средней дальности и меньшей дальности // Организация Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conv_disarmament.shtml
9. Договор о запрещении испытаний ядерного оружия в атмосфере, в космическом пространстве и под водой // Организация Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conv_disarmament.shtml
10. Договор о запрещении ядерного оружия в Латинской Америке // Организация Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conv_disarmament.shtml
11. Конвенции и соглашения // Организация Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conv_disarmament.shtml
12. Пархомчук О. С. Системна еволюція міжнародних відносин і процеси демілітаризації та конверсії: монографія / О. С. Пархомчук. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2006. – 194 с.
13. Тимченко Л.Д. Міжнародне право: Підручник / Л.Д. Тимченко, В.П. Кононенко. – К.: Знання, 2012. – 631 с.

Димінська Юлія

*студентка напряму підготовки «Міжнародні відносини»
Національний університет «Львівська політехніка»*

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

З початком інтенсифікації інтеграційних процесів у європейському регіоні у другій половині ХХ ст. ЄС вдалося стати саме тією організацією, якій вдалося не лише консолідувати європейські держави, а й зайняти провідну позицію у визначенні політичного, економічного та соціального майбутнього держав-членів.

Український дослідник європейської інтеграції А.Тюшка називає договори ЄС – «хімерами Європи», адже за останні 50 років накопичено безпрецедентну кількість установчих та інших договорів,

протоколів, декларацій, нормативно-правових актів з питань заснування, функціонування та розвитку ЄС. Зрозумілим є й те, що ані громадяни Європи, ані зацікавлені політикою та правом особи поза межами ЄС неспроможні чітко розібратись у питаннях тих чи інших повноважень європейських інституцій. Адже як свідчить історична довідка ще колишній державний секретар США Генрі Кіссінджер безрезультатно шукав «телефонний номер Європи. Тому виникла потреба в упорядкуванні та уніфікації управлінських процесів. Для вирішення цієї нагальної проблеми було висунуто ідею законодавчого закріплення акту, що встановлював би досконалішу модель поділу обсягу компетенції Союзу та держав-членів [2].

Увагу слід сфокусувати на тому факті, що творення Конституції ЄС відбувалось у складний період, насамперед це кризова соціально-економічна ситуація в низці держав-членів ЄС та в державах-аплікантах, а також війна в Іраку стали випробуванням для розширеного ЄС та ідеї загальноєвропейської єдності загалом.

Питання про необхідність створення й ухвалення єдиної Конституції для всіх європейських держав, що входять у Союз, постало після саміту в Копенгагені 1993 року, коли вперше було озвучено ідею можливого розширення ЄС за рахунок країн Центральної та Східної Європи. 15 грудня 2001 року в місті Лаєкені (Брюссель) на саміті держав-членів Європейського Союзу було прийнято рішення про створення спеціального органу Європейського Конвенту, якому було доручено розробити новий нормативно-правовий акт на заміну складної договірної бази ЄС [4]. Результатом роботи Конвенту став Проект Договору про запровадження Конституції для Європи.

В Договорі про запровадження Конституції для Європи визначалася низка суттєвих інновацій порівняно з чинними на той час установчими договорами. Наприклад, визначалася правосуб'єктність ЄС; вперше була здійснена класифікація компетенцій органів ЄС; змінювався порядок формування та структура Комісії; було передбачено створення посади Міністра Закордонних справ ЄС; були запропоновані реформи судової системи, новий імпульс отримала за Договором і Спільна Зовнішня політика і Політика Безпеки тощо.

Проте, вартим уваги є неоднозначне трактування очільниками держав-членів ЄС тексту майбутньої Конституції, внаслідок чого виникло чимало суперечностей. Однак вже 29 жовтня 2004 року, попри усі труднощі та колізії, було підписано Договір про запровадження Конституції для Європи. Натомість правові передумо-

ви залишилися незмінними: якщо хоча б одна держава-член не ратифікує остаточно Договір про Конституцію для Європи, він не набере чинності. Водночас, слід констатувати і той факт, що це не призведе до обговорюваного розпаду ЄС, оскільки в такому випадку усі попередні договори, підписані державами-членами, залишаться чинними [1, с.156]. Першою державою, яка ратифікувала Конституцію для Європи, була Іспанія. Також ратифікували Договір Австрія, Кіпр, Латвія, Мальта, Литва, Словенія, Словаччина, Угорщина, Італія, Греція.

Складною виявилась ратифікація плебісцитним способом Договору про Конституцію для Європи у двох державах-членах, а саме у Франції та Нідерландах. Цікавим є й той факт, що практично усі причини та пояснення конституційної кризи зводяться до того, що суспільство у державах де провалились референдуми не було достатньо проінформованим. Таким чином зміст Договору про запровадження Конституції для Європи не може бути детермінантою його відхилення. Окрім Франції і Нідерландів, сім держав-членів серед яких Велика Британія, Польща, Чехія і Данія відклали процес ратифікації на невизначений термін. Відтак, Європейська Рада у кризовий конституційний період оголосила «перерву для рефлексій» [1, с.157]

Для прикладу Велика Британія вимагала, аби з першої статті Конституції усунули термін “федеративний”. Офіційний Лондон тривалий час виступав проти ідеї Спільної Зовнішньої Політики і Політики Безпеки. Також Велика Британія наполягала на збереженні права вето при визначенні, скажімо, податкової й економічної політики. Британські парламентарі побоювалися, що будуть змушені поступитися значною часткою своїх суверенних повноважень Брюсселю. Невеликі держави-члени ЄС виступали проти запровадження інституту президента ЄС, тому що це, на їхню думку, остаточно закріпить провідні позиції саме великих держав у складі ЄС. Малі держави-члени висловлювали побоювання, про те що президент не враховуватиме їхніх інтересів у Співтоваристві і вимагали хоча б по одному представнику у Європейській Комісії, що у свою чергу зробило її громіздкою і фактично непрацездатною [2].

На нашу думку необхідно відзначити істотні фактори неуспіху проекту запровадження Договору про Конституцію для Європи. Головним фактором неуспіху проекту глибокої конституціоналізації ЄС, на думку українського дослідника А.Тюшки є прогалина у розумінні та розмежуванні суспільством ідеалів конституційних конструкцій

та конституційної реальності ЄС. Разом з тим, він вказує і на подальшу активізацію контрполітики національних сил, що присутні у кожній державі-члені, які сповідають принцип неподільності національного суверенітету, що не дозволяє прогресувати політиці поглибленої інтеграції. Вчений відносить до факторів неуспіху Договору і право національного вето, з яким пов’язує і шанс, і небезпеку «просування» власних інтересів держав-членів. Наступним фактором неуспіху Конституції для Європи, на думку А.Тюшки, є залучення до «гри» внутрішньополітичних імплікацій, котрі, як показово засвідчили референдуми у Франції та Нідерландах, можуть негативно впливати на процес загальноєвропейської консолідації. І, як слушно зауважує дослідник, політичним самогубством та фактично апогеєм громадського неприйняття стане неприпустима воля правлячих еліт вдруге винести на національні референдуми той самий текст Договору про Конституцію для Європи. Фокусом уваги є чітка та однозначна позиція офіційних Нідерландів, про те, що нового референдуму на предмет Договору про Конституцію для Європи не буде.

Доцільно, на нашу думку, вказати і на фактори успіху проекту запровадження Договору про Конституцію для Європи виокремлені А. Тюшкою. Ключовим фактором успіху як констатує вчений є активізація про європейської політики урядів держав-членів, що є уповноваженими підписантами Договору. Водночас до факторів успіху український дослідник відносить і визнання юридичної правомірності необхідного рівня легітиматії Конституційного Конвенту, а разом з ним і конституційності шляху розроблення та прийняття Договору про Конституцію для Європи. Вагомим фактором успіху за А.Тюшкою є усвідомлення небезпеки передовсім політичної ізоляції тих держав-членів, що заважатимуть поглибленню інтеграції. Наступним фактором успіху Договору про Конституцію для Європи, на який він вказує є сприйняття на рівні європейських інституцій, національних органів влади та громадян Союзу високої мети європейської інтеграції. – конституціоналізації інтеграційної політики. Важливими тут виступають і економічні вигоди, що пропонуються на новому рівні інтеграції та економічно-політичні фактори ризику автономії політики, як зауважує А.Тюшка [1, с.157].

У відповідь на конституційну кризу 13 грудня 2007 року держави-члени ЄС ухвалили Лісабонську угоду, що стала своєрідною альтернативною Європейській Конституції, проект якої розчарував

тих, хто хотів перетворити ЄС у дієздатний глобальний політичний альянс.

Отже, на нашу думку, запровадження Конституції ЄС у сучасних умовах є майже нереальним, однак певні перспективи все ж існують. Запропонована Конституція мала низку «білих плям», наприклад, не було звернуто уваги на релігійні аспекти тощо. Зрештою, як зазначалось, навіть негативний результат процесу конституціоналізації не означатиме розпаду ЄС, адже з юридичного боку, Співтовариство може існувати у нинішньому форматі і без Конституції, оскільки таке існування дозволяє та регулює чинна дво – та багатосторонніх договорів в рамках Об'єднання. Тому, тільки ґрунтовне опрацювання змісту Конституції дозволить інтенсифікувати процес подальшої її ратифікації проте, в умовах сучасного стану напруженості у євро регіоні, пов'язаного із українсько-російським конфліктом, проблема запровадження Договору Конституції для Європи стає другорядною.

Література

1. Андрій Тюшка Договір про Конституцію для Європи: генезис, юридична природа, політична цінність (Монографія) / Тюшка Андрій. – К.: К.І.С., 2007. – 228 с.
2. Максименко І. В. Європейський Союз на початку XXI століття: пошук зовнішньополітичної ідентичності [Електронний ресурс] / І.В. Максименко. – Вісник Одеського національного університету: соціологія і політичні науки, 2009. – Том 14. – Випуск 13. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vonu/Sip/2009_13/pdf/t14v13s687-693.pdf
3. Посельський В. Конституційний устрій Європейського Союзу / В. Посельський – К.: "Таксон", 2005. – 280 с.
4. Теліпко В. Реанімація Євроконституції та перспективи Лісабонського договору / В.Теліпко, С.Мартинюк. – Журнал «Юридичний авангард», 2009. – № 1. – С.8–9.

Жук Остап

*студент напряму підготовки «Міжнародні відносини»
Національний університет «Львівська політехніка»*

РЕАКЦІЯ НАТО НА ЗАГРОЗИ МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ

Дії Росії в Криму і розвиток ситуації на південному сході України докорінно змінили погляд Північноатлантичного альянсу на стратегію і тактику забезпечення глобальної безпеки. Російська псевдопропаганда, зокрема аргументація російських політичних кіл і частини експертного співтовариства, згідно з якою США і НАТО готували захоплення Севастополя з метою його трансформації у військово-морську базу НАТО, як виправдання російської агресії у Криму, не сприймається в країнах Альянсу як щось серйозне і викликає відторгнення у більшості еліт.

Конфлікт довіри між Росією і Заходом, апофеозом якого стала криза всередині і навколо України, призвів до того, що обидві сторони тестують рівень оборони один одного, починають співіснувати в парадигмі зовнішньополітичного стримування. Ведеться дискусія про те, чи можна вважати сформований конфлікт стосунків новою варіацією холодної війни, навіть обговорюється ймовірність її переростання у континентальну війну.

Подібний розвиток подій призвів до того, що рішення Уельського саміту НАТО (вересень 2014) послужили свого роду відповіддю на так званий «російський виклик», хоча спочатку планувалося в основному обговорювати питання, пов'язані з виходом НАТО з Афганістану. Акцент у стратегічному плануванні НАТО змістився від створення так званого «експедиційного корпусу», покликаного діяти за межами Євроатлантики, до реагування на виклики, які виходять з Європи. У підсумковій декларації Уельського саміту заявлено, що для євро-атлантичної системи безпеки настав поворотний момент, так як «агресивні дії Росії проти України стали викликом нашому євроатлантичному баченню Європи - єдиної, вільної і мирної».

Не викликає сумніву, що три рішення – два вищезгадані з боку НАТО і американська ініціатива щодо зміцнення гарантій Європи (European Reassurance Initiative), висунута напередодні саміту в Уельсі, - спрямовані на стримування Росії, яка у свою чергу, через нову редакцію своєї військової доктрини, зміцнення та модернізацію всіх видів збройних сил також демонструє готовність до стримування. Таким чином, обидві сторони через 25 років після закінчення

холодної війни знову тестують оборону один одного через численні і великомасштабні навчання, повернулися до парадигми взаємного стримування.

Проте, ні в якому разі не можна ігнорувати той факт, що План готовності до дій, вироблений НАТО, поза всяким сумнівом, враховує виклики і ризики, які виходять з південного напрямку. Однак основний напрям, на якому будуть формуватися структури і механізми стримування – через постійну присутність військово-повітряних, військово-морських і сухопутних сил на ротаційній основі – східний. Країни-члени НАТО з Центральної та Східної Європи, враховуючи їх близькість до Росії, зацікавлені в стримувальній функції Альянсу. Їх історичний досвід і дії Росії на пострадянському просторі обумовлюють їх активну позицію в рамках НАТО з розвитку потенціалу стримування [1, с.19].

Алармісти з Росії можуть стверджувати, що НАТО створює потужний воєнізований кулак, який представляє військову загрозу для Росії. Однак при детальному аналізі стає очевидним, що створюється невелике формування оборонного характеру, спрямоване на демонстрацію намірів Альянсу не допустити посягань на свою територію. Слід відразу ж обмовитися, що вони роблять серйозний вплив на міжнародні відносини. Росія не збирається нападати на держави - члени НАТО, але сприймається ними як територіально близька реальна військова загроза.

Як вказується в новій стратегічній концепції НАТО, «народжується нова Європа, і при цьому розгортається євроатлантична структура безпеки, основу якої становить НАТО». Тим самим Північноатлантичний блок претендує на те, щоб бути основою безпеки на континенті, де вже функціонує ОБСЄ. Таким чином НАТО прагне відсунути в сторону цю загальноєвропейську структуру, розширюючи можливості для своєї військової активності [3, с.31].

Нестандартними були заклики до НАТО перетворитися з організації колективної оборони в організацію колективної безпеки. Як військово-політичний альянс провідних західних країн Північноатлантичного союзу, НАТО ніколи не зможе відмовитися від свого головного завдання - бути провідником політики тиску на неугідні держави, що ще раз було підтверджено в його новій концепції, яка присвоює блоку право на проведення «операцій з реагування на кризи» далеко за межами території країн, що входять в нього.

Проте блок НАТО став невід'ємною частиною системи європейської безпеки і навряд чи вдасться його ліквідувати в близькому майбутньому. Швидше за все, Росії доведеться співіснувати з НАТО і будувати з ним певні відносини. Не зовсім партнерські, не зовсім союзницькі, але й не ворожі. Як засіб заспокоєння страхів у багатьох європейських країнах, блок НАТО себе виправдовує. Важливу роль зіграв він і в обмеженні «націоналізації оборони» окремих європейських держав, яка обов'язково призвела б до гонки озброєнь.

Питання про розширення просторової сфери дії НАТО прямо не ставиться. Однак з ряду положень нової концепції безпосередньо видно, що таке розширення сфери дії блоку за межі регіону передбачається. Так, договором передбачено і відбиття нападу на територію держав-учасниць, «звідки б воно не виходило». Автори концепції стверджують, що «міркування безпеки альянсу вимагають розгляду цього питання у всесвітньому масштабі». Документ передбачає, що збройні сили альянсу будуть виконувати його зобов'язання з колективної оборони «та проведення операцій у кризових ситуаціях», що виникають іноді «далеко від районів їх звичайного розташування, в тому числі за межами територій країн НАТО».

На сьогодні трансформація НАТО охопила майже всю структуру і військову, а також частково політичну сфери Альянсу. Найменшого успіху лідери країн-членів НАТО досягли у політичній трансформації, яка передусім стосується перезавантаження та перерозподілу керівних органів та посад Альянсу, зокрема стосується обмеження повноважень країн Північної Америки у справах країн Європи. Діяльність за зазначеними напрямками допоможе НАТО стати більш зрозумілою і результативною організацією, яка спирається на реальні можливості та ресурси, користується авторитетом і довірою міжнародного співтовариства.

Література

1. Александров И. Планы США по обеспечению безопасности новых членов НАТО / И. Александров // Зарубежное военное обозрение – 1997 – № 5. – С. 18-20.
2. Бертрам Кристоф. Чому НАТО має розширюватись? / Кристоф Бертрам. – Брюссель, 1997. – С. 54-57.
3. Браун Г. Нужно ли НАТО расширяться? / Г. Браун // США: Экономика, политика, идеология. – Москва, 1995. – №8. – С. 30-31.

4. Декларація сесії Північноатлантичної Ради. – Брюссель, 1994.
5. Зустріч на вищому рівні в Мадриді. – Брюссель, 1997.
6. Нова стратегічна концепція Північноатлантичного Союзу. – Брюссель, 1991.
7. Партнерство заради миру. – Брюссель, 1994.

Ільницька Уляна

к. політ. н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У ДЕМОКРАТИЧНИХ СУСПІЛЬСТВАХ

Проблема інформаційного забезпечення діяльності органів державної влади й зовнішньополітичних інституцій зокрема, набуває особливого значення й актуальності в умовах переходу до демократії, становлення громадянського суспільства та утвердження держави у системі міжнародних відносин та у глобальному інформаційному просторі. За таких умов інформаційна діяльність актуалізується, насамперед, як чинник формування нового типу відносин «державо-суспільство» та фактор інтеграції країни у глобальні інформаційні процеси. Ефективна, продумана інформаційна політика таких зовнішньополітичних органів як Міністерство закордонних справ, очолюване Міністром закордонних справ, парламентські комітети зовнішньополітичної компетенції, глава уряду та глава держави (як інститути, що виконують низку зовнішньополітичних функцій та представляють державу на міжнародній арені) забезпечує інтеграцію держави у глобальний інформаційний простір та можливість впливати на світовий інформаційний процес.

Інформаційне забезпечення діяльності державних владних органів – це формування громадськості (як внутрішньої, так і зовнішньої) щодо політики держави та підтримка розвитку інформаційної інфраструктури з метою формування інформаційних каналів та ефективної передачі інформації. У ширшому розумінні, інформаційне забезпечення діяльності державних владних органів – це вплив на масову свідомість громадськості, формування певно-

го світогляду, уявлень, системи цінностей, управління громадською думкою, забезпечення громадської підтримки / невідтримки певних процесів, вплив на ставлення громадян до тих чи інших суспільно-політичних проблем, створення позитивного іміджу державних владних інститутів та держави загалом.

Інформаційне забезпечення діяльності владних структур (й зовнішньополітичних органів державної влади, зокрема) є пріоритетною складовою їх функціонування та здійснюється через інформаційно-аналітичні підрозділи (прес-центри, прес-служби, відділи зв'язків зі ЗМІ, департаменти з інформаційної політики, відділи зв'язків з громадськістю, речників, прес-секретарів, прес-аташе тощо), які слугують каналами та механізмами реалізації інформаційної політики владних органів, розробляють та реалізують їх інформаційну стратегію, налагоджують взаємодію та ефективні комунікації з громадськістю.

Є підстави говорити про позитивну динаміку інформаційного забезпечення владних органів, зокрема, про прагнення створювати власні веб-сторінки, використовувати сучасні електронні та он-лайн технології, впроваджувати «електронне врядування», розвивати мережу інформаційно-ресурсних центрів, громадських приймалень, проводити інформаційні кампанії, співпрацювати із ЗМІ через систематичне проведення прес-конференцій, брифінгів, організувати медіа-супровід значущих й актуальних подій, популяризувати свою діяльність, забезпечувати транспарентність функціонування через проведення днів «відкритих дверей», презентацій, активно реалізовувати інформаційні стратегії з формування позитивного іміджу та налагодження ефективної взаємодії з різними групами громадськості.

В основі інформаційного забезпечення функціонування органів державної влади є широке застосування сучасних інформаційних технологій – Інтернет; локальні комп'ютерні мережі; електронні бібліотеки; веб-сторінки організацій; форуми; розсилки; Інтернет-конференції тощо. Ще один важливий напрям застосування інформаційних технологій у діяльності органів державної влади – це автоматизація діловодства й впровадження «електронного врядування».

Україна, як демократична, правова держава, що активно реалізує західноєвропейський вектор зовнішньої політики та прагне інтегруватись у світовий інформаційний простір, дотримується визнаних правових європейських стандартів інформаційного за-

безпечення діяльності органів державної влади, демократичних принципів їх функціонування. Нормативно-правове регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів державної влади здійснюється на основі Конституції, Законів України, Постанов та Розпоряджень Кабінету Міністрів й Верховної Ради України.

Зокрема, Конституцією України (ст. 34) кожній особі гарантовано право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, а щодо свободи інформаційного обміну гарантовано і право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб.

Правове підґрунтя інформаційного забезпечення діяльності органів державної влади закладено у Законі України «Про інформацію». Закон проголошує, що кожен учасник інформаційних відносин для забезпечення його прав, свобод і законних інтересів має право на одержання інформації про: діяльність органів державної влади; діяльність народних депутатів; діяльність органів місцевого й регіонального самоврядування та місцевої адміністрації [8].

До нормативних актів, які визначають порядок інформування органами влади про свою діяльність та ухвалені рішення, належить Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» (1997 р.). Зокрема, Закон зазначає, що ЗМІ, відповідно до законодавства України, мають право висвітлювати всі аспекти діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані надавати ЗМІ повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби [11].

Основні засади поширення інформації органів виконавчої влади в мережі Інтернет визначено постановами Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» (2003 р.) та «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» (2002 р.) У документах зазначено, що одним із пріоритетних завдань щодо розвитку інформаційного суспільства є надання громадянам та юридичним особам інформаційних та інших послуг шляхом використання електронної інформаційної системи «Електронний Уряд», що забезпечує інформаційну взаємодію органів виконавчої влади між собою, з громадянами та юридичними особами [Див. 7; 12].

Окрім вищезазначених нормативно-правових документів, законодавчою базою для інформаційного забезпечення діяльності органів державної влади та, зокрема, зовнішньополітичних інституцій, є Закони України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки»; «Про доступ до публічної інформації»; та Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про роботу центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення відкритості у своїй діяльності, зв'язків з громадськістю та взаємодії із засобами масової інформації» [Див. 10, 5, 13].

Нормативно-правове регулювання інформаційної діяльності органів державної влади в Україні узгоджується також і з міжнародним законодавством. Зокрема, варто відзначити такі міжнародно-правові акти як Окінавська «Хартія глобального інформаційного суспільства» (2000 р.) [4]; Резолюція 60/45, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН «Досягнення в галузі інформатизації та телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки» (2005 р.), Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті» (2003 р.)

Отже, ефективне інформаційне забезпечення діяльності органів державної влади та зовнішньополітичних владних структур, зокрема, є необхідною умовою інтеграції України у глобальний інформаційний простір, реалізації держави, як активного суб'єкта міжнародних відносин, що дотримується демократичних цінностей та принципів.

Література

1. Європейські комунікації: Посібник / Макаренко Є.А., Ожеван М.А., Тихомирова Є.Б., Рижков М.М. та ін. – К., 2007.
2. Інформаційна політика України: європейський контекст: Монографія / Л.В. Губерський, Є.А. Макаренко, Є.С. Камінський та ін. – К., 2007.
3. Концепції державної інформаційної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/13340203/politologiya/kontseptsiyi_derzhav-noyi_informatsiynoyi_politiki
4. Окінавська «Хартія глобального інформаційного суспільства» від 22.07.2000 р. Окінавка // Дипломатический вестник. – 2000. – № 8. – С. 51-56.
5. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 31.01.2011 № 2939-VI // Інтернет-ресурс Верховної Ради

України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

6. Про затвердження порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади»: Наказ Державного комітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України і Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 29.12.2002 № 1021/7309 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
7. Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 року № 208 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-2003>
8. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ, із змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12>
9. Про координацію роботи прес-служб та інформаційно-аналітичних підрозділів органів державної виконавчої влади: Розпорядження Президента України від 23.11.1995 р. № 419 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=419%2F95-%F0%EF>
10. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09.01.2007 № 537-V. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007. – № 12. – ст.102.
11. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади: Закон України від 23 вересня 1997 р. № 539 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=539%2F97-%E2%F0&new=1>
12. Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.01.2002 р. № 3 // Інтернет-ресурс Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
13. Про роботу центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення відкритості у своїй діяльності, зв'язків з громадськістю та взаємодії із засобами масової інформації:

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.10.2004 р. № 759 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=759-2004-%F0&new>.

14. Угода про співробітництво в галузі інформації від 09.10.1992р. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 40. – ст. 2700.

Коваль Катерина

*студентка напряму підготовки «Міжнародні відносини»
Національний університет «Львівська політехніка»*

ХАКТИВІЗМ ЯК НОВІТНЯ ФОРМА МЕРЕЖЕВОГО ПРОТЕСТУ

XXI століття вважається століттям комп'ютерних технологій та Інтернету. Стрімкий розвиток комунікації, інформаційних технологій відбувся у суспільно-політичному житті більшості країн світу. Сьогодні вплив інтернет-технологій на формування суспільною думки є дуже значним, явним підтвердженням чому є соціальна боротьба, котра ведеться в інформаційному просторі загалом та в соціальних мережах зокрема.

Соціальна боротьба в Інтернеті є принципово новим явищем в усьому світі. Якщо сьогоднішній час вважати добою революцій та протестів, то Інтернет має всі шанси стати головним фронтом конфліктів [2]. У цьому контексті актуальним є розгляд феномену хактивізму та його впливу на суспільну думку. Доцільним буде й проаналізувати факти хактивізму в Україні.

Із впровадженням сучасних інформаційних технологій істотно підвищилась залежність всіх сфер суспільства від функціонування інформаційної інфраструктури, достовірності інформації, її захищеності тощо. Відбувається тотальна інформатизація соціально-політичного життя населення. І це зумовлює появу кардинально нових понять, зокрема «електронний уряд», «мережева дипломатія», «хактивізм» тощо. На сьогоднішній день зарубіжні дослідники відзначають, що в умовах, коли спостерігається одночасна політизація хакерів, а з іншого – до Інтернету долучаються активісти рухів соціального протесту, збільшується кількість «кібер-активістів». При цьому використовують нові форми громадянської непокори, наприклад «електронний протест». Відтак, вивчення феномену хактивізму є вкрай актуальним, враховуючи його

постійно зростаючу значущість та відсутність достатньої кількості аналітичних доробок у вітчизняній суспільно-політичній науці щодо цього феномену.

Отож, появу терміну «хактивізм» пов'язують з іменем хакера Омега, котрий керує хактивістською організацією «Культ мертвої корови» («Cult of the Dead Cow»). Вважається, що у 1996 р. він уперше використав термін «хактивізм», позначивши цим поняттям «використання хакерства у політичних цілях». Як зазначає особисто сам хакер Омега, «використання цього терміну було більше жартом», однак дуже скоро всі, хто використовував сучасні інформаційні технології з метою досягнення соціально-політичних цілей почали називати себе хактивістами, а хакерство з політичною метою отримало загально визнану назву «хактивізм» [7].

Хактивізм (англ. Hacktivism – від злиття понять хакер і активізм) – це використання комп'ютерів і комп'ютерних мереж для просування певних політичних ідей, свободи слова, захисту прав людини та забезпечення свободи інформації за допомогою використання спеціального хакерського програмного забезпечення [1].

Один з перших дослідників хактивізму К. Деннінг під хактивізмом розуміє «шлюб політичного активізму та комп'ютерного хакерства, перенесення актів громадянської непокорності в комп'ютерні мережі». Дослідниця А. Самюель пропонує інше визначення хактивізму – «це ненасильницьке легальне та нелегальне використання електронних приладів у політичних цілях» [4].

З часом поняття хактивізму одержало подвійне трактування. Під хактивізмом, з одного боку, розуміють комп'ютерний тероризм, а з іншого – соціально орієнтований хакінг. Численні атаки активістів часто критикуються, адже трактуються як дії, що не відповідають принципам свободи. Ідейний базис хактивізму охоплює широку сферу соціально-політичних проблем та відрізняється відповідно до соціального складу організацій хактивістів [3].

Основними видами діяльності хактивістів є:

- спотворення сайтів (site defacements);
- переадресування сайтів (site redirects);
- відмова в обслуговуванні сайту (denial-of-service attacks);
- крадіжка інформації (informational theft);
- крадіжка та розповсюдження інформації (information theft and distribution);
- розробка сайтів-пародій (site parodies);

- віртуальні страйки та акти саботажу (virtual sit-ins and sabotage);
- розробка спеціального програмного забезпечення (software development);
- віддзеркалення сайтів (sites mirroring);
- бомбування електронних адрес (e-mail bombing);
- анонімні блоги (anonymous blogging);
- використання DDoS атак, що є найбільш поширеною «зброєю», котра
  - використовується для блокування роботи сайтів і організації страйків в мережі [2].

Прикладами найвпливовіших масштабних хактивістських організацій є: «Anonymous», «Cult of the Dead Cow», «Jester», «Chaos Computer Club», «1984 network liberty alliance», «LulzSec», «Telecomix» [6].

У випадку України, першим проявом діяльності таких активістів в нашій країні був гучний скандал 2012 р., пов'язаний з закриттям інтернет трекеру ex.ua» [5]. Цей інтернет ресурс неодноразово піддавали критиці за розповсюдження піратських файлів. Цей сайт відрізнявся від собі подібних тим, що він був досить легким в користуванні та швидким при скачуванні інформації.

Кримінальну справу було порушено за зверненням виробників програмного забезпечення – компаній «Adobe Systems Inc.» та «Microsoft Corporation». Проте представники компаній заявляють, що не виступали за припинення роботи сайту. У МВС заявляють, що сайт був закритий з позитивним намірами задля підвищення іміджу України, яка, нібито, демократичними методами бореться з беззаконням [5].

Закриття сайту EX.ua стало переломним початком справжньої війни за права інтернет-користувачів. Хакери зламували і зупиняли роботу державних сайтів, а в Києві проходили акції протестів. Відтак, чимало інтернет-користувачів України відкрили для себе той факт, що мережа інтернет може стати спільним простором для організації протестів.

Отож, слід зробити висновок, що мережа інтернет може бути ефективним засобом для прояву соціальної та політичної активності. Інтернет може принести користь як індивідам і невеликим групам з обмеженими ресурсами, так і великим, добре фінансованим організаціям і коаліціям. Він полегшує залучення

прихильників, формування міжнародних співтовариств і коаліцій, дозволяє координувати дії на регіональному або міжнародному рівнях. Щодо хактивізму та використання хакерських методів, саме інтернет головно є тим середовищем, що залучає увагу значної кількості користувачів, мобілізує їх до дій. Хактивісти, відтак, можуть відчувати справжню «силу», отримавши контроль над урядовими комп'ютерами, привернувши увагу ЗМІ до конкретних проблем. Однак такі дії не означають однозначного успіху в політиці, а, швидше, навпаки призводить до посилення захисту інформації, спротиву таким діям. Отже, загроза кібертероризму загалом сукупно з хакерськими погрозами зокрема, впливає на вироблення конкретних політичних рішень, які пов'язані з кіберзахистом як на національному, так і міжнародному рівнях.

Література

1. Качинська Н. О. Хактивізм: соціально-політичний протест онлайн / Н. О. Качинська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://istfak.org.ua/tendentsii-rozvytku-suchasnoi-systemy-mizhnarodnykh-vidnosyn-ta-svitovoho-politychnoho-protsestu/188-transformatsiia-politychnykh-system-derzhav-svitu-v-hlobalizatsii/346-khaktivizm-sotsialno-politychnyy-protest-onlayn>
2. Кореньков А. Хактивізм – новая реальность протеста / Александр Кореньков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://antivirus.ua/content/haktivizm---novaya-realnost-protesta>
3. Яковлев М. В. Сучасні методи дослідження політичного активізму он-лайн / Яковлев М. В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.academia.edu/3340412/Сучасні_методи_дослідження_політичного_активізму_он-лайн
4. Denning D. E. Activism, Hacktivism and Cyberterrorism: the Internet as a Tool for Influencing Foreign Policy [Internet Resource] / Dorothy E. Denning. –Georgetown University, 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iwar.org.uk/cyberterror/resources/> – Title from the Screen.
5. EX.UA закрыли [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.tochka.net/107740-exua-zakryli/>
6. Hactivismo [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://en.wikipedia.org/wiki/Hacktivism>.
7. Ruffin O. Hacktivism from here to there / Oxbloom Ruffin [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cultdead.com/0384.

СЕПАРАТИЗМ У СУЧАСНОМУ СВІТОВОМУ ПРОЦЕСІ: ЯКІСНА ОЦІНКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОШИРЕННЯ

«Сепаратизм, як землетрус, намагається похитнути цілісність ґрунту – принципів суверенітету та територіальної цілісності. Як сплячий вулкан, що от-от сколихне цілий світ своїм виверженням» (Маріано Рахой)

Актуальність даної проблеми полягає в активізації процесів глобалізації, трансформації політичних та економічних режимів у світі, що зумовили посилення сепаратистських рухів. Простежується тенденція збільшення загроз, що походять від внутрішньодержавних конфліктів, передусім на етнічному або етноконфесійному ґрунті, як потенційна загроза дестабілізації єдиної Європи.

Особливо актуальним є аналіз цієї проблематики для України. Виникає потреба у більш системному вивченні цих новітніх європейських викликів і подальшого осмислення їх значення для України в цілому і, зокрема, для АР Крим, оскільки сепаратизм є загрозою для національної безпеки нашої держави.

Сепаратизм, є досить неоднозначним суспільним, політичним явищем, що являє собою складну і актуальну проблему європейського співтовариства тому, вартє уваги дослідження його ролі у міжнародних відносинах.

Латентні або ж відкриті міжетнічні конфлікти на Європейському континенті притаманні не лише пострадянському просторі або країнам колишнього соціалістичного табору. До сьогоденного часу конфліктогенні тенденції етнічного походження характерні й для начебто стабільних держав Європи.

Ступінь загрози і напруги, що несе в собі ця проблема, може відрізнятись від відносно мирного руху фризів або гренландських ескімосів за свою національно-етнічну самобутність до збройної терористичної діяльності басків чи ірландців-католиків. При створенні національних держав процеси асиміляції не у всіх випадках виявилися завершеними. Окремі етнічні групи, чи то в силу міцних традицій державотворення (у випадку Шотландії, Ірландії, Каталонії), чи то значної культурної відмінності (баски та ескімоси) – не інтегрувалися повністю у суспільство етносу-завойовника. Ця

відмінність заклала основи для активізації сепаратистських дій у сприятливий момент історичного розвитку.

В більшості випадків поняття сепаратизму визначають неоднозначно. Його трактують як спосіб розв'язати проблему, як політичну практику суспільно-політичних рухів, їх діяльність, спрямовану на відокремлення території.

Термін «сепаратизм» (від лат. *separatus* – окремий) – це теорія, політика і практика відокремлення, відділення частини території держави з метою створення нової самостійної держави або одержання статусу широкої автономії за національними, мовними, релігійними ознаками [4, с. 691]

Етнополітичний дослідник Т. Гурру висунув цікаву теорію практичної реалізації сепаратизму, розробивши класифікацію даного явища в залежності від вимог, які висуває етнос: теорія «трьох груп» – «голос» (вимоги культурної автономії); «лояльність» (відмова від конфлікту в обмін на увагу і визнання); «вихід» (вимоги самовизначення, федералізація, як варіант). Він вважає сепаратизм сучасною тенденцією, характеристикою розвитку багатьох держав і сецесія у цьому випадку є не завжди обов'язковою. Багато дослідників вбачають у федералізації вихід із конфліктної ситуації, вирішення проблеми у питанні окремих етнічних спільнот [7, с. 91].

Економічні, лінгвістичні, релігійні відмінності є тими чинниками, які лежать у основі зародження сепаратизму. Більшою чи меншою мірою, або ж у своїй сукупності вони впливають на самобутність етнічних груп, їх самовизначення.

Проте, цей процес є небезпідставним. Першою статтею Міжнародного пакту про громадянські і політичні права декларується юридичне право усіх народів на самовизначення. Це право гарантує свободу «вільно встановлювати свій політичний статус і вільно забезпечувати свій економічний, соціальний і культурний розвиток». В цьому випадку сецесія може розглядатися як право на реалізацію самовизначення [5].

Небезпечним є те, що явище сепаратизму може породжуватися і штучним нагнітанням сепаратистських настроїв з використанням зовнішнього тиску іншої держави. Зовнішні чинники можуть двояко впливати на сепаратистські прояви в певній країні інтенсифікуючи їх або ж нівелюючи їх інтенсивність [1, с. 281]. Як бачимо, місце зовнішнього чинника впливу на виникнення сепаратизму простежується і в Україні. В цьому контексті сепаратизм в політичній

сфері несе у собі негативні наслідки, а саме: дестабілізація ситуації в країні, ослаблення державного суверенітету. Підсилення вогнища сепаратистських проявів протікає завдяки безпосередній участі зовнішньої держави у даному процесі, стаючи джерелом ресурсів, надаючи інформаційну та політичну підтримку, здійснюючи дипломатичний, економічний та військовий тиск. Нажаль, таким зовнішнім впливом поширення сепаратистських процесів в Україні стала Російська Федерація, з якою українців пов'язують давні культурні і історичні зв'язки.

В контексті європейського регіону певні країни вирізняються високим рівнем децентралізації, зумовленим зростаючими тенденціями сепаратизму. Децентралізація виступає так званим засобом стримування загрози політичної кризи. Як бачимо, ті чи інші форми автономізму чи сепаратизму були довгий час властивими деяким регіонам Європейського континенту і є своєрідними викликами, суперечливими явищами до яких виявились не готові ані національні уряди, ані вищі владні органи Європейського Союзу, адже не зуміли виробити дієвої спільної стратегії, щоб протистояти цій кризовій тенденції. Тому вивчення і дослідження даної проблеми залишається досить актуальним.

Так склалося історично, що більшість країн Європи сформували свою національну ідентичність, довгий час, накладаючи її на вже попередньо існуючі дрібні ідентичності етносів нижчого рівня, і, таким чином, об'єднуючи баварців із саксонцями, каталонців з андалузцями.

Сепаратизм, все ж таки, має не тільки негативні якості. Позитивні функції цього, зазвичай об'єктивного суспільно-політичного явища, полягають в артикуляції особливостей етносів в різних сферах, загалом, в реалізації їх інтересів в економічній, культурній, соціальній площині.

Інтеграція в економічному плані, що полягає в інтенсифікації ринкових відносин, збільшенні меж зон вільної торгівлі, з одного боку, неминує сприяє тому, що країни зближуються, це підсилює і глобалізація, розмиваючи кордони національної ідентичності і уніфікуючи нації, а з іншого боку – протилежна тенденція фрагментарності регіонів європейського співтовариства заохочує посилення націоналізму, що часто проявляються у сепаратизмі, як засобі збереження власної самобутності. Це, у свою чергу, посилює ескалацію конфліктності певних локальностей поліетнічних країн з

невирішеними національними питаннями. Невирішені національні конфлікти у таких країнах прирівнюються, образно кажучи, до сплячих вулканів, що несуть у собі «приспану» загрозу.

Отже, сепаратистські тенденції мають як позитивний, так і негативний вплив на суспільний розвиток. Сепаратизм, що набуває практичної реалізації у формі сецесії несе у собі загрозу дисбалансу геополітичного простору. З іншої сторони – є одним із засобів реалізації духовних, економічних, соціальних, політичних, мовних інтересів етносу, що є їх юридично обґрунтованим правом.

На мою думку, висновком є те, що подальша перспектива розвитку європейського співтовариства полягає в поєднанні двох суперечливих по своїй суті тенденцій – одночасному існуванні зростаючої інтегрованості країн, їх взаємозалежності та інтенсифікації дезінтеграційних процесів у формі сепаратизму, як засоби самоідентифікації етносів і націй, збереження їх самобутності під загрозливим тиском глобалізації.

Актуальні приклади сепаратистських проявів у світі допомагають чіткіше уявити особливості тієї чи іншої форми сепаратизму. Перспективи подальших досліджень полягають у необхідності пошуку нових підходів для вивчення різних аспектів сепаратизму, щоб шукати ефективних шляхів боротьби з цим явищем.

Література

1. Басараб М. Глобалізаційні тенденції: нові стимули для сепаратизму / М. Басараб / Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – К., 2011. – Вип. 5 – С. 275–286.
2. Горло Н. В. Етнічний сепаратизм і іредентизм як шляхи реалізації права нації на самовизначення: порівняльний аналіз / Н. В. Горло // Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. – К., 2011. – Вип. № 46 (4). – С. 165–170.
3. Горчаков Л. О. Історичне коріння етносепаратизму як об'єкта політологічних досліджень / Л. О. Горчаков // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Миколаїв, 2009. – Т. 110. Політологія. – № 97. – С. 66–71.
4. Дівак В. В. Сепаратизм як соціально-політичне явище: сутність і причини виникнення / В. В. Дівак // Держава і право: збірник наукових праць. – 2008. – Вип. 39. – С. 690–695.

5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Міжнародний документ від 16.12.1966 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043
6. Тишков. В. А. Моральність сепаратизма / В. А. Тишков // Інститут етнології і антропології [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.valerytishkov.ru/cntnt/publikacii3/lekcii2/lekcii/n61_moralno.html
7. Цебенко О. О. Ідеологічні засади сепаратизму / О. О. Цебенко // Актуальні проблеми міжнародних відносин / Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Інститут міжнародних відносин. – К.: Ін-т міжнар. Відносин, 2011. – Вип. 99. – Ч. 2. – С. 90–94.

Кукарцев Олег

к. політ. н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

ІНСПІРАЦІЯ РОСІЄЮ СЕЦЕСІОНІСТСЬКОГО РУХУ ГАГАУЗІВ: 2014-2015 РР.

Події, які розгортаються останнім часом на теренах Одеської області та півдні Молдови свідчать про наміри путінської Росії створити черговий осередок дестабілізації на пострадянському просторі. Проявом таких намірів стали спроби Кремля перетворення регіону у політично активний суб'єкт, який можна було б використовувати у власних інтересах (скажімо ускладнити або унеможливити інтеграцію Молдови та України в євроатлантичні структури).

Від початку 2014 року російська влада просувала два варіанти політико-територіального новоутворення. Один з них передбачалося сформувати на етнічній основі – об'єднання гагаузьких поселень в Україні з автономним територіальним утворенням Гагаузія у Молдові в рамках проекту, що отримав назву «Гагаузька Народна Республіка». Другий проект отримав назву «Бессарабська Народна Республіка» (інша назва «Республіка Буджак»). Сама назва вказує на суто регіональну (територіальну) основу формування – історичну область Бессарабію.

Населення регіону вважається проросійським: не випадково спеціальний представник президента Російської Федерації у спра-

вах Придністров'я Дмитрій Рагозін погрожував Кишиневу «проблемами» у Гагаузії у випадку, якщо Молдова підпише угоду про асоціацію з Євросоюзом. За його словами, по дорозі до ЄС Молдова може втратити «декілька вагонів». І дійсно: перед Вільнюським самітом у листопаді 2013 року, де прем'єр Молдови Юрій Лянке парафував угоду про асоціацію з ЄС (а Віктор Янукович під тиском Росії відмовився), в Гагаузії оголосили про проведення референдумів щодо виходу автономії зі складу Республіки Молдова та щодо вибору зовнішньополітичного вектору розвитку країни. Глава гагаузької автономії Міхаїл Формузал тоді заявив, що євроінтеграція Молдови це здача державності та процес об'єднання з Румунією.

Голосування провели 2 лютого 2014 р. – на тлі подій «євромайдану» в Україні. Питань було три: «Чи схвалюєте ви курс на вступ у Європейський союз?», «Чи схвалюєте ви курс на вступ у Митний союз?» і «Чи погоджуєтесь ви прийняти проект закону «Про відкладений статус народу Гагаузії на зовнішнє самовизначення» у випадку, якщо Республіка Молдова втратить статус незалежної держави?». Всю суть проекту закону зосереджено в його першій статті: «Зміна статусу Республіки Молдова як незалежної держави матиме наслідком утворення на території компактного проживання гагаузького народу (АТУ Гагаузія) незалежної держави Гагаузія, що є актом реалізації права народу Гагаузії на зовнішнє самовизначення».

Організатори референдумів оприлюднили такі результати: на запитання про відкладений статус стверджувальну відповідь дали 98,9%. На консультативному референдумі за Митний союз виступили 98,47% від загальної кількості виборців, а проти вступу Молдови до ЄС – 97,22%.

Примітно, що на початку березня 2014 р. (через місяць після референдуму) Росспоживнагляд скасував винне ембарго для багатьох винзаводів Гагаузії. Заборона на імпорт вина з Молдови була впроваджена Росією ще у вересні 2013 р., і цей захід став доволі складним випробуванням для виноробної галузі. Гагаузія є винятково сільськогосподарською територією. Є лише виробництво вина і перероблення плодоовочевої продукції.

Дивний збіг результатів «волевиявлення» жителів Гагаузії з результатами так званих «референдумів» у маріонеткових квазідержавних утвореннях, підтримуваних Росією. У 1999 р. 97,7% населення Абхазії висловились за незалежність. У 2006 р. з приводу такого самого питання 99% жителів Південної Осетії проголосова-

ли «за», а у Придністров'ї того ж самого року 97,2% виборців висловились за приєднання невизнаної республіки до РФ. Окупаційна влада Криму у березні 2014 року заявила, що нібито 96,77% кримчан проголосували за незалежність півострова та його приєднання до Росії. Що в Криму, що у Придністров'ї, що у Південній Осетії, що в Абхазії, що у Гагаузії – 96-99%.

Незважаючи на те, що влада Молдови визнала гагаузький референдум незаконним, його результати можуть бути використані у майбутньому для сецесії Гагаузії. Усвідомлюючи небезпеку територіальній цілісності держави, прокуратура Молдови порушила серію карних справ проти гагаузьких чиновників, задіяних в організації референдуму.

В Україні зі спробами активізувати відцентрові процеси борються й українські спецслужби. Після провалу в Одесі «російської весни» прокремлівські сили не полишають надії розгойдати ситуацію на Півдні України [2]. У квітні і травні 2015 р. СБУ викрито і припинено масштабна терористична діяльність, спрямована на від'єднання Одеської області від України. Зірвано плани зі створення так званих проєктів «Народна рада Бессарабії», «Бессарабська народна республіка», «Одеська народна республіка». Як повідомив радник глави СБУ Маркіян Лубківський, «викрито та локалізована група осіб, яка мала чітку організаційну структуру, коли діяла в Одеській області та координувала свої дії з території Російської Федерації»[1]. Встановлено, що кінцевою метою діяльності цих осіб, які були затримані, повинно було стати проголошення утворення під робочою назвою «Бессарабія», - заявив він. В ході слідства, на попередньому допиті, один з учасників і керівників групи дав свідчення. Він повідомив, що на початку квітня 2015 р. в РФ, куди він виїхав на той момент, він був завербований спецслужбами Росії.

Література

1. Павлова Д. В Одесі затримано 20 сепаратистів, що займалися проєктом «Бессарабія» / Даша Павлова // Інтернет-ресурс «ПресаУкраїни» (30.04.2015). – Режим доступу: <http://uapress.info/uk/news/show/73816/>
2. Перстньова Н. У тихому бессарабському болоті... / Ніна Перстньова // Дзеркало тижня. – 2015. - № 13 (11-17 квітня). – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/internal/u-tihomu-bessarabskomu-boloti-.html>

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОКТРИНИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ІЗРАЇЛЮ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Для України, яка знаходиться у стані війни та під впливом постійної терористичної загрози, проблема забезпечення національної безпеки стала важливим питанням. Зокрема, тому що постійні теракти, окупація частини території країни, події в Криму та на Сході України підтверджують низький рівень ефективності існуючої системи національної безпеки і висвітили її фактичні проблеми. Хоча з формальної точки зору ця система виглядає цілком прийнятною: Україна має офіційний документ, що закладає основи концептуалізації державної політики національної безпеки [2]. Тоді як правову основу функціонування Системи національної безпеки України складають Конституція України, Закон України «Про Раду національної безпеки», інші нормативно-правові акти, а також визнані Україною міжнародні договори та угоди.

У світлі останніх подій, для України дедалі більшого значення й актуальності набуває досвід Ізраїлю, що за десятиліття вибудував систему національної безпеки і навчився співіснувати з державами, котрі прагнуть його знищити.

Держава Ізраїль знаходиться у стані війни з 1948 року, тому питання національної безпеки в ній знаходиться на одному з перших місць на порядку денного. Однак станом на сьогодні в Ізраїлі спостерігається парадокс: система безпеки діє майже бездоганно, хоча досі немає чіткого документу, який би визначав і регулював політику безпеки, зокрема, військову.

Доктрина безпеки Ізраїлю дуже розпливчата, неформульована в якості офіційного документа або списку підтверджених принципів, але тим не менш, вважається «інститутом» для відтворення «стабільної, повторюваної моделі поведінки» у сфері безпеки [3].

Існуюча, неформальна, стратегія безпеки Ізраїлю сформульована в працях Давида Бен-Гуріона містила п'ять принципів: національна стійкість, частково заснована на єврейській імміграції та зв'язку з єврейським народом в діаспорі; особливих відносин з наддержавами (Францією, США); технологічної та економічної переваги; якісної переваги в основних засобах ведення війни; ядерного стримування.

Вона відображена в рішенні уряду «Про національну оборонну політику» від жовтня 1953 [1].

Згодом ізраїльські проектувальники державної оборони сформулювали ряд основних понять в сфері безпеки, які концептуалізували відповіді Ізраїлю на його географічне та дипломатичне оточення і досвід виживання держави у воєнний і мирний час.

Перше поняття – «концепція безпеки» це «ідеальний» стан безпеки країни, досягнення якого і виправдовує застосування сили, і направляє лідерів держави до застосовування сили. Вона скеровує військову доктрину як створення та застосування військової сили. Концепція безпеки започатковує політику безпеки [4]. Політика безпеки бере початок з концепції безпеки, яка керує військовою доктриною, створенням військової сили та її застосуванням.

Майбутнє існування України як незалежної держави потребує глибокого реформування правових основ існуючої системи національної безпеки з використанням досвіду такої держави, як Ізраїль.

Водночас наявність концептуально складнішої системи правового забезпечення національної безпеки в Україні, порівняно з Ізраїлем, може свідчити про те, що джерела українських проблем в сфері безпеки можуть бути спричинені не правовими аспектами безпеки, а іншими: психологічними, фінансовими, військовими тощо, які потребують подальшого аналізу.

Література

1. Национальная безопасность и демократия в Израиле: Хрестоматия. В 4-х т. —Т.1: Армия и политика в еврейском демократическом государстве / Под ред. Б. Нойбергера, И. Бен-Ами и А. Эпштейна. – Раанана: Открытый университет Израиля, 2007.
2. Про основи національної безпеки України: Закон України // Офіційний Вісник України. – 2003. – № 39.
3. Marsh D. Theory and methods in political science / Marsh D., Stoker G. – New York: Palgrave Macmillan, 2002.
4. Tal I. National Security: The Israeli Experience / Tal I. – Westport: Praeger Publishers, 2000.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ПРИКОРДОННИХ КОНФЛІКТІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Серед сучасних міждержавних конфліктів особливе місце посідають прикордонні конфлікти. Дослідження проблеми прикордонних конфліктів зумовлене тим, що вивчення прикордонних конфліктних ситуацій ще не має достатньої теоретичної бази, відсутній комплексний підхід в дослідженні цієї проблематики. Значна увага вченими приділяється таким аспектам досліджуваної проблематики як врегулювання та вирішення прикордонних конфліктів, зокрема, це такі дослідники Дж. Прескотт (Австралія), Дж. Хауз (Великобританія), М. Фуше (Франція), Дж. Блейк (Великобританія), О. Мартінес (США). Більшість дослідників наголошує на тому, що важливу роль у виникненні прикордонних конфліктів відіграють етнічні, релігійні та історичні чинники. Привертає увагу науковців і проблема прикордонної безпеки, яка стала особливо актуальною сьогодні і вимагає додаткового аналізу. Це пов'язано із тим, що з однієї сторони, в епоху глобалізації та зміцнення міжнародної співпраці виникає необхідність в прозорості кордонів, спрощення візового режиму, а з іншої сторони така прозорість створює передумови для незаконної транскордонної діяльності, зокрема, незаконної міграції, контрабанди товарів тощо.

Аналізуючи причини та типологію сучасних прикордонних конфліктів, відомий австралійський учений Дж. Прескотт виділив такі типи прикордонних конфліктів як територіальні, позиційні, функціональні, ресурсні [2]. Політичний кордон є індикатором, який відображає динаміку і демонструє відмінності суспільно-економічного та політичного розвитку регіонів держави. Розвиток прикордонних зон значною мірою залежить від адміністративної політики, яка є наслідком соціально-економічного, демографічного потенціалу та етнокультурної єдності. Інтенсивність суспільно-політичних процесів прикордонних зон залежить від геополітичного розвитку та стратегії прикордонного діалогу. Як зазначає український дослідник політичної лімології А. Долгов, в одному випадку, формується спільне “відкрите” прикордоння суміжних держав, в іншому – ізольоване “прикордоння” в межах однієї держави [1, с. 8].

Від того, яка ситуація складеться у прикордонних регіонах залежить великим чином і рівень міждержавної співпраці. Саме добре налагоджене прикордонне спілкування сприяє покращенню міжнаціонального взаєморозуміння, подоланню бар'єрів та стереотипів, які склались історично, а також пониженню конфліктності у межуючих регіонах.

Практика показує, що прикордонний конфлікт може перерости у широкомасштабний збройний конфлікт у боротьбі за прилеглі території, у протистоянні етнічних, культурних, релігійних цінностей. Аналізуючи проблему прикордонних конфліктів, дослідники часто розглядають локальні конфлікти та територіальні спори. Однак прикордонний конфлікт полягає перш за все в порушенні кордону. Порушення прикордонної безпеки держави є загрозою для безпеки інших держав. Для сучасної України сьогодні особливо актуальними залишається військова загроза і загроза територіальної цілісності, зміна державного кордону внаслідок агресії. Прикордонна безпека також пов'язана з інформаційним, психологічним впливом на систему установок, цінностей та поведінку людей у прикордонній зоні. У сучасному світі все частіше використовуються такі форми експансії як культурна, політична, ідеологічна, екологічна, інформаційна, дипломатична тощо.

Важко вирішити прикордонні суперечки, коли одна і та ж територія географічно тяжіє до однієї держави, а етнічно – до іншої. Прикордонні конфлікти часто виникають на основі феномену „розділеного етносу”, який прагне до об'єднання в одній державі. Важливу роль відіграє і історичний чинник, пов'язаний із концепціями „одвічної” і „вікової приналежності” території іншої державі. Національний склад населення часто не враховується, на перший план висувають колишню історичну приналежність землі, а національне питання передбачається вирішити за допомогою заселення території представниками державоутворювального етносу.

Іноді прикордонні конфлікти переростають в серйозні дипломатичні і навіть військові зіткнення держав. Найчастіше відбуваються прикордонні інциденти, що полягають в дрібних зіткненнях, які регулюються місцевою прикордонною владою. Історія свідчить, що протистояння, свого часу не розв'язані між окремими державами природнім шляхом, або «заморожені» тоталітарним режимом, виявилися ще остаточно неподоланими. Зокрема, мова йде про українсько-російські, українсько-польські,

відносини. До того ж якщо на рівні еліт обох країн та офіційної державної політики спостерігається певне взаєморозуміння, взаємопідтримка та спільність інтересів, то результати соціологічних опитувань показують, що на рівні масової свідомості ще спрацьовує фактор недовіри, а подекуди і конфронтації, що має свої коріння в історично-політичній площині міжнародних взаємин. Цей фактор найчіткіше спостерігається у прикордонній зоні, де компактно проживають представники окремих національних меншин, які часто вступають у безпосередні контакти з етнічною батьківщиною.

Тенденції виникнення і розвитку протиріч і конфліктів на кордоні пов'язані із такими чинниками як: агресія на систему політичних, морально-духовних, культурних, інформаційних, правових та інших установок і норм; військова агресія сусідніх держав; зростанням транскордонної незаконної діяльності, яка створює загрозу системі безпеки держав. У зв'язку із існуванням вказаних загроз, держава повинна розвивати механізми самозахисту, зокрема, суб'єкти державної політики повинні проводити систему військово-політичних і соціально-економічних заходів на прикордонному просторі, реалізувати прикордонну політику, яка повинна захищати національні інтереси держави на його рубежах.

Також необхідно враховувати і той факт, що прикордонна політика не повинна містити елементи силового фактору для досягнення своїх цілей. Вона повинна формуватись на основі дипломатичних, правових, економічних, культурних та інших способів діяльності.

Література

1. Долгов О.В. Національне самовизначення територіально-політичних систем в контексті політичної лімології. Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / О.В. Долгов; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. – Миколаїв, 2005. – 18 с.
2. Колосов В. Теоретическая лимология: новые подходы / В. Колосов // Международные процессы. – 2003. – Том 1, № 3 (3) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.intertrends.ru>.

ЕКСПАНСІЯ РОСІЇ В ЧОРНОМОРЬСЬКОМУ РЕГІОНІ ТА ПОЗИЦІЯ ОФІЦІЙНОГО БУХАРЕСТА

Нещодавні події, пов'язані з приходом до влади в Україні проєвропейських сил та інтервенцією Росії, яка анексувала Крим і дестабілізувала ситуацію у східних областях, порушили баланс безпеки у Чорноморському регіоні та спричинили значний міжнародний резонанс. Серед країн Європейського Союзу на особливу увагу заслуговує позиція офіційного Бухареста в українському конфлікті. Адже, розуміючи, що РФ несе загрозу не тільки Україні, але і всьому Чорноморському регіону, Румунія зайняла чітку і послідовну позицію засудження дій Росії та підтримки української сторони.

Вже у березні 2014 р. на зустрічі з генеральним секретарем НАТО Андерсом Фог Расмуссеном міністр закордонних справ Румунії Т.Корлецяч підтвердив підтримку Бухарестом спільної позиції, прийнятої 2-го березня 2014 Північноатлантичною радою, яка засудила військові дії Росії в українському Криму, підтримала суверенітет і територіальну цілісність України і закликала РФ поважати багатосторонні та двосторонні зобов'язання [9]. Глава румунської дипломатії наголосив на необхідності дотримання Росією Статуту ООН, а також норм і принципів ОБСЄ, підкресливши, що Україна залишається важливим партнером для Північноатлантичного альянсу та Румунії [9].

Під час зустрічі з американськими офіційними особами у квітні 2014 р., Т. Корлецяч пояснив, що не в останню чергу позиція Румунії обумовлена загрозами, які несе Росія в південних областях України (в першу чергу Одещині) та Придністров'ї. Така діяльність порушить баланс безпеки у Чорноморському регіоні на користь РФ. У зв'язку з цим Румунія і виступає за більш потужну воєнну присутність НАТО на східних кордонах Європейського Союзу. [10].

Президент Румунії Траян Бесеску одним з перших серед лідерів європейських держав заявив, що кримський референдум незаконний і Румунія не визнає його результати. Він, зокрема, зазначив, що «вибори, проведені під загрозою військової окупації, не задовольняють правила демократичного процесу, які можуть бути визнані і узаконені міжнародним співтовариством» [7]. Президент Румунії

закликав РФ діяти по відношенню до України відповідно до Статуту ООН та відповідно до принципів міжнародного права, в тому числі, і згідно положень Будапештського меморандуму [7].

В умовах очевидної підтримки Росією бойовиків на Донбасі, Президент Т.Бесеску на саміті глав держав та урядів країн ЄС 17 липня закликав Євросоюз до рішучих дій: «Моя точка зору полягає в тому, що якщо ЄС не буде діяти рішучіше в процесі введення санкцій, в негайному переході до третьої фази санкцій, ми будемо мати Україну, перетворену в країну, яка не може рухатися більше в напрямку Європейського Союзу, що вплине і на Республіку Молдова, з придністровським сепаратизмом» [8]. Про посилення санкцій щодо Росії у зв'язку з підтримкою нею нового «Придністров'я», румунський президент заявляв неодноразово, навіть за декілька днів перед складанням своїх повноважень [5]. Більше того, Т. Бесеску пропонував підтримати Україну зброєю, щоб вона могла протистояти російській гібридній війні [6].

Крім глави держави та міністра закордонних справ, схожу позицію висловили й представники румунського парламенту. Вже на початку березня обидві його палати ухвалили декларацію на підтримку євроінтеграції України, а також її суверенітету і цілісності. Також румунські політики засудили дії російського керівництва, як у формі військового втручання, так і у вигляді економічного тиску [2]. 26 травня 2014 р. під час зустрічі Посла України в Румунії Теофіла Бауера з заступником Голови Сенату Румунії Николаєм Мога, останній зазначив, що Румунія і надалі підтримує суверенітет і територіальну цілісність Української держави, засуджує т.зв. «референдуми» в АР Крим, Донецькій та Луганській областях, які суперечать Конституції України [1]. На початку червня 2014 р. представники парламентів Румунії та США Валеріу Згоня і Майкл Тернер ухвалили спільну декларацію, в якій засудили агресію РФ проти України і висловили стурбованість можливим розширенням вогнищ нестабільності в напрямку Республіки Молдова [3].

В умовах економічної та політичної ізоляції агресивної Росії, розробляються стратегії побудови альтернативних транспортних маршрутів з Азії в Європу. Зокрема, нещодавно Україною, Румунією і Грузією відкрито новий перспективний міжнародний транспортний маршрут – регулярна автомобільно-вантажна поромна лінія Іллічівськ-Констанца-Батумі [4]. Це дозволило ще на крок наблизитися до створення універсальних міжнародних транспор-

тних мереж, що об'єднують Азію і Європу, країни Чорноморського, Каспійського та Середземноморського регіонів.

Отже, офіційний Бухарест з початку агресивних дій Росії у 2014 р. зайняв послідовну позицію їх засудження і підтримання територіальної цілісності та суверенітету України. З одного боку, позиція румунської сторони пояснюється її прагненням чітко дотримуватись офіційного курсу ЄС та НАТО, з іншого – усвідомленням, що дії РФ загрожують безпеці самої Румунії. Адже в разі реалізації проекту «Новоросія» біля її кордонів з'явиться ще одне невизнане проросійське державне утворення, яке разом з Придністровською республікою та АТУ Гагаузією ще більше дестабілізує ситуацію в Чорноморському регіоні та впритул наблизить Росію до румунських кордонів. Таким чином, за нинішніх геополітичних обставин існування стабільної та цілісної європейської України є гарантією національної безпеки самої Румунії.

Література

1. Посол України в Румунії Теофіл Бауер провів зустріч з заступником Голови Сенату Румунії Николаєм Мога [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://romania.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/23546-posol-ukrajini-v-rumuniji-teofil-baujer-proviv-zustrich-z-zastupnikom-golovi-senatu-rumuniji-nikolajem-moga>
2. Румунський парламент прийняв декларацію в піддержку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://romania-today.ru/news/politics/2014/03/13/Rumynskiy-parlament-prinyal-deklaraciyu-v-podderzhku-Ukrainy/>
3. Румунські та американські парламентарії ухвалили декларацію щодо України та Молдови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/rumunski_ta_amerikanski_parlamentarii_uhvalili_deklaratsiyu_shchodo_ukraini_ta_moldovi_1944451
4. Україну, Румунію та Грузію поєднав новий транспортний маршрут [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/~/336560%3Cbr%3E>
5. Declarația de presă a președintelui României, domnul Traian Băsescu, înaintea participării la reuniunea Consiliului European de la Bruxelles, (18 decembrie 2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://presidency.ro/?_15378&_PRID=search

6. Preşedintele Traian Bănescu la întâlnirea anuală cu ambasadorii şi consulii generali ai României [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kiev.mae.ro/romania-news/4630>
7. T. Bănescu: Referendumul din Crimeea, ilegal; România nu recunoaşte rezultatele acestuia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kiev.mae.ro/romania-news/4041>
8. T. Bănescu: UE trebuie să acţioneze mai hotărât în ceea ce priveşte Ucraina [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kiev.mae.ro/romania-news/4513>
9. Titus Corlăţean şi secretarul general al NATO au discutat despre situaţia din Ucraina [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kiev.mae.ro/romania-news/4010>
10. Titus Corlăţean: ‘The Russian threat is a reality’ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mae.ro/node/26300>

*Сухорольська Ірина
асистент кафедри ПМВ*

Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ США ЗА ЧАСІВ АДМІНІСТРАЦІЇ БАРАКА ОБАМИ

Упродовж кількох останніх десятиліть відбувається істотна трансформація дипломатичної діяльності, а «нетрадиційна» дипломатія уже стала невід’ємним атрибутом міжнародних відносин. Серед основних чинників, які впливають на ці процеси, насамперед слід відзначити глобалізацію у різних сферах, стрімке впровадження нових інформаційних та комунікаційних технологій, особливості розвитку постіндустріальної економіки, появу нових впливових акторів міжнародних відносин. Як результат, усе більше держав використовують інструменти громадської (публічної) дипломатії як форми зовнішньополітичної діяльності, спрямованої на іноземну громадськість з метою забезпечення та просування національних інтересів і політики.

На думку відомого нідерландського теоретика Я. Меліссена витоки громадської дипломатії тісно переплетені з виникненням самого явища дипломатії, а дипломатична активність спрямована на іноземне населення застосувалася ще у Стародавній Греції,

Стародавньому Римі, Візантії та Італії доби Відродження [8, С. 3]. У сучасному ж світі визнаним лідером у цій сфері є США. Історія американської громадської дипломатії сягає часів заснування цієї держави. Вже їхній перший тимчасовий уряд – Континентальний конгрес у своїй діяльності застосовує методи взаємодії з чужоземцями, безпосередньо звертаючись, наприклад, до населення Великобританії та Канади у 1775 році. [11, С. 40-92].

У 1960-их роках у США виникає сама концепція громадської дипломатії, розпочинається її активна реалізація, створюються для цього відповідні механізми і структури. Однак аж до 1990-их років ця діяльність обмежена системою координат Холодної війни і спрямована передусім на боротьбу з радянською пропагандою та поширенням комунізму. Після розпаду Радянського Союзу спостерігається деяке послаблення американських ініціатив щодо громадської дипломатії, а влада США зіштовхується з необхідністю реформування існуючої системи поширення інформації у світі, який фундаментально змінився [3, С. 34].

У часи адміністрації Дж. Буша молодшого явним стає зростання антиамериканських настроїв навіть у країнах, які традиційно вважалися союзниками США. Визначальними для формування порядку денного стають теракти 11 вересня 2001 року та війна з тероризмом, що відображається на зміщенні акцентів на користь жорсткої сили. На фоні помітних розходжень між реальними кроками адміністрації та меседжами громадської дипломатії імідж та довіра до США переживають не найкращі часи. З такими викликами доводиться зіштовхуватися адміністрації Б. Обами після здобуття влади у 2009 році.

Ще під час виборчої кампанії Б. Обама критикує політику «жорсткої сили» Дж. Буша та підкреслює необхідність застосування нової концепції «розумної сили», у межах якої важливе місце займає саме громадська дипломатія [2]. Г. Клінтон – Державний секретар першої адміністрації Б. Обами у своїй промові 2009 року говорить про використання «розумної сили» як про «широкий перелік засобів – дипломатичних, економічних, воєнних, політичних, правових та культурних, які є у розпорядженні та з яких необхідно вибирати відповідний засіб чи поєднання засобів для кожної конкретної ситуації» [6, С. 1].

Президент Б. Обама особисто долучається до реалізації громадської дипломатії та звертається із своїми промовами до населення, передусім мусульманського світу [6, С. 2; 9]. Він пропонує

відмовитися від політики конфронтації, здійснювати зведення «нових мостів» між Америкою та іншими народами, об'єднати зусилля задля поглиблення співробітництва та боротьби з екстремізмом.

Можна виокремити такі основні характеристики нової стратегії громадської дипломатії уряду Б. Обама. Перш за все, це широке залучення громадськості у межах дипломатичної діяльності. Громадська дипломатія розглядається уже не як особливий вид діяльності службовця, а як робота, що її дипломат повинен виконувати більшу частину свого часу. Крім того, наголос зроблено не на створенні нових концепцій чи організацій, а на ефективності та заохоченні нової культури комунікації [7, С. 352-353]. Ще однією особливістю є поглиблене розуміння процесів у інших державах, на основі вивчення іноземних аудиторій, їхніх цінностей та дій. У сфері відстоювання інтересів акценти зміщуються із ведення «війни ідей» до подолання провалля між очікуваннями іноземних аудиторій та діями, які може собі дозволити адміністрація [7, С. 361]. Важливою ознакою громадської дипломатії США з часів Держсекретаря Г. Клінтон стає активне використання нових інформаційних та комунікаційних технологій, у результаті чого американські дипломати з'являються у соціальних мережах (Twitter, Facebook).

Такі інноваційні підходи зумовлюють високі оцінки ініціатив Б. Обама та Г. Клінтон зі сторони експертного середовища в 2008-2012 роках. У цей час спостерігається значне покращення ставлення до США у світі, чому сприяють й особисті якості вказаних лідерів. Президент Б. Обама здобуває імідж прихильника «м'якої сили» та виваженого підходу до вирішення міжнародних проблем.

Однак у період другої каденції Б. Обама посилюється критика та стають очевидними слабкі місця стратегій зовнішньої політики. З одного боку, невдачі пояснюються істотними відмінностями між риторикою президентської адміністрації та реальними діями. Б. Обаму критикують за продовження політики Дж. Буша, імперіалізм, дотримання позиції винятковості США та відповідне ставлення до інших країн, що відображається на настроях їхнього населення [10, С. 2].

З іншого боку, зростає невдоволення готовністю Б. Обама вести діалог із країнами, які є ідеологічними суперниками та протиставляють себе США. Така позиція розцінюється консервативними колами як вияв слабкості держави й президентської адміністрації [1, С. 13] та, певною мірою, стимулює ворожі режими до ескалації протистояння і підігрівання антиамериканських настроїв серед

власного населення [5]. У цьому контексті яскравим прикладом є Росія, відносини з якою у сучасний період демонструють очевидну невдачу політики «перезавантаження» Б. Обама. За допомогою контролю над ЗМІ влада РФ зуміла на початку 2015 року довести показник негативного ставлення до США серед росіян до 81% [4]. Така ситуація вимагає адекватних заходів контрпропаганди, спрямованих на широкі верстви населення (враховуючи низький рівень розвитку громадянського суспільства у Росії).

Для ефективної громадської дипломатії необхідно постійно переосмислювати зміни у світі та відповідно на них реагувати на основі аналізу великих обсягів інформації. Внутрішньополітична ситуація у Росії та теперішні події в Україні свідчать про давно назрілу потребу перегляду стратегії громадської дипломатії США у нашому регіоні.

Література

1. Гончар Б. Зовнішня політика адміністрації Б. Обама на шляху відновлення американського лідерства / Б. Гончар // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Історія. – 2012. – Вип. 113. – С. 8-13.
2. Кучмій О. П. Стратегія культурної дипломатії адміністрації Б. Обама / О. П. Кучмій // Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки». – 2015. – №5.
3. Манжулина О. А. Публичная дипломатия США : дис. ... канд. полит. наук : 23.00.04 / Манжулина Ольга Александровна. – СПб., 2005. – 203 с.
4. Отношение к другим странам: опрос 20-23 марта 2015 / Левада-центр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.levada.ru/02-04-2015/otnoshenie-k-drugim-stranam>.
5. Anti-Americanism in the Obama Era / Woodrow Wilson School of Public and International Affairs. – Princeton University, 2010. – 21 p.
6. Dimitrova A. Obama's Foreign Policy: Between Pragmatic Realism and Smart Diplomacy? / Anna Dimitrova // The ICD Academy for Cultural Diplomacy: Participant Papers 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.culturaldiplomacy.org/academy/index.php>.
7. Gregory B. American Public Diplomacy: Enduring Characteristics, Elusive Transformation / Bruce Gregory // The Hague Journal of Diplomacy. – 2011. – Vol.6. – No.3/4. – P. 351-372.

8. Melissen J. The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice // The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations / Ed. Jan Melissen. – New York: Palgrave Macmillan, 2005. – 221 p.
9. Seib Ph. Connecting Public Diplomacy and Policy / Philip Seib // Perspectives. – 2009. – Vol.1. – Is.5.
10. Subramanian V. Evaluate the Success of the Obama Administration's Public Diplomacy / Venita Subramanian [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.studymode.com/essays/Evaluate-The-Success-Of-The-Obama-542845.html>.
11. The Public Diplomacy Reader / Ed. Waller J. Michael. – Washington, DC: The Institute of World Politics Press, 2007. – 522 p.

СЕКЦІЯ 3. УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Александрова Наталя

*студентка напряму підготовки «Міжнародні відносини»
Національний університет «Львівська політехніка»*

Горбач Олександр

к. політ.н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ФОРМИ ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Транскордонне співробітництво в епоху глобалізації набуває великого значення у розвитку інтеграційних процесів. Це співробітництво сприяє покращенню взаєморозуміння між народами, розвитку спільного економічного, культурного просторів, відкриває можливості працевлаштування та додаткового розвитку територій [6].

Європейська конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями трактує транскордонне співробітництво як будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або властями, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох Договірних Сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей Транскордонне співробітництво здійснюється в межах компетенції територіальних общин або властей, визначеної внутрішнім законодавством [2].

Найпростішою формою транскордонного співробітництва є прямі контакти між територіальними громадами – містами, селищами. На цьому рівні співпраця носить неформальний характер та спрямована на спільні дії у реалізації договірних довгострокових відносин між територіальними громадами або органами влади у наданні послуг, продукції, інформації, а також фінансових зобов'язань. Даний рівень передбачає дві форми співпраці: укладання транскордонних угод або формування органу транскордонного співробітництва. Перша форма передбачає періодичні зустрічі

сторін, формування спільних комітетів та робочих груп з метою координації та об'єднання зусиль для вирішення спільних проблем.

Друга форма передбачає створення спільного органу двох суміжних прикордонних регіонів, які узгоджують плани розвитку за окремими заходами. При такій формі співпраці залучаються всі соціальні групи населення та адміністративні органи.

Сьогодні поступовий розвиток транскордонного співробітництва спостерігається в Європі, де регіони тісно співпрацюють між собою. Наприклад Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями укладена в Мадриді 21 травня 1980 року зазначає, що «всі держави Ради Європи хочуть досягнути єднання між її членами та розвитку співробітництва між ними і для досягнення цієї мети співробітництво між прикордонними територіальними общинами або властями в таких галузях, як регіональний, міський та сільський розвиток, охорона довкілля, поліпшення діяльності підприємств громадського користування і комунального обслуговування, а також взаємна допомога у надзвичайних ситуаціях, враховуючи набутий досвід, який свідчить про те, що співробітництво між місцевими та регіональними властями в Європі дозволяє їм ефективно виконувати свої завдання і сприяє, зокрема, благоустрою та розвитку прикордонних регіонів [2].

У Європейському Союзі також діє «Програма транскордонного співробітництва» (Cross Border Cooperation Program), яка має на меті ефективне управління східними кордонами цього союзу. Вона складається з двох частин: програми сусідства та програми розвитку прикордонної інфраструктури. Обидві частини програми сприяють прикордонним регіонам у подоланні перешкод до розвитку, заохочення до поєднання мереж з обох боків кордону, прискорення процесу трансформації в країнах-партнерах шляхом їхньої співпраці з прикордонними регіонами Євросоюзу. Пріоритетними сферами програми є розвиток та модернізація мереж прикордонної інфраструктури, активізація захисту довкілля та управління природними ресурсами, підтримка приватного сектора та сприяння економічному розвитку в прикордонних регіонах. Регіони, які є організаційною формою транскордонного співробітництва співпрацюють у розв'язанні конкретних регіональних проблем та проблем на місцях у межах своєї компетенції.

Інша формат співробітництва – розбудова Трансєвропейських транспортних коридорів передбачає поєднання зусиль його

учасників в економічній сфері, розбудову соціальної, інформаційної та виробничої інфраструктури, створення і модернізацію прикордонної інфраструктури, розвиток транспортної мережі, поглиблення наукової та культурної співпраці, охорону довкілля [7].

На Європейському континенті існує велика кількість держав, кордони яких неодноразово змінювалися із плином історії. Люди, котрі проживають у прикордонних зонах неодноразово змінювали державу, залишаючись при цьому на своєму подвір'ї. Саме тому є необхідність створення прикордонних зон. Прикладом такого співробітництва було встановлення тридцятикілометрової прикордонної зони між Польщею та Україною. Угода про безвізовий режим між окремими регіонами Польщі та України дозволяє вільне пересування громадян, які проживають у 30-ти кілометровій зоні в обох напрямках кордону. Завдяки цьому жителі, які живуть у прикордонній зоні України можуть регулярно перетинати кордон без візи для того, щоб відвідувати прикордонну зону Польщі. Метою для відвідування прикордонної зони Польщі можуть бути сімейні, культурні, виправдані економічні причини [3].

Україна у процесі створення системи місцевого самоврядування керується європейськими принципами місцевої та регіональної демократії, що визначається в Законі України «Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування». До органів місцевого самоврядування, через які відбувається міжнародне співробітництво належать сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи; районні ради міста, які створюються у містах із районним поділом за рішенням територіальної громади міста або міської ради; районні й обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст [1].

У реалізації транскордонного співробітництва в Україні залишається ціла низка проблем:

1. Відсутня програма комплексного вирішення проблеми.
2. Налагодження транскордонних зв'язків відбувається на рівні центральної влади, а не на рівні регіонів, районів та міських рад.
3. Спотворене фінансування прикордонних зон, яке відбувається з центру, що послаблює контроль над витратами.

Враховуючи правову невизначеність повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в транскордонному співробітництві, можна зробити висновок

про недостатнє використання можливої співпраці з асоціаціями європейських регіонів, участі в європейських програмах прикордонного економічного і соціального розвитку, екологічних програмах тощо. Низка проблем у реалізації транскордонного співробітництва зумовлює здійснення цілісної загальнодержавної політики, яка має бути підкріплена відповідною правовою базою, а також зусиллями всіх зацікавлених сторін як на державному, так і на регіональному та місцевому рівнях [5].

Література

1. Беленький П. Формування системи управління міжрегіональним та транскордонним співробітництвом в Україні / П.Ю. Беленький, Н.А. Мікула // Соціально-економічні дослідження в перехідний період: проблеми європейської інтеграції і транскордонної співпраці. – Вип. ХХІХ: в 2 т. – [Т.1]. – Луцьк: Вежа, 2001.
2. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями Мадрид: станом на 21 травня 1980 р. / Рада Європи. – редакція 2009 р.
3. Малий прикордонний рух з Польщею // Osrar Beiter. – 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ostarbeiter.vn.ua/malyi-prykordonnyi-ruh.html>.
4. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія / Н.Мікула. – Львів: ІРД НАН України, 2004.
5. Управління зовнішньоекономічною діяльністю / [І. І. Дахно, Н. В. Альбіщенко, А. О. Жебровський та ін.]. – Київ: Центр учбової літератури. – 2007.

Бучин Микола
к. політ. н., доц. кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»
Доброход Ірина
студентка напряму підготовки «Міжнародні відносини»
Національний університет «Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК В УКРАЇНІ

Після революційних змін, які відбулися в нашій державі у 2014 р., українське суспільство чітко задекларувало бажання інтегруватися у демократичну міжнародну спільноту. Водночас складні внутрішні (значний спад економіки внаслідок корупції та розкрадання державних коштів попередньою владою) та зовнішні (нестабільність як результат російсько-українського військового конфлікту на Сході України) обставини ставлять перед українською владою численні завдання, виконання яких є необхідною умовою інтенсифікації співробітництва з Європою та світом. Стан сучасної української економіки в значній мірі залежить від іноземних інвестицій загалом, і діяльності ТНК, зокрема. Тому дослідження проблем та перспектив діяльності транснаціональних корпорацій в Україні відзначається значною мірою актуальності.

Транснаціональна корпорація – це корпорація, що здійснює міжнародне виробництво на основі прямих іноземних інвестицій та має прямий контроль над своїми закордонними філіями [3].

В наш час транснаціональні корпорації займають одну із провідних позицій у контролі над рухом міжнародного капіталу. Саме у них сконцентровано значні фінанси та наукомісткі виробництва, що роблять їх головним суб'єктом світового господарства та міжнародних відносин. У зв'язку з цим ТНК розглядаються сьогодні як один з основних каталізаторів нових, інтеграційних процесів національних економічних систем та глобалізації економіки.

Транснаціональні корпорації безпосередньо взаємодіють з національним господарством країн перебування та здійснюють неоднозначний вплив на їх розвиток. Не є винятком і Україна: ТНК почали вкладати капітали в нашу державу ще від часів її незалежності, коли економіка країни стала відкритою для іноземних інвесторів.

Цей період характеризувався повною відсутністю нормативно-правової бази. Спільні підприємства створювалися тільки на підставі взаємної довіри між партнерами. В цьому випадку ТНК були інструментом в руках іноземних інвесторів для просування своєї продукції на ринок України або для доступу до її дешевих сировинних ресурсів.

Аналізуючи діяльність ТНК в Україні, на сьогодні, необхідно відзначити, що суттєве відставання розвитку інфраструктури та модернізації галузей національної економіки не дозволяє Україні скористатися геополітичними перевагами. Ще більш негативний вплив мають теперішні політичні та військові події, які створюють значні ризики для іноземних інвесторів. Участь України у глобальних ланцюгах створення вартості та глобальній виробничій мережі залишається вкрай обмеженою, також цьому заважають останні події на Сході України.

Україна має значний потенціал для іноземних інвесторів. Це, враховуючи суспільно-політичну та економічну ситуацію в державі, дає підстави багатьом науковцям і політикам розглядати інтенсифікацію діяльності ТНК в Україні певною панацеєю для вітчизняної економіки. Водночас ми вважаємо за необхідне наголосити на тому, що ТНК в першу чергу дбають про власне матеріальне збагачення, тому для України їхня присутність має як позитивні, так і негативні наслідки.

На думку вітчизняної дослідниці М. Іванової, серед позитивних моментів діяльності ТНК в Україні необхідно виокремити такі:

- використання інноваційних технологій, які залишаються в Україні навіть після згорання діяльності корпорацій;
- зниження рівня безробіття шляхом створення додаткових робочих місць;
- підвищення кваліфікації найманих працівників;
- збільшення обсягу інвестицій, що активізує інвестиційну діяльність в країні;
- наповнення бюджету через збільшення податкових надходжень [1].

Водночас, дослідниця наголошує і на достатньо серйозних проблемах, які є наслідком присутності іноземних ТНК на ринку України:

- експансія ТНК найбільш перспективних секторів економіки і витіснення або знищення вітчизняних конкурентів;

– розташування не території нашої держави шкідливого виробництва;

– недоотримання доходів вітчизняним держбюджетом за рахунок використання внутрішніх цін;

– здатність ТНК уникати державного контролю тощо [1].

Отже, необхідно зауважити, що присутність ТНК в Україні є реалією сучасних міжнародних інтеграційних процесів. Більше того, в такий складний період вітчизняна економіка потребує потужного іноземного інвестування. Водночас, перспективи інтенсифікації діяльності ТНК в Україні будуть визначатися, на нашу думку, як розвитком подій на Донбасі, так і вмінням української влади створити привабливий інвестиційний імідж та інвестиційний клімат для іноземного капіталу.

Література

1. Іванова М.О. Вплив ТНК на розвиток економіки України: переваги та недоліки / М.О. Іванова // Європейський вектор економічного розвитку. – 2014. – № 2 (17). – С. 88-95.
2. Лимонова Е.М. Інвестиційна діяльність ТНК в Україні: проблеми і перспективи / Е.М. Лимонова // Економічний вісник. – 2013. – № 3. – С. 67-72.
3. Транснаціональна корпорація [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Режим доступу: <https://www.uk.wikipedia.org/wiki>

Гусак Юлія

*студентка спеціальності «Міжнародна інформація»
Національний університет «Львівська політехніка»*

ВПЛИВ РОСІЙСЬКИХ ЗМІ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ НА СХОДІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ 2014-2015 РОКІВ

Відносини України та Росії завжди були одною з основних тем для обговорювання в медіа-середовищі. Історія та розвиток їх відносин є давніми і суперечливими та зумовлені географічною, історичною та культурною близькістю двох країн.

Ще від здобуття Україною незалежності, внаслідок безлічі різних обставин, стосунки з східним сусідом - Російською Федерацією по-

ступово погіршувалися, аж поки не дійшли своєї ескалації у ході збройного конфлікту 2014-2015 років. Що чітко прослідковується у діях українських та російських засобів масової інформації (ЗМІ).

Як раз таки ЗМІ є важливим елементом у формуванні україно-російських відносин. Такі інформаційні війни є величезною руйнівною силою і стають особливо небезпечними під час кризових ситуацій, посилюючи той чи інший конфлікт, а не зупиняючи його.

Останнім часом все частіше стаються випадки, при яких засоби масової комунікації, в основному ЗМІ, подають недостовірну інформацію або явну дезінформацію, що несе з собою помилки у прийнятті важливих міжнародних рішень або взагалі - приймаються помилкові міжнародні рішення.

Отже, замість того, щоб бути інструментом впливу на громадську думку, ЗМІ стають інструментом її цілеспрямованого, адже подаючи факти, мас-медіа надають власну оцінку подій, ситуацій, розставляють на власний смак акценти, описують повний контекст чи пропускають ті чи інші подробиці і тим самим здійснюють вплив на прийняття людиною рішень[2].

На сьогодні відомо, що російські мас-медіа не зовсім таки дружно налаштовані стосовно України, що дуже чітко простежується на сході нашої держави.

Інформаційна політика Росії, крім внутрішньоросійського рівня (впливу на власних громадян) має ще й внутрішньоукраїнський рівень, розрахований на вплив на українських громадян. Російські ЗМІ всіма силами намагаються налаштувати східне населення України, де проводяться військові дії, проти вітчизняних владних структур, західного населення і взагалі, проти будь яких проявів українського націоналізму. Мета – підтримування ситуації страху, протиставлення локальної, регіональної самоідентифікації людей самоідентифікації загальноукраїнській, збереження й поглиблення міжрегіонального розколу, зрештою, делегітимізація української влади.

Варто зазначити, що ця частина українського суспільства, що перебуває під впливом російського інформаційного середовища і споживає продукти масової культури Росії, або дивиться російські новини і програми, насправді отримує ту ж інформацію, що і населення Росії[3].

Російські ЗМІ створили паралельний світ, той «зомбо-світ», у який досі занурена велика кількість східних громадян, чия територія охоплена збройним конфліктом.

Російські медіа не тільки показують ситуацію на Донбасі так як вигідно їм, так, як вигідно Кремлю також часто спотворюють та фальсифікують факти. Також часто самі журналісти залучаються до бунтівників та російських солдат у зоні бойових дій, надають їм інформацію, допитують українських полонених.

Звичайно, що події Євромайдану та подальший розвиток подій вже тоді змінили український медіа простір, але і на новий рівень перейшли російські медіа.

Вже з початку збройного протистояння, бунтівники, беручи під контроль населені пункти на Донбасі, відразу замінювали українські канали в ефірі на російські. Трансляцію російських телеканалів в Україні вже було заборонено, але зовсім не всі кабельні оператори виконали вимогу відключити ворожі голоси; доступні вони також в Інтернеті та на супутнику.

Російський експерт Костянтин фон Еггерт вважає, що заборона проблеми не вирішить, та стверджує, що після заборони того чи іншого телеканалу, наприклад, аудиторія його цілком зміниться і переміститься в Інтернет. «Тоді пропаганда впливатиме вже не на бабусю в невеличкому східноукраїнському місті, а на молоду людину, яка користується Інтернетом». Як підсумок, він вважає, що треба не забороняти російське, а створювати йому дієву альтернативу[1].

Під час руйнівних наслідків українсько-російського збройного конфлікту з'явився відсоток людей, які все ж змінили свою думку і дивляться на ситуацію тверезими очима. Розуміючи, що так довго помилялися, намагаються всіма силами загладити вину у вигляді пожертвувань чи моральної підтримки. Навіть самі корінні росіяни, а особливо російська молодь, бачуть хто друг, а хто ворог. Та, все-таки, дуже шкода, що це розуміння здобулося ціною тисяч людських життів.

Зараз український інформаційний простір зазнає систематичної агресії ззовні. Серед «вразливих точок» українського медіапростору, зменшення кількості українського сегменту в книговидавництві та ЗМІ, це свідчить про необхідність законодавчих змін для захисту та зміцнення національного інформаційного простору[1].

Щоб перешкодити нищівному впливу російських ЗМІ, Україна повинна інформувати про себе не тільки своїх громадян, але й решту світу, який бачить нас як жертву російської пропаганди. Ми повинні створити якісний, доступний медіа-ресурс, який буде висвітлювати правду про Україну всьому світу. Для того, щоб да-

ний медіа-ресурс був дійсно цікавий для світу, потрібно розуміти до кого ми звертаємось і як із ними треба говорити.

Література

1. Вплив російських ЗМІ на формування суспільної думки в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=443895#1>.
2. Гладка К. Інформаційна війна за Схід: час боронитися [Електронний ресурс] / К. Гладка. – Режим доступу: <http://sevbat.com.ua/2014/07/informacijna-vijna-za-sxid-chas-boronitися.html>.
3. Радчук О. Відображення російсько-українських відносин в ЗМІ в контексті формування громадської думки (на прикладі видання «Український тиждень») [Електронний ресурс] / О. Радчук. – Режим доступу: <http://www.journ.univ.kiev.ua/ndumk/index.php/component/content/article/91-2/typolohiia-i-struktura-koyi-dumky-na-prykladi-vydannya-ukrayinskyu-tyzhden>.

Демчишак Руслан

к. політ. н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

Прищепя Андрій

студент напряму підготовки «Міжнародні відносини»

Національний університет «Львівська політехніка»

РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ НА СХОДІ УКРАЇНИ ЯК ВИКЛИК СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Військове вторгнення РФ на територію України та анексія Криму призвели до створення в регіоні та у світі нової геополітичної ситуації. Непередбачувана поведінка великої ядерної держави, що відмовляється діяти згідно з міжнародним правом, здійснює на свою користь переділ державних кордонів, нанесла руйнівний удар по світовому порядку, що склався після другої світової війни. Виразно виявилася неготовність міжнародних структур безпеки до такого розвитку подій. Інститути європейської та євроатлантичної безпеки – НАТО, ЄС, ОБСЄ – перебувають у стані пошуку термінових відповідей на регіональні та глобальні виклики, спричинені агресивною зовнішньою політикою Росії. Зволікання грає на руку

агресорові, дедалі більше погіршуючи стан міжнародного безпечного середовища.

Внаслідок нинішньої кризи вийшли на поверхню не лише вияви інституційної слабкості НАТО, ЄС та ОБСЄ, але й тактичні й стратегічні прорахунки в оцінці та розумінні природи постбіполярного середовища безпеки, яких припустилися як названі організації, так і національні держави – ключові міжнародні гравці. Уявлення про зменшення ролі «жорстких загроз», насамперед на Європейському континенті, виявилися передчасними. Анексія Криму, агресія в Донбасі порушили баланс сил у регіоні і змінили геополітичну ситуацію, що склалися після холодної війни. Стратегія ставлення до Росії як партнера Заходу зазнала нищівної поразки. Пояснення невдач у спробах налагодження відносин з Росією тим, що Захід ігнорує інтереси цієї країни, після агресії в Криму виявилися неспроможними. Вторгнення російських військ на територію України та анексія частини її території змушують експертів та політиків цілковито переглянути деякі стратегічні принципи міжнародних відносин, що діяли протягом останніх двадцяти років.

Вторгнення Росії до Криму є порушенням багатосторонніх міжнародних угод, що забезпечували підтримку миру й стабільності в Україні та Європі: Заключного Гельсінського акту 1975 р.; основоположних принципів міжнародних відносин, визначених хартіями ООН; Будапештського меморандуму 1994 р.; Основоположного акту НАТО – Росія 1997 р.; Україно-Російського двостороннього договору. Дії Росії суперечать базовому документу Ради атлантичного партнерства, Римській декларації та іншим домовленостям. Крім підриву системи міжнародного права, перерозподілу сил в Європі та світі і створення найбільшої міжнародної кризи з часів холодної війни, дії Росії можуть спровокувати адекватну реакцію Заходу. Одним з наслідків порушення Росією своїх міжнародних зобов'язань є те, що інші міжнародні суб'єкти отримують право переглянути власні зобов'язання щодо Росії. Можливості такого перегляду значно перевищують суто юридичні рамки, вони торкаються широкого кола стратегічних питань – воєнних, фінансових, енергетичних. Під кутом зору ефективності системи європейської безпеки ключове значення має завдання підвищення ролі НАТО як найбільш впливового військово-політичного механізму у Європі. Це передбачає, зокрема, необхідність припинення політики скорочення видатків на оборону європейськими країнами і збільшення воєнної присутності

США на території країн-членів Альянсу в ЦСЄ та Балтії. Конкретні кроки в цьому напрямі запропоновано у доповіді американського аналітичного незалежного центру СЕРА «Безпека Центральної Європи після Криму: аргументи за зміцнення східної системи оборони НАТО», яка базується на певному цілісному баченні ролі НАТО в нових геополітичних умовах і визначає вірогідні шляхи підвищення обороноспроможності альянсу в Європі. У доповіді зафіксоване нове розуміння ролі Росії як супротивника, а не партнера НАТО, з чого випливають далекосяжні наслідки як для загального розкладу сил у регіоні та світі, так і для майбутньої діяльності альянсу.

Російська агресія унаочнила оборонну й безпекову вразливість і незахищеність нашої держави, а також слабку захищеність східноєвропейського флангу НАТО (недостатня захищеність країн-членів НАТО в ЦСЄ і Балтії). Особливі побоювання альянсу пов'язані з країнами Балтії, що мають у своєму складі російські меншини і потенційно до них, як і до України, може бути застосоване так зване «право» РФ на захист «співвітчизників». Російські морські маневри в Балтійському морі, що збіглися в часі подій в Криму, а також погрозові коментарі російських мас-медіа, «занепокоєних» становищем росіян в Естонії, сприяли нагнітання напруженості. Польща та Румунія, що мають спільні кордони з Україною, очікують небезпечних для себе військових і гуманітарних наслідків у випадку можливого російського вторгнення на територію материкової України. Агресія Росії виявила військову неспроможність країн-членів НАТО у східноєвропейському регіоні. За винятками Естонії та Польщі (остання має одну з найбільших армій в Європі), інші країни регіону в умовах економічної кризи значно зменшили видатки на оборону: середня цифра по регіону становить 1,1% ВВП, при встановленому НАТО порозі у 2%. Таким чином, на випадок необхідності введення в дію гарантій за статтею V Вашингтонського договору (про колективну оборону країн-членів НАТО), ці держави не забезпечені достатніми мілітарними можливостями. Стало очевидним, що досі безпека цих країн-членів НАТО гарантувалася більше довірою до міжнародних угод та структур безпеки, аніж власними військовими можливостями. Нині Росія зруйнувала цю довіру, що змушує НАТО шукати адекватних відповідей.

В Основоположному акті НАТО – Росія 1997 р. члени альянсу, для заспокоєння побоювань Росії в контексті розширення НАТО на схід, задекларували відмову від розміщення значних військових

потужностей, включно з тактичною ядерною зброєю, на території нових країн-членів з ЦСЄ і Балтії, оскільки не мають відповідних «підстав, намірів чи планів» (так званий принцип «трьох “ні”»). Однак ситуація, коли Росія перетворилася з партнера на суперника, підштовхує НАТО до відмови від цих добровільно взятих на себе зобов'язань. Така відмова продиктована необхідністю реального виконання задекларованих гарантій безпеки для країн ЦСЄ і Балтії у разі агресії проти них. Крім того, відмова від принципу «трьох “ні”» стратегічно необхідна для виправлення дисбалансу сил, що склався на сході Європи. Починаючи з 2001 р. альянс зосереджував свою діяльність за межами Європи (Афганістан, Сомалі, Лівія). Сьогодні через потужну військову загрозу з боку Росії зона ризиків, перед якими стоїть НАТО, знову змістилася до Європи.

Можемо констатувати, що агресивна зовнішня політика Росії поставила під загрозу Ялтинсько-Потсдамську систему міжнародних відносин у її постбіполярному варіанті, спровокувавши найсерйознішу міжнародну кризу з часів закінчення холодної війни. Інститути європейської та євроатлантичної безпеки намагаються витримати тест на дієздатність, коригуючи стратегію і тактику своєї діяльності. Зовнішньополітичним завданням України в цих умовах є оперативне реагування на стрімкі зміни міжнародної кон'юнктури з метою правильного визначення та ефективного захисту національного інтересу.

Література

1. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України / За ред. К.А. Кононенка. – К: НІСД, 2013. – 56 с.
2. Соскін О. Членство в НАТО – найперше завдання України на шляху впровадження євроатлантичної моделі розвитку / О. Соскін // Економічний часопис. – XXI – 2006. – № 3-4 – 43-51.
3. Яворська Г. Європейське безпекове докільля: переорієнтація на «жорсткі загрози» [Електронний ресурс] / Г. Яворська. – Режим доступу: <http://maidanua.org/2014/04/halyna-yavorska-evropejske-bezpekove-dovkillya-pereorientatsiya-na-zhorstki-zahrozy/>

ЙМОВІРНІСТЬ ПОВЕРНЕННЯ ДО БІПОЛЯРНОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

Системність є однією з базових характеристик міжнародних відносин. В рамках системного підходу, міжнародні відносини розглядаються як цілісний організм, який складається з багатьох компонентів, що об'єднуються на основі розгалуженої мережі взаємозв'язків. На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин точаться дискусії стосовно типу міжнародної системи, яка функціонує в наш час. Проблема сучасної міжнародної системи є актуальною, адже ніхто не може її чітко окреслити і віднести до того чи іншого виду. Контрверсійність цієї проблеми зумовлюється рядом змін, з якими стикнулось людство після завершення «холодної війни».

Серед характерних чинників, які зумовлюють зміни у міжнародній системі та міжнародному середовищі на сучасному етапі, можна віднести:

1. Трансформацію інституту держави-нації: поява багатьох недержавних акторів на міжнародній арені; втрата частки суверенітету в умовах глобалізації; негативні внутрішньодержавні фактори (релігійний фундаменталізм, расизм, націоналізм тощо).

2. Появу нових «центрів сили», які призводять до зміни конфігурації «ядра» системи. Сучасна міжнародна система тягнє до багатополарності, в умовах стрімкого виходу на міжнародну арену нових економічних та політичних лідерів – Китаю, Росії, ЄС, Японії.

3. Широке розповсюдження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які змінюють підходи до розуміння сучасного суспільства в умовах глобалізації: послаблюється роль держави як посередницької ланки між індивідом і зовнішнім світом; зростає нерівномірність використання і розподілу ІКТ; уможливлено подальший розвиток «віртуального» суспільства.

4. Непередбачуваність розвитку міжнародної системи, зменшення ймовірності глобального контролю та керівництва в рамках «парадоксу участі».

5. Нове розуміння безпеки, відповідно до якого питання національної безпеки нерозривно пов'язані з питанням забезпечен-

ня колективної безпеки. Проблема створення нової дієвої системи гарантій колективної безпеки.

6. Появу великої кількості «нетрадиційних» глобальних загроз: міжнародного тероризму, кіберзлочинності, нагромадження зброї масового знищення (в т. ч. проблема «мирного атома»), глобальних проблем сучасності.

7. Руйнування стабільності міжнародної системи в умовах наростання регіональних конфліктів.

Серед дослідників немає єдиної думки щодо типу сучасної міжнародної системи. Варто зазначити, що більшість типологій міжнародних систем, висунутих різними дослідниками в різні періоди, є доволі умовними і здебільшого гіпотетичними, адже не дають повноцінного розуміння визначення сучасної міжнародної системи. Відтак, більшість дослідників погоджуються з «полус-ним» підходом до міжнародних систем, в рамках якого виділяють однополарну, біполарну та багатополарну системи.

Розсосередження влади є незаперечною реалією сучасних міжнародних відносин. Одні політологи схильні до думки про те, що в цей час відбувається формування системи колективного лідерства США, Західної Європи й Японії (багатополарність). Британський дослідник Майкл Ніколсон сучасну міжнародну систему називає комплексною (яка, по суті, є багатополарною), тобто такою, яка включає домінуючих учасників в особі центральних держав системи (не менш ніж 4 держави) та їх сателітів, а також другорядних, якими є окремі елементи цих держав (підприємства, організації, індивіди тощо.).

Інші дослідники думають, що треба визнати США єдиним світовим лідером (становлення однополарності в світі). Американський політолог Збігнев Бжезинський переконаний, що головним завданням США є збереження власного домінування у світі. А в умовах наростання російських амбіцій, прагнення РФ повернутись до імперіального ладу приречені на поразку [1].

Натомість, багато науковців не виключають відродження біполарної системи, у якій місце СРСР в ідеологічному й військово-політичному протистоянні зі США займе чи то Росія, чи то Китай. Особливо актуальною ця точка зору стала в умовах руйнування гарантій колективної безпеки на європейському континенті з початком військової агресії Росії проти України.

Збройна агресія Росії проти України стала довготривалим чинником впливу не лише на українську, але й на світову політичну,

економічну, військову та соціальну реальність. Впродовж 2013-2015 рр. Російською Федерацією було деформовано систему регіональної та глобальної безпеки, а також знехтувано багатьма нормами міжнародного права і міжнародними договорами. Всі гарантії безпеки для України виявились недієздатними, оскільки вони були порушені одним із її гарантів – РФ.

Світове співтовариство є солідарним в питанні мотивів такої агресії з боку Росії. Зокрема, Постійний представник України при ООН, посол Юрій Сергєєв заявив: «Основною метою РФ є відновлення політичного та економічного контролю над Україною, а також блокування руху України в Європу. На цьому амбіції Москви не завершуються та полягають у відновленні «сфери впливу» Російської Федерації в Європі в дусі холодної війни» [3]. Конгресмен США, колишній посол США в Україні Вільям Тейлор називає Росію найбільшою загрозою миру в Європі, а мотивом Путіна – посяти нестабільність в Україні з метою отримання над нею контролю. Інший член Конгресу США Тед По впевнений, що війна розвинута Росією є ідеологічною і забарвлена націоналізмом [6]. Український політик, директор Національного інституту стратегічних досліджень Володимир Горбулін вважає, що агресія Росії є логічним завершенням «геостратегії реваншу», основною метою якої є поступове відновлення російської значущості на міжнародній арені [у]. Наслідки таких амбіцій більшість сучасних політиків світу вбачають в тому, що не зупинивши агресію Росії на сучасному етапі, світ може знову повернутися до періоду «холодної війни».

З початком російської інтервенції як ЄС, так і США різко засуджували дії РФ і вдавались до жорсткої критики, апогеєм якої було виключення Росії з Великої Вісімки. З початком військових дій на Сході України, Захід знову забажав обмежитись виключно санкціями. Західний світ, який є гарантом забезпечення миру, стабільності і свободи в світі, виявився безсилим у боротьбі проти Росії.

Однак, варто виділити ряд факторів, які свідчать про те, що у світі є розуміння того, що російсько-український військовий конфлікт становить високу загрозу багатьом державам світу:

1. Нарощення військового потенціалу європейськими державами. Більшість держав Європи в умовах наростаючої загрози збільшують витрати на озброєння, поповнюють чисельність власних армій та проводять спільні прикордонні навчання.

2. Економічний «бойкот» російських товарів та послуг.

3. Політичне ігнорування керівництва Кремля та виключення Росії з Великої вісімки.

4. Активна участь представників міжнародних організацій у моніторингу подій та безпосередня присутність посередників і спостерігачів в Донецькій та Луганській областях.

Водночас, у світі наявні дезінтеграційні процеси. Не зважаючи на те, що цивілізаційний світ об'єднався з початком російської агресії, все ж сьогодні навіть серед держав Європи немає єдиної думки щодо вирішення конфлікту на Сході України. Віце-президент Інституту Горшеніна Олексій Лещенко підкреслює: «Найскладніший напрямок переговорів для України – це Франція. Якщо не враховувати «клуб друзів Путіна» – владу Греції, Чехії, Угорщини, - то Францію можна назвати найбільш проросійськи орієнтованою країною, там найвищий рівень проросійських настроїв в Європі» [4].

Така позиція США та держав ЄС може бути поясненою рядом причин:

1. Проведення політики «очікування». Ліберальний світ не наважується вдаватись до радикальних дій, зокрема, надання військової допомоги у вигляді військової присутності на теренах України. Як зазначила речник Державного департаменту США Джен Псаки, США покладають надії на дипломатичне вирішення конфлікту і повну імплементацію Мінських домовленостей [5]. Для європейських держав, зокрема, Німеччини, введення військ на територію України та початок повномасштабної війни означав би національну трагедію, зважаючи на невдалий минулий досвід. Не хочуть держави західного зразка і втрачати власний імідж «цивілізованого світу», обмежуючись виключно економічними санкціями та політичним уникненням.

2. Особистий геополітичний інтерес США. Можливою причиною «невтручання» в війну на Сході України може бути власний інтерес США – розвинути власний економічний та політичний потенціал на фоні дестабілізації на європейському континенті.

3. Особистість Президента США. Деякі дослідники пов'язують таку «м'яку» політику США з особистістю Б. Обама, який є доволі ліберальним та нерішучим політиком, а також із тим, що термін його перебування при владі добігає кінця.

Отже, можна зробити висновок про те, що найближчим часом міжнародна система зазнає значних трансформацій, які, можливо, започаткують новий баланс сил у світі і змінять хід історії. Очевид-

но, що агресивна зовнішня політика Росії має на меті реалізувати амбітні плани В. Путіна щодо відновлення кордонів колишнього СРСР. Тому, не виключно, що зараз світ стоїть на порозі відновлення біполярності. Про цей факт свідчить багато фактів, зокрема: безсилість Заходу у вирішенні конфлікту регіонального значення, який, однак, є глобальною загрозою; зростання апетитів Росії; криза політики США як єдиної наддержави та криза норм сучасного міжнародного права. Голослівні заяви політиків, які можна назвати «війною слів» лише вкотре підтверджують їхню неготовність до втручання у так звану «гібридну війну». Очевидно, що така м'яка політика Б. Обами та лідерів країн ЄС навряд чи допоможе Україні швидко вийти із цієї війни.

Література

1. Бжезинский З. Попытка России стать империей обречена на провал / З. Бжезинский [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://podrobnosti.ua/998735-zbignev-bzhezinskij-popytka-rossii-stat-imperiej-obrechena-na-proval-video.html>
2. Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу / В. Горбулін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gazeta.dt.ua/internal/gibridna-viyna-yak-klyuchoviy-instrument-rosiyskoyi-geostrategiyi-revanshu-.html>
3. Посол України при ООН: російська агресія є загрозою для всього цивілізованого світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/posol_ukraini_pri_oon_rosiyska_agresiya_e_zagrozoju_dlya_vsogo_tsivilizovanogo_svitu_2032978
4. Росія – США: війна слів довкола України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/press_review/2015/04/150424_press_foreign_friday_it
5. США не планують надсилати війська в Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://24tv.ua/ukrayina/sshaneplanuyut_nadsilati_viyska_v_ukrayinu/n554060
6. У Конгресі США з'ясували мотиви російської агресії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrainian.voanews.com/content/article/1967637.html>

Зубар Володимир
старший викладач кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»

РОСІЙСЬКИЙ НЕОІМПЕРІАЛІЗМ ЯК ЗАГРОЗА НЕЗАЛЕЖНОСТІ, ДЕРЖАВНОМУ СУВЕРЕНІТЕТУ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ

Основним національним інтересом та пріоритетом державної політики національної безпеки є забезпечення незалежності та державного суверенітету України. У Законі України «Про основи національної безпеки України» визначено такий пріоритетний національний інтерес, як захист державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності державних кордонів, недопущення втручання у внутрішні справи України.

З усіх країн ближнього зарубіжжя на сьогодні лише Російська федерація відкрито ставить під сумнів існування України як незалежної держави. В Росії склався консенсус політичних еліт та її населення щодо розвитку РФ саме як імперської держави. Для цього потрібна реінтеграція пострадянського простору, на якому б Росія знову домінувала. Запланована інтеграція України в євразійський простір, де домінують національні інтереси РФ, відтворена в програмах усіх ідейно – політичних течій сусідньої держави: ленінського необільшовизму, націонал – більшовизму, що розглядають Україну як зону російського домінування в протиборстві з атлантизмом (капіталізмом); російського націоналізму, що згідно з панправославним і панслов'янським месіанством трактують українців і москвітів як єдиний народ «праворосов»; незахідництва, яке розглядає неминучість інтеграції України й Росії в СНД і Євразійський Економічний союз, що обґрунтовують економічною доцільністю.

Відмінності виникають лише в тактичних питаннях: праві виступають за активну експансію України та перетворення її в кілька губерній відродженої російської імперії, ліві – пропонують «приєднати» Україну, відновивши СРСР. Аналіз зовнішньої політики Росії свідчить, що до останнього часу переважала стратегія і тактика втягнення України в євразійський простір за допомогою політики неоімперіалізму та економічної експансії, де особлива роль належить СНД (пізніше – Митному Союзу, Єдиному економічному простору, а в перспективі – Євразійському економічному союзу), що є перехідною формою до утворення єдиної держави.

Можна виділити такі основні напрями неоколонізації України Росією:

1. Зниження конкурентноздатності української економіки за допомогою збереження високих цін на російський газ;
2. Регулярне розв'язання Росією торгових війн з метою ослаблення експортного потенціалу України (трубна, сирна, м'ясна, автомобільна, куряча війна тощо);
3. Примусове втягування України до Митного союзу та Євразійського економічного простору;
4. Фінансове закабалення українських державних і приватних підприємств шляхом видачі російськими банками великих кредитів;
5. Створення російсько – українських спільних підприємств у стратегічних галузях економіки;
6. Пряма чи опосередкована скупка російськими або проросійськими олігархами високоліквідних українських підприємств;
7. Розширення позицій російського банківського капіталу в Україні;
8. Зупинка виробничої діяльності придбаних російським капіталом підприємств для вибивання податкових та інших пільг для них;
9. Цілеспрямоване банкрутство українських підприємств, які є для їх російських «партнерів» конкурентами.

Для успішної реалізації цієї російської неоімперіалістичної стратегії потрібно втягнути Україну спочатку до Митного союзу, а згодом до Євразійського економічного союзу.

Кінцева мета цього процесу – це утворення політичного союзу, що передбачає передачу наддержавним інституціям головних ознак державного суверенітету країн-членів цього інтеграційного об'єднання та здійснення політичної уніфікації на пострадянському просторі, що завершиться утворенням у перспективі єдиної держави.

В сучасній Росії власність і владу захопили передусім представники спецслужб – КГБ, а нині ФСБ, тобто найдієздатніший прошарок владної еліти колишнього СРСР. Використовуючи Митний, а згодом Євразійський економічний союз, ці структури намагаються поступово прибрати власність, а з нею також і владу у цих країнах до своїх рук. Такі наміри російського керівництва озвучив Путін у своїй програмній статті «Новий інтеграційний проект для Євразії – майбутнє, яке народжується сьогодні». Путін ставить

довготермінову мету: формування політичного союзу, проведення спільної зовнішньої, внутрішньої та безпекової політики, формування, по суті, єдиної держави, і таким чином відновлення російської імперії на новій основі.

Для реалізації таких цілей Росія приділяє особливу увагу формуванню російського лобі, як на пострадянському просторі, так і в інших країнах світу, передусім в країнах ЄС, формуючи так званий «руський мир». Спираючись на нього, кагебістсько – кремлівське керівництво РФ планує активно реалізовувати геополітичний євразійський інтеграційний проект, вербуючи своїх агентів впливу в усьому світі.

Першочерговим пріоритетом Росії є нейтралізація України як незалежної держави, використовуючи свою «п'яту колону». Путін навіть не побоявся піти на конфронтацію з Заходом, щоб досягнути цієї стратегічної мети. Тому напередодні підписання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС Росія розпочала торговельну війну проти України. Врешті решт, під тиском Росії уряд Азарова капітулював і призупинив процес інтеграції до ЄС. Однак на боротьбу за свою свободу і незалежність піднявся український народ, і в наслідок перемоги Революції гідності зірвав неоімперіалістичні плани Путіна. Тоді Росія анексувала Крим і розпочала «гібридну війну» проти України, намагаючись представити її як громадянську війну в Україні, до чого призвів нібито незаконний державний переворот при підтримці Заходу, передусім США.

Кагібістсько – кремлівське керівництво Росії до підкорення України готувалося впродовж тривалого часу, провокуючи в Україні суперечності між Заходом і Сходом країни. З цією метою Росія у пострадянський період послідовно і систематично здійснювала так звані спеціальні інформаційні операції. Як наслідок цих інформаційних операцій значна частина населення Донбасу прийняла російські імперські інтереси і геополітичні пріоритети як свої, що сприяло сепаратизму на Сході України. Відтак Кремль фінансово підтримав та озброїв проросійських бойовиків, щоб змусити українську владу до капітуляції. Коли його плани почали зазнавати поразки, на боротьбу проти України, він кинув російські збройні підрозділи.

Отже, РФ становить реальну загрозу стратегічним українським національним інтересам. Ігнорування цієї загрози призвело до того, що Українська держава втратила Крим, а Росії вдалося спровокувати

у Донбасі військовий конфлікт, в якому гинуть наші співвітчизники.

Щоб перемогти у цій неоголошеній війні, потрібна нова концепція національних інтересів України. У ній треба обґрунтувати необхідність повного та беззастережного демонтажу рудиментів російської імперської системи, яка змінює свої форми, зберігаючи незмінною свою імперську сутність. У цьому полягає основний стратегічний національний інтерес – збереження Української державності, забезпечення незалежності, державного суверенітету і територіальної цілісності України.

Література

1. Закон України «Про основи національної безпеки України».
2. Збігнев Бжезінський. Стратегічне бачення: Америка і криза світової влади / З. Бжезінський / Перекл. з англ. Г. Лелів. – Львів: Літопис, 2012.
3. Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу / Т.В. Орлова. – Київ, 2013.
4. Путин В.В. Быть сильным: гарантии национальной безопасности для России / В.В. Путин //«Российская Газета». - 20.02.2012. - № 5708
5. Путин В.В. Новый интеграционный проект для Евразии – будущее, которое рождается сегодня / В.В. Путин. – М, 2012.
6. Цыганков А.П. Внешняя политика России от Горбачева до Путина. Формирование национального интереса / А.П. Цыганков. – М, 2008.
7. Шол-Латур П. Россия Путина: Эффект сжатия. Империя под прессингом НАТО, Китая и ислама / П. Шол-Латур. – М, 2007.

Лагода Оксана

*студентка напряму підготовки «Міжнародні відносини»
Національний університет «Львівська політехніка»*

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО ПРЕДСТАВНИКА ЄС З ПИТАНЬ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ І ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ФЕДЕРІКИ МОГЕРІНІ ЩОДО СИТУАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Із набуттям чинності Лісабонського договору 1 грудня 2009 р. розпочався новий період у розвитку Європейського Союзу, котрий ознаменувався великою кількістю політичних та інституційних

нововведень. Одним із найважливіших положень цього договору стало запровадження нової керівної посади в ЄС - Верховного представника ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки, котрий сьогодні фактично реалізує та координує зовнішню політику Спільноти.

З 2014 року цю посаду очолює Федеріка Могеріні, представниця європейських лівих. Кандидатура Ф. Могеріні ще перед виборами сприймалася багатьма державами-членами ЄС досить неоднозначно, а в деяких випадках і доволі негативно у зв'язку з її політичними поглядами стосовно російсько-українського конфлікту.

Як відомо, Італія разом з Німеччиною та Францією дотримується так званої «м'якої» лінії щодо російської анексії українського Криму та широкої підтримки Кремлем проросійських терористів на південному сході України. Італія офіційно виступає проти запровадження світовим та європейським співтовариством санкцій до авторитарного режиму В.Путіна, що кардинально суперечить політиці ЄС стосовно Російської Федерації[2].

Позиція Верховного Представника ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки Ф. Могеріні є зрозумілою з її висловлювань, оскільки ще в червні 2014 року у своєму інтерв'ю для італійського видання «La Stampa» вона виступила проти санкцій та за «діалог» з агресором. Окрім того, очільниця повторила відому російську пропагандистську тезу про те, що головною причиною збройного протистояння на Донбасі є насамперед глибокі суспільно-політичні розбіжності всередині самої України, а не зовнішнє втручання російських спецслужб та армії. «Протистояння посилюється, і це свідчить про те, що коріння української кризи набагато глибше. Під час обговорень три місяці тому завжди звучала одна й та сама відповідь: проблема в Москві. Однак проблема існує і всередині самої України», - заявила Ф. Могеріні. Захищаючи Росію, вона також закликала Європу уникати у спілкуванні з РФ «риторики холодної війни» [1].

Необхідно акцентувати увагу на тому, що прихильність Ф.Могеріні до політики агресора викликала обурення багатьох проукраїнськи налаштованих європейських країн, передусім тих, хто активно відстоює інтереси України в ЄС: Латвії, Литви, Естонії та Польщі. Саме ці держави-члени ЄС виступали проти призначення Ф.Могеріні на посаду Верховного представника ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки.

У свою чергу представники британських консерваторів висловили свою стурбованість щодо позиції Ф. Могеріні стосовно РФ заявивши про те, що: «Італія має тісні зв'язки із Москвою, з урядом Володимира Путіна. Думаю, щонайменше чотири країни ЄС будуть проти призначення пані Могеріні», – заявив член британського парламенту від Консервативної партії Чарльз Таннок [2].

Однак незважаючи на такі провокаційні вислови та погляди, Ф.Могеріні все ж була обрана на посаду Верховного представника ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки ЄС.

Сьогодні її політика стосовно України є доволі невизначеною. Так, вона неодноразово закликала Росію негайно звільнити Надію Савченко, Олега Сенцова та інших незаконно ув'язнених громадян України, як передбачають Мінські домовленості. Ф. Могеріні перманентно критикує Росію за протиправні дії останньої на території України, наголошуючи на суверенітеті України та її територіальній цілісності. Такі дії РФ вона називає «прямим викликом міжнародній безпеці» [3].

Водночас Ф.Могеріні неухильно дотримується обережних поглядів на українську антитерористичну операцію (АТО) проти проросійських сепаратистів і наполягає на підтримці «сильного діалогу» з Росією, як важливого інтересу ЄС, поділяючи «обережний оптимізм» щодо ситуації в Україні. Про це вона заявила у Флоренції виступаючи на конференції, присвяченій становищу ЄС: «В наших інтересах мати сильні відкриті канали спілкування з Росією» [3].

Лояльність Ф. Могеріні до Москви проявляється і в її поглядах щодо режиму введення санкцій. Так, для прикладу вона зазначила, що у випадку збереження нинішньої ситуації на сході України санкції також не мають змінюватися. «Треба чітко говорити, що санкції пов'язані із ситуацією «на землі» і тому санкції будуть змінюватися залежно від цієї ситуації – в сторону зменшення, збільшення. Або не змінюватимуться, якщо немає змін» [4]. Разом з тим Ф. Могеріні наголосила, що ЄС повинен спостерігати за подіями на Донбасі, перш ніж приймати рішення щодо економічних санкцій проти Росії. Більше того, Ф.Могеріні навіть пропонує зменшити економічні санкції стосовно російських банків та енергетичних компаній та розпочати повний спектр співробітництва з Росією, якщо Москва припинить дестабілізувати східну Україну, однак вона не уточнює, наскільки остання повинна дотримуватись «Мінських угод», з метою скасування санкцій.

Така позиція викликала гостру критику Європарламенту, котрий звинуватив Ф.Могеріні в нерішучій політиці стосовно України. Виступаючи від імені групи народних партій депутат Яцек Сарюш-Вольський (Польща) звернувся з низкою запитань до Верховного представника ЄС, наголосивши, що конфлікт вимагає швидких ефективних рішень, а не замороження та відтягування до літа.

Показовим є також і той факт, що Ф. Могеріні двічі скасовувала візити до України: 30 березня, у зв'язку з відмовою президента Єврокомісії Жан-Клода Юнкера, та 27 квітня напередодні планового саміту Україна – ЄС, у зв'язку з зобов'язаннями щодо зустрічі з генеральним секретарем ООН Паном Гі Муном.

Цікавим є й той факт, що Ф.Могеріні від офіційного Києва очікує конкретних дій у запровадженні реформ, тоді як в останніх діях В.Путіна вона навіть побачила деяку поступливість. У відповідь міністр закордонних справ Литви Лінаса Лінкявічюса заявив про те, що Росія не подає жодних позитивних знаків з приводу конфлікту в Україні, а тому причин для пом'якшення санкцій ЄС немає: «З тими, хто каже, що вже зараз помітні (позитивні) ознаки, хотілося б посперечатися, тому що ми спостерігаємо абсолютно протилежну ситуацію. Тому ми змушені продовжувати ту ж саму політику, яка проводиться на сьогодні, і причин для скасування санкцій або для їх пом'якшення в даний час немає», - відзначив міністр [5].

Отже, сьогодні Європейський Союз фокусується на застосуванні перш за все дипломатичних методів врегулювання російсько-українського конфлікту, що зумовлюється позицією Верховного представника ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки – Федеріки Могеріні, котра проявляє значну лояльність до Росії. Однак її погляди поділяють далеко не всі держави-члени ЄС, окрім того, керівні органи Співтовариства також вимагають більш активних дій щодо вирішення ситуації в Україні, що свідчить про активну підтримку нашої держави за кордоном та можливість застосування жорсткіших методів впливу на агресивні дії Російської Федерації.

Література

1. Токарський А.Ю. Порошенко просить Італію та Велику Британію приєднатися до тиску на Путіна / А. Токарський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.chasipodii.net/article/13704/?vsid=040067543ce11ae55eb2b2_b33fa4b7d8
2. NEWS ru. ua / Зовнішню політику ЄС може очолити проросійська Федеріка Могеріні від італійських лівих, 16

липня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.newsru.ua/world/16jul2014/eu_smttttt0101.html

3. NEWS ru. ua / Могеріні: в наших інтересах підтримувати діалог з Росією / 09 травня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eurointegration.com.ua/news/2015/05/9/7033589/view_print/
4. Костик В. Євросоюз ніколи і ні за яких умов не визнає анексію Криму / В. Костик. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uapress.info/uk/news/show/56795>
5. POLITICS МЗС Литви сперечається з європейськими колегами, які знайшли «поступки» з боку РФ / 9 січні 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/POLITICS/mzs-litvi-sperechayetsya-z-yevropeyskimi-kolegami-yaki-znayshli-postupki-z-boku-rf-160960_.html

Лемко Юлія

к. політ. н., асистент кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

Коваль Олександр

студент напрямку підготовки «Міжнародні відносини»

Національний університет «Львівська політехніка»

УКРАЇНА – РУМУНІЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ПРИКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА 2014-2020

Розвиток програм прикордонного співробітництва Європейського Союзу із сусідніми державами як і раніше продовжують бути пріоритетним завданням для ЄС у новому програмному періоді 2014-2020 рр. В рамках цього проекту триває двостороннє співробітництво у форматі Румунія-Україна.

Програма Україна-Румунія 2014-2020 — це одна з двох двосторонніх програм добре відомої тристоронньої спільної операційної програми транскордонного співробітництва «Україна-Румунія-Республіка Молдова» 2007-2013рр.

Потенціал розвитку цих держав буде зміцнюватися та зростати шляхом застосування інструментів і принципів нового Європейського Інструменту Сусідства, який спрямований на ство-

рення «території загального процвітання та добросусідства між державами-членами ЄС та його сусідами», маючи на меті такі стратегічні цілі:

(А) сприяння економічному та соціальному розвитку в регіонах по обидві сторони спільних кордонів;

(В) розв'язання спільних проблем в галузі навколишнього середовища, охорони здоров'я та питань безпеки;

(С) сприяння поліпшенню умов та засобів забезпечення мобільності людей, товарів і капіталу [1].

Кожна програма повинна вирішити принаймні одну із стратегічних цілей. Крім того, з метою генерування значного впливу на прикордонній території вона повинна зосередити своє стратегічне втручання на максимум чотирьох тематичних завданнях. Серед них:

1. Підприємництво та розвиток малого та середнього бізнесу (стратегічна мета А);

2. Підтримка освіти, досліджень, технологічного розвитку та інновацій (стратегічна мета А);

3. Розвиток місцевої культури та збереження історичної спадщини (стратегічна мета А);

4. Сприяння соціальній інтеграції та боротьби з бідністю (стратегічні цілі А, В, С);

5. Підтримка місцевого і регіонального управління (стратегічні цілі А, В, С);

6. Захист навколишнього середовища, адаптація до зміни клімату (Стратегічна мета В);

7. Розвиток транспортних і комунікаційних мереж і систем (стратегічна мета С);

8. Спільні виклики в галузі безпеки та оборони (стратегічна мета В);

9. Заохочення співпраці в енергетичній сфері (стратегічна мета В);

10. Покращення управління на кордонах і безпеки кордонів (стратегічна мета С) [4].

Бюджет проекту встановлений Європейською Комісією складає 60 мільйонів євро. 30% виділених коштів будуть використані для фінансування великих інфраструктурних проектів шляхом прямого присудження, 10% будуть необхідні для надання технічної допомоги, в той час як 60% будуть використані для фінансування проектів обраних після конкурсів пропозицій.

З румунської сторони в програмі беруть участь такі повіти: Сату-Маре, Марамуреш, Ботошань, Сучава, Тулча. В свою чергу, Україна представлена Івано-Франківською, Закарпатською, Чернівецькою та Одеською областями. Основні регіони охоплюють в цілому 100860 км², з яких 32760 км² представляють румунську територію та 68100 км² територію України відповідно. З погляду пропорційності, українська сторона охоплює в 2 рази більшу площу у порівнянні з румунською територією.

На території залучених до проекту областей проживає 8022042 особи. Із загальної чисельності населення 26% (2083538 жителів) проживають на румунській стороні кордону і 74% (5938504 жителів) з українського боку. Різниця в масштабах, враховуючи як розміри території так і чисельність населення, є надзвичайно важливою, адже ці критерії є визначальним фактором для подальшого розподілу бюджету з метою імплементації двосторонньої програми [3].

Досліджуючи особливості впровадження двосторонньої програми прикордонного співробітництва, доцільним буде акцентувати увагу на перевагах української сторони, які вона може отримати в ході проекту.

Івано-Франківська обласна рада поставила за мету мінімізацію міжрегіональних розбіжностей і соціальних диспропорцій. Згідно із рекомендаціями Міністерства економіки та з урахуванням досвіду країн ЄС, країн Центральної та Східної Європи та СНД була розроблена відповідна стратегія. Вона ґрунтується на тому, що область є самодостатнім і екологічно чистим регіоном України з її власними природними ресурсами, сталим рівнем добробуту та високим соціальним і духовним рівнем життя.

Серед стратегічних напрямів економічного і соціального розвитку виокремлюються:

- 1) стабільне зростання економіки;
- 2) розвитку людських ресурсів;
- 3) охорона навколишнього середовища та екологічної безпеки.

Для Чернівецької області основним пріоритетом є необхідність транскордонного співробітництва. Це включає і обладнання прикордонних контрольно-пропускних пунктів, участь у програмах прикордонного співробітництва за фінансування ЄС, продовження співпраці з сусідніми регіонами Румунії та Республіки Молдова (в рамках єврорегіону «Верхній Прут»), участь в реалізації Стратегії ЄС для Дунайського регіону [2]. Що стосується розвитку транспортної

інфраструктури, програма передбачає розвиток сучасної мережі автомобільних доріг та покращення безпеки пасажирів і вантажів. Окрема частина документа присвячена питанню запобігання повеней, у тому числі заходів з відновлення пошкоджених та будівництва нових дамб та водосховищ, співпраці з Румунією та Молдовою для забезпечення безпеки на річках Дністер, Прут і Сірет.

Передбачені плани соціально-економічного розвитку Одеської області містять ряд стратегічних завдань. Стратегічна мета «Відновлення промислового потенціалу» передбачає підтримку малого і середнього бізнесу. Існують також стратегічні цілі, спрямовані на розвиток малого та середнього бізнесу в промисловому секторі, підтримку міжнародного ділового партнерства та використання кластерного підходу до розвитку економіки регіону. Розвиток високопродуктивного сільського господарства може бути досягнутий шляхом підтримки малих і середніх підприємств в аграрному секторі. Не менш важливим стратегічним завданням є модернізація транспортної інфраструктури. У її рамках створення нових магістралей і автомобільних доріг загального користування відповідно до регіональних і туристичних пріоритетів, умов для зручного та безпечного руху пасажирів.

Зосередивши увагу на необхідності реформування промислового сектора, в програмі прикордонного співробітництва Закарпатської області основна увага приділяється необхідності застосування енергозберігаючих та ресурсозберігаючих технологій, використання альтернативних джерел енергії. Серед пріоритетів початок довгострокових інноваційних проектів у галузі інфраструктури. В галузі транспорту та комунікацій документ ставить акцент на модернізації залізничного зв'язку та автобусної мережі, покращенні перевезення вантажів і пасажирів автомобільним транспортом. Варто відзначити, що Закарпатська область є одним з чотирьох цільових регіонів, яка серед пріоритетів співробітництва визначає необхідність доступу в мережу Інтернет та мобільний зв'язок.

Ще одним пріоритетом для області є створення системи використання гідроресурсів Карпатських гір разом із заходами щодо запобігання повеней. В документі також згадується про необхідність підвищення ефективності водопостачання та очищення стічних вод, реконструкції систем водопостачання, застосування нових технологій для управління водними ресурсами.

На сьогоднішній день програма прикордонного співробітництва «Україна-Румунія» 2014-2020 перебуває на стадії поступової імплементації. Протягом 25-го травня – 3-го червня 2015 року відбудуться громадські консультації з приводу попереднього варіанту Спільної Операційної програми, на яких і буде визначено порядок і процедуру реалізації даного комплексу завдань та цілей.

Література

1. Електронний бюлетень №1/2015 Спільний Технічний Секретаріат Спільної Операційної Програми «Румунія – Україна – Республіка Молдова 2007 – 2013» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.brctiasi.ro/media/EB_1_2015_UA.pdf
2. ЗАКАРПАТТЯ – ВИСОЧИНА: зустріч представників країв в Ужгороді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tpp.uzhgorod.ua/filelib/sou/2014%20TWO.pdf>
3. Румунія-Республіка Молдова. Програма для транскордонної співпраці [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://www.ro-ua-md.net/uk/>
4. Ministry of Regional Development and Public Administration. Joint Operational Programme Romania – Ukraine 2014-2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mmediu.ro/app/webroot/uploads/files/2015-03-24_Programul_Operational_comun_Romania_Ucraina.pdf

Ляшенко Юлія

*студентка спеціальності «Міжнародна інформація»
Національний університет «Львівська політехніка»*

«УКРАЇНСЬКА КРИЗА» 2014 – 2015 РР. ЯК ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИЙ ЧИННИК СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: ПЕРША РЕАКЦІЯ ПРОВІДНИХ АКТОРІВ

В теорії та практиці сучасних міжнародних відносин термін «українська криза» вже набув статусу особливого феномену. Його виникнення, розвиток, подальші перспективи, а також місце в глобальних трансформаційних змінах міжнародних відносин стають предметом міжнародних економічних та політологічних

досліджень. Важливість «української кризи» для міжнародних відносин пояснюється тим, що вона зачіпає та впливає на зміни в рамках трансформації сучасного міжнародного порядку [7].

Оцінюючи підсумки 2014 року, слід зауважити, що головні події в зовнішньополітичній сфері були пов'язані з російсько-українським конфліктом.

У березні 2014 року відбулась анексія Криму, в квітні розпочався сепаратистський заколот на Донбасі, де були проголошені «ДНР» (7 квітня) і «ЛНР» (28 квітня) [3]. 11 травня на цих територіях були проведені референдуми, на підставі яких вже 12 травня проголошена їх «незалежність» від України. У цих подіях російська сторона брала активну участь, здійснюючи військову, матеріально-економічну («гуманітарні конвої»), інформаційну підтримку сепаратистських рухів і розгортаючи масштабну військову експансію на Сході України.

Російсько-український конфлікт охоплює різні сфери відносин [5]. Його окремими невійськовими складовими є наступні.

Політико-дипломатична конфронтація. Міждержавні відносини Україна-РФ здійснювались заочно або в багатосторонніх форматах. Характер та особливість діалогу можна охарактеризувати як ворожечу, спостерігається недовіра у взаємодії.

Відбулось руйнування нормативно-правової бази двостороннього співробітництва та системи інституційних міждержавних відносин. Російська агресія фактично зруйнувала «Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією» від 1997 року [1]. У березні 2014 року Держдума РФ денонсувала Угоду про базування Чорноморського флоту РФ у Криму та так звані «Харківські угоди». Унеможливлена діяльність Українсько-Російської міждержавної комісії – ряд її структурних підрозділів, з огляду на сучасні реалії, втратили сенс [4].

Економічна дискримінація. Зі сторони Росії тривало запровадження односторонніх торговельно-економічних обмежень щодо найбільш вразливих сфер українського експорту, залежних від російського ринку, а саме з метою дестабілізації соціально-економічної ситуації в Україні.

Енергетичне питання. Росія використовувала критичну енергетичну залежність України в своїх політичних цілях. На цей час енергетичні ресурси та інфраструктури їх постачання є одним з основних інструментів ведення війни РФ проти України.

Інформаційна війна. Умовно можна визначити, що активну фазу медіа-війни російські ЗМІ розпочали восени 2013 року, напередодні Вільнюського саміту. Згодом, після революційних подій на Майдані (січень-лютий 2014 року) розгорнулася широкомасштабна антиукраїнська інформаційна експансія російської державної пропагандистської машини, а також підконтрольних недержавних ЗМІ з метою дискредитації нової української влади і європейської інтеграції України [8]. Така інформаційно-пропагандистська кампанія тривала насамперед у Південно-Східних регіонах України, що загрозувало суверенітету та незалежності України.

Відносини з ЄС, США та іншими країнами світу. Ключовою подією у зовнішній політиці стало підписання Угоди про асоціацію України з ЄС та її синхронна ратифікація 16 вересня 2014 року Європарламентом і Верховною Радою України [2]. Вже 17 вересня Уряд України ухвалив План імплементації Угоди про асоціацію з ЄС. Однак, унаслідок ультимативного тиску Росії початок імплементації угоди про ЗВТ Україна-ЄС, яка є частиною Угоди про асоціацію, було відкладено на травень 2015 року. ЄС відкрив свій ринок, запровадивши односторонні торговельні преференції для українських товарів. Європейська Комісія в березні 2014 року ухвалила план допомоги Україні, який передбачає виділення до 2020 р. 11,175 млрд. євро.

Важливим кроком у напрямі європейської інтеграції стало ухвалення Верховною Радою у травні 2014 року низки профільних законів у рамках реалізації плану з лібералізації візового режиму між Україною і ЄС. Того ж місяця Єврокомісія ухвалила рішення про перехід України до його другої фази.

Світове співтовариство засвідчило солідарність з Україною, активну політико-дипломатичну підтримку її територіальній цілісності, незалежності та суверенітету. Країни Європи, Канада, США, Японія, Австралія, інші країни світу, а також міжнародні організації (ООН, ЄС, ОБСЄ, ПАРЄ, НАТО):

- не визнали анексію Криму, засудили дії російської сторони на Сході України;
- надали вагому фінансово-економічну, матеріально-технічну допомогу;
- запровадили стосовно Росії різноманітні стримуючі політичні, економічні санкції;
- ініціювали багатосторонній переговорний процес для врегулювання кризи на Сході України.

Внаслідок «української кризи» активізувались і поглибились відносини України із США. Відбулися ряд зустрічей на високому та вищому рівнях. США надали Україні фінансово-економічну підтримку, запровадили «стримуючі» санкції стосовно РФ. Вашингтон став ініціатором та інтегратором міжнародної кампанії із захисту України від російської агресії. На саміті G-20 в Австралії (16 листопада 2014 року) лідери США, Японії та Австралії вирішили об'єднати зусилля із врегулювання російсько-українського конфлікту [6]. 11 грудня 2014 року Сенат США ухвалив, а згодом Президент Б. Обама підписав «Акт на підтримку свободи в Україні», який розширює канали співробітництва з Україною в різних сферах (політика, економіка, енергетика, безпека) і надає можливість надання воєнної допомоги Україні у розмірі 350 млн. дол. США

На наше переконання, надання зовнішньої підтримки є вкрай важливим для України, яка має обмежені внутрішні ресурси для протистояння російській агресії, але розраховуючи та використовуючи допомогу цивілізованого світу наша держава та кожний її свідомий громадян повинні докладати всіх зусиль для спільної перемоги, відновлення територіальної цілісності та суверенітету над тимчасово окупованими та анексованими територіями.

Література

1. Политический кризис на Украине (2013—2014) [Електронний ресурс] -2014. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
2. Тиждень.UA: Угода про асоціацію України з ЄС [Електронний ресурс] – 2014. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Tag/>
3. ТСН: Аннексия Крыма: Путин принял полуостров в состав России [Електронний ресурс] – 2014. – Режим доступу: <http://ru.tsn.ua/spetstemi/anneksiya-kryma-putin-prinyal-poluostrov-v-sostav-rossii-355437.html>
4. УНІАН: Держдума РФ денонсувала Угоду про базування Чорноморського флоту РФ [Електронний ресурс] – 2014. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/902450-derjduma-rf-denonsuvala-ugodu-pro-bazuvannya-chf-rf-v-ukrajini.html>
5. Центр Разумкова: Україна 2014-2015: Долаючи виклики [Електронний ресурс] – 2015. – Режим доступу: http://www.gazumkov.org.ua/upload/Pidsumky_2014_2015_A4_fnl.pdf
6. ВВС Україна: Саміт G20: словесні баталії «козячя дипломатія» [Електронний ресурс] – 2014. – Режим доступу до ресурсу:

http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2014/11/141117_g20_summit_koalas_yg

7. Information Analysis Center: «Українська криза» 2013-2015 рр. та основи сучасного міжнародного порядку [Електронний ресурс] / ІАС Team – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://iac.org.ua/ukrainian-crisis-2013-2015-and-the-modern-international-order/> 24 КАНАЛ: Мій Майдан. Фото та відео з найгарячіших подій Революції гідності [Електронний ресурс] – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://24tv.ua/ukrayina/miy_maydan_foto_ta_vidео_z_naygaryachishih_podiy_revolyutsiyi_gidnosti/n545587

Маркітантов Вадим

*к. політ. н., доц. кафедри політології та соціології
Кам'янець-подільський національний університет ім. І. Огієнка*

ПРОБЛЕМА КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ

На початку ХХІ століття учасники глобальних міжнародних процесів взаємодіють в надзвичайно складних і динамічних умовах, що додатково актуалізує питання щодо ступеня узгодженості стратегій національної безпеки держави з глобальними викликами, що постають перед міжнародною спільнотою. Враховуючи останні тенденції функціонування глобального політичного простору слід зазначити, що існуючий порядок взаємодії на міжнародній арені перебуває у кризовому стані. Для того, щоб спробувати з'ясувати, як «українська криза» впливає на зміну сучасного міжнародного порядку, необхідно розглянути можливі зміни публічних правил і принципів сучасних міжнародних відносин.

О. Роговик, експерт центру незалежних геополітичних досліджень Борисфен Інтел, відзначає, що сьогодні в міжнародну практику відносин між державами поступово входить і так званий «український прецедент» або шаблон вирішення тих чи інших конфліктів. Спосіб і наслідки вирішення конфліктної ситуації на сході України фактично визначають перспективи міжнародного порядку, який сьогодні конструюється. Однак, варто наголосити, що швидке, радикальне, а насамперед – повчальне для будь-якого агре-

сора врегулювання «української кризи» може зробити практично неможливим виникнення подібних конфліктів у майбутньому, а також дозволить міжнародному співтовариству зберегти засади існуючого міжнародного порядку непорушними [4].

Специфіка нинішньої кризи в системі міжнародної безпеки значною мірою полягає в тому, що вона розгортається в умовах глобалізації, тобто кардинального підвищення ступеня взаємної залежності суб'єктів міжнародної політики. Це вимагає підвищення рівня міжнародної відповідальності від учасників системи міжнародних відносин. О. Мережко зазначає, що агресія Росії проти України та анексія Криму мають руйнівні наслідки для світового порядку та системи сучасного міжнародного права. Якщо міжнародне співтовариство держав проігнорує порушення Росією норм та принципів міжнародного права щодо України, то це, в зрештою, неминуче призведе до посилення хаосу в системі міжнародних відносин та загальної «війни всіх проти всіх» [2].

На території України відповідно до норм міжнародного права відбулася воєнна окупація та збройна агресія (якщо її визначати відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Визначення агресії» 1974 р. та якщо звертати, наприклад, увагу на висновок Європейської Ради від 3 березня 2014 р., Резолюцію ПАРС від 9 квітня 2014 р., Резолюцію Європарламенту від 16 квітня 2014 р. та ін.). Порушені два основоположні договори: Гельсінські угоди 1975 р., що забезпечували стабільність відносин між Заходом і Сходом на основі гарантій незастосування сили, поваги кордонів і суверенітету держав, і Будапештський меморандум від 1994 р., підписаний кількома великими державами, включаючи Росію, що забезпечував суверенітет і територіальну цілісність України в обмін на знищення її ядерного потенціалу. Крім того, Росія порушила міжнародні угоди про базування Чорноморського флоту, низку двосторонніх угод (про дружбу і співробітництво, угоди з прикордонних питань тощо), а також норми загального міжнародного права, зокрема, норми Статуту ООН.

Як заявив Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун, конфлікт в Україні загострив ситуацію з безпекою і стабільністю в Європі і «реанімував примари холодної війни». Головним об'єктом в протистоянні Росії і США-НАТО-ЄС стала Україна, яка, з одного боку, є основною ціллю російської експансії Росії, а з іншого – має принципово важливе значення для Заходу з точки зору стратегічного стримування Росії. Агресивна російська політика на європейському

континенті повернула у світову політику поняття “війни” як інструменту не лише для вирішення політико-економічних проблем, але і для перегляду державних кордонів. При цьому основні інститути міжнародного управління (ООН і її Рада безпеки) не змогли відповісти на нові виклики. Усі елементи системи європейської безпеки (НАТО/ЄС, ОБСЄ, ПАРЄ і інші структури) також виявилися не готовими гарантувати стабільність на континенті [4].

У той же час, різка реакція західних країн і міжнародних організацій на конфлікт в Україні стали несподіванкою для Москви. Враховуючи це, США, НАТО і ЄС розпочали реалізацію комплексу заходів зі стратегічного стримування Російської Федерації в політичній, економічній сферах і сфері безпеки, а також з політичної і фінансово-економічної підтримки України [3].

Внаслідок того, що Російська Федерація для досягнення своїх зовнішньополітичних цілей вирішила вдатися до військових методів, західні країни і міжнародні організації, надаючи підвищену увагу питанням безпеки Європи, підготували відповідні зміни в завданнях і характері діяльності НАТО і оборонної складової ЄС. Було також вирішено наростити військову присутність США і Північноатлантичного союзу в країнах Центрально-Східної Європи, Балтійському і Чорноморському регіонах. На тлі об'єднання НАТО і країн Європейського Союзу навколо ідеї протидії зростаючій російській загрози, посилюється протиріччя між країнами колишнього СРСР та загострилися проблеми в “проросійських” інтеграційних об'єднаннях [2].

Усе це разом узятє призвело до посилення напруженості у військово-політичній обстановці в світі, Європі і безпосередньо навколо України, а також позначилося на інших аспектах міжнародних відносин, в тому числі позиціях і діях провідних країн світу. Так, на відміну від інших міжнародних конфліктів, коли Китай традиційно підтримував Росію (в лівійському, сирійському, іранському і інших питаннях), офіційний Пекін виступив за збереження територіальної цілісності України і не визнав російську анексію Криму. Більшість провідних країн т. зв. “третього світу”, в тому числі Бразилія, Аргентина, ПАР і Туреччина також підтримали територіальну цілісність України, проте не відмовилися від співпраці з Росією. І навіть більше, скориставшись ситуацією, що склалася, ці країни активізували торговельно-економічні зв'язки з Російською Федерацією. В той же час дії Росії проти України підтримали лише

деякі країни, що традиційно перебувають у сфері російського впливу і мають розбіжності в стосунках зі США і ЄС, зокрема, Венесуела і Сирія [4].

Наприкінці 2014-поч. 2015 рр. міжнародний тренд до загострення конкуренції та зростання геополітичної напруги у світі лише посилюється. Політичні суперечності між основними геополітичними гравцями усунути не вдалося. У геополітичній площині постають загрози прямих збройних зіткнень між конкуруючими державами та коаліціями держав. У той же час можна констатувати, що зростаюча конфліктність у світових справах та, зокрема, “українська криза” поставила значення національної ідеї на належне їй по праву місце в житті держави й народу. Мова йде, насамперед, про викристалізацію старого-нового тренду в сучасних міжнародних відносинах, а саме про реанімацію “нації-держави” та перенесення міжнародного протистояння держав з міжнародно-геополітичного дискурсу в національно-політичний. Такі процеси умовно можна назвати “гібридизацією” міжнародних відносин. Саме такого роду терміном можна охарактеризувати й те, що більшість найважливіших ліній конфліктності поступово переносяться зі сфери міжнародної боротьби в сферу політичної всередині окремих держав [2].

Д. Дженсен зазначає, що агресія Росії проти України має більш широкі наслідки для європейської та міжнародної політики. С. Телботт з цього приводу відзначив, якщо В. Путін безкарно порушить територіальну цілісність України, він подасть приклад іншим світовим лідерам, які можуть бути більш агресивними, наприклад, Китаю [4].

Сьогодні можна говорити про те, що тези стосовно мілітаризації стають реальністю. Для підтвердження цього доцільно навести факти щодо процесів нарощування темпів озброєнь, наприклад: сучасна політика мілітаризації Японії; вихід Саудівської Аравії та перше місце за показниками імпорту озброєнь; динаміка збільшення військових бюджетів окремих держав та регіонів; можливі негативні наслідки від укладення нової “ядерної угоди” з Іраном; переозброєння армій США та Росії на фоні зростання інтенсивності військових навчань як НАТО, так і РФ у регіонах Східної та Північної Європи. Як ніколи актуальною постає “дилема безпеки” Г. Герца, яка полягає у тому, що загрози безпеки для одних держав породжують необхідність нарощення озброєнь, що, у свою чергу, викликає ланцюгову реакцію у вигляді нарощення озброєнь іншими державами [4].

В контексті даної проблематики на особливу увагу заслуговує вислів К. Волтца, який зазначав на тому, що: “Країни завжди вели між собою боротьбу за багатство та безпеку і це часто виливалося у конфлікти. Тоді чому майбутнє має відрізнятись від минулого? Зважаючи на можливість конфлікту і необхідність відстоювати власні інтереси, можна лише дивуватися, чому економічно потужна держава може відмовлятися від володіння зброєю, яка так чудово проявила себе у якості інструменту стримування” [1].

Такі тенденції можуть свідчити про те, що безпекова та військова інтеграція збільшуватимуть своє значення, а нові проекти такої особливої та ситуативної інтеграції можуть призвести до серйозного переформатування інтеграційних процесів з геополітичними та іншими глобальними наслідками, які вони викличуть. З. Дан констатує, що ситуація стосовно міжнародної безпеки є нестійкою, а міжнародний порядок, як видається, в процесі розплавлення. Україна – країна, територіальну цілісність і державний суверенітет якої гарантували США, Франція, Великобританія і Російська Федерація. Внаслідок агресії Росії в Криму, а згодом – на сході України, була зруйнована система міжнародних договорів, післявоєнна система безпеки. Позиціонування країн з українського питання розділило світ на дві опонуючі групи, а Україна стала уособленням загрози світової війни.

Література

1. Белесков М. Неореалізм і сучасні міжнародні відносини або Чому Кеннет Волтц виявився правий (лише частково) [Електронний ресурс] / М. Белесков // Босисфен Інтел. — 2015. — Режим доступу : <http://bintel.com.ua/uk/article/neo/>
2. Ільченко Ю. Світ у 2015 році: прогноз і перспективи / Ю.О. Ільченко // Босисфен Інтел. — 2015. — Режим доступу : <http://bintel.com.ua/uk/article/progboz2015/>
3. Погорська І. сучасні концептуальні підходи до міжнародної безпеки і розширення сфери стратегії [Електронний ресурс] / І. І. Погорська // Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки. — 2012. — Режим доступу : http://journals.iir.kiev.ua/pol_n/index
4. Роговик О. “Українська криза” 2013-2015 років та основи сучасного міжнародного порядку [Електронний ресурс] / О. Роговик // Босисфен Інтел. — 2015. — Режим доступу : <http://bintel.com.ua/uk/article/16-UkrainianCrisis/>

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ РОСІЇ НА УКРАЇНУ

«Хто володіє інформацією, той володіє світом» – відома цитата Н. Ротшільда в останні десятиліття стала особливо актуальною. Ми живемо в інформаційній ері, де інформація виступає не тільки способом передачі інформації, а й інструментом та, навіть, зброєю, маніпулюванням свідомості та поведінки не тільки певного кола осіб, а й населення держави в цілому [1]. Тому історія розвитку будь-якої незалежної держави є тісно переплетеною з інформаційними операціями – маніпуляціями, інсинуаціями, дезінформацією, обманами і т.п. По суті, сучасна боротьба держави за власну незалежність – це свого роду й інформаційна боротьба. Перш за все, це розвиненість інформаційної розвідки, тобто: пошук, збір, обробка та аналіз інформації про інформаційні ризики та загрози. По-друге, проведення заходів інформаційного характеру в цілях реалізації завдань внутрішньої і зовнішньої політики держави, щоб забезпечити свою державу від інформаційної атаки з боку інших країн, надання адекватної оцінки ефективності проведених інформаційних заходів – визначення рівня досягнення успіху.

Інформаційні заходи стали невід’ємною частиною політики держави. У цьому сенсі Росія не тільки випередила розвинені країни світу, а й стала впевненим лідером у питаннях ведення інформаційної війни. Про те, що російська пропаганда глибоко проникла в західне середовище і створила у себе контрпропагандистська щит стали говорити вже в кінці 2013 року. Повний інформаційний контроль свого ж телемовлення («РТ», «Голос Росії», ВГТРК) і системи внутрішньої пропаганди («Газпром Медіа Холдинг», «Національна Медіа Група» і та ж ВГТРК) створили потужну інформаційну платформу російської системи інформаційної безпеки, що дозволяє проводити інформаційні атаки на інші держави, а також маніпулювати свідомістю власного населення, подавати інформацію під кутом вигідним для державної верхівки і переконувати, що це єдина правда інформація, тим самим проникаючи у свідомість людей та «викаючи» їх аналітичні здібності.

Об'єктами інформаційного впливу були піддані не тільки власне населення, а й аудиторія конфліктуючої сторони, тобто України, для формування точки зору про справедливість рішень Російської Федерації загалом та планів вищого російського керівництва передовсім. Як вже було сказано вище, внутрішня аудиторія Росії та аудиторії підтримуючих її держав піддавалась впливу для демонстрації впевненості дій російського керівництва і формування у населення думки щодо підтримки рішень Кремля. Також є важливим запевнити і зовнішню аудиторію у правильності своїх дій, щоб заручитись підтримкою інших держав для проведення успішної зовнішньої політики [4].

Методи та прийоми інформаційної війни, з огляду на відносно вільний доступ до інформації через мережу Інтернет, виходять з того, що люди теоретично можуть побачити або прочитати те, що їм покажуть російські телеканали, тому застосовуються такі принципи, як «називай чорне білим», «перекручуй факти», «замовчуй позитивне, розкручуй негативне», «звинувачуй ідеологічного супротивника у тому, що робиш сам» і головне – «лякай».

Усе, що подається глядачам російських телеканалів та спеціально готується для інтернет-користувачів, має вкладатися у таку парадигму: «США і Захід хочуть підірвати могутність Росії і розмістити бази НАТО ближче до її кордонів. Вони проти братства слов'янських народів і намагаються відірвати Україну від Росії. Для цього вони організували «помаранчеву революцію», а тепер Євромайдан. Люди на Майдані зомбовані, саме тому вони так довго стояли на холоді й так запекло нападали на «беззахисний «Беркут». Майдан очолили українські фашисти, які «пройшли вишкіл у спеціальних польських і литовських таборах» [3]. Вони ненавидять російськомовних, росіян і Росію. Майданівців та «беркутівців» перестріляли американські найманці, яких найняла опозиція. Янукович – злодій і слабак, він зрадив свій електорат, але він легітимний, а нова влада – ні. Тепер Україною керують спонсоровані США та ЄС політики й нацисти. Вони хочуть примусити весь схід і південь говорити українською мовою, для того й відмінили мовний закон. Усі українські ЗМІ транслюють брехню, українські журналісти все перекручують» [2].

А сьогоднішні реалії в Україні, як результату передусім інформаційної війни – бойові дії на Донбасі, їх колосальна інформаційна та військова підтримка з боку Кремля наочно демонструють зацікавленість Москви в розпалюванні конфлікту. На

передній план у цій війні вийшли російські інформаційні операції для завоювання інформаційної переваги в Україні. Паралельно з боями, вибухами, захопленням полонених ведуться інші дії, які набагато важливіше вогневого і силового впливу на противника.

До інформаційної війни на Донбасі російська сторона підійшла з дотриманням усіх правил пропаганди. Для проведення інформаційно-психологічних операцій на полі бою залучені спеціальні підрозділи Збройні сили Росії, що для цілого світу уже не є секретом, оскільки є засвідчені факти цього. В комплект російських частин інформаційно-психологічного впливу на сході України увійшли групи спеціальних журналістів, які працюють безпосередньо на російські інформаційні канали [5].

«Гібридна» війна на Донбасі жодного дня не проходить без інформаційно-психологічних атак з боку терористів та російського керівництва, яке їх підтримує.

Сьогоднішня дійсність України наочно підтвердила, що буквально всі дипломатичні, економічні, військові, політичні та інші кроки держави здійснюються в тісному інформаційному супроводі. Сила сучасної держави залежить не тільки від її економічного і політичного потенціалу, а й від власної системи інформаційної безпеки.

Отже, застосування російськими Інтернет-ЗМІ інформації як зброї проти України має значну історію, а в умовах розвитку інформаційного суспільства має значну силу і виступає як першочерговий засіб, який здатний впливати і на велику аудиторію і здатний впливати на тих, які формують стратегічні рішення. Більша частина методів та форм інформаційного тиску старі як світ, а отже й широко відомі, тим не менше перед їх силою не здатне встояти жодне суспільство. Сучасні інформаційні технології дають можливість запускати в обіг потрібну Росії інформацію начебто як позицію і думки пересічних громадян, розповсюджувати її як для внутрішньої громадськості, так і для світового співтовариства.

Література

1. Петрик В. М. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю; ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій [Текст] : навч. посіб. / В. М. Петрик, В. В. Остроухов [та ін.]. – К.: Росава, 2006. - 208 с.
2. Романчук О. Як перемогти в інформаційній війні? [Електронний ресурс] / О. Романчук. – Режим доступу: http://blogs.ipress.ua/blogs/yak_peremogty_v_%20informatsiyui_viyui_62031.html.

3. Схід Південь України: час, простір, соціум: у 2 т. – Т.1. - К.: Інститут історії України НАН України, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://history.org.ua/?libid=9671>
4. Ситник Е. Таємні і «гібридні» війни Кремля – не винахід Путіна, а «творчо розвинений» спадок СРСР [Електронний ресурс] / Е. Ситник. – Режим доступу: <http://expres.ua/main/2014/08/09/111617-tayemni-gibrydni-viyny-kr%20emlyane-vynahid-putina-tvorchorozvynenyu-spadok>
5. Турченко Г. Проект «Новоросія» - 1764 – 2014 рр. Ювілей на крові / Г. Турченко, Ф. Турченко. – Запоріжжя, 2014. – 115 с.

Пасічний Роман

старший викладач кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

Дзера Михайло

Львівський національний університет

ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. Гжицького

ПРОБЛЕМИ ТВОРЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ

Міжнародний імідж держави свідчить про її політичну силу, рівень процвітання та культурного розвитку і є показником авторитетності та успішності країни на світовій арені. Позитивний імідж держави пов'язаний, у першу чергу, із ставленням до неї інших країн світу, міжнародної спільноти, а також і власних громадян країни. Від рівня довіри до влади та її іміджу залежить і рівень патріотизму країни та здатність її мешканців йти на певні жертви заради національного інтересу.

Імідж держави - це емоційно забарвлений образ її складових, соціального, політичного, культурного, економічного та інших аспектів, в баченні різних цільових груп на міжнародному, національному та локальному рівнях. На міжнародному рівні саме імідж визначає місце країни у системі світосприйняття.

У сучасному світі негативна репутація є хвибою для державної політики та для іміджу країни, яка прагне бути конкурентоспроможною на міжнародній арені. Такі поняття як імідж, репутація розглядаються як необхідні складові стратегічного надбання дер-

жави. Завдяки наявності бренду можна оцінювати держави, з точки зору політичного маркетингу, як агресивні – миролюбні, надійні – ненадійні, інвестиційно привабливі чи непривабливі і так далі [2]. До 2014 року, Україна в баченні іноземців була маловідомою та не впливовою пострадянською державою, яка шукає своє місце в світі. Молода демократія, котра пережила помаранчеву революцію, політично нестабільна держава з невизначеною стратегією розвитку. Основні елементи впізнаваності України були: Чорнобиль; футбол (Динамо Київ), Шевченко – футболіст, брати Клички, спортивні досягнення, країна, що знаходиться під впливом Росії; високі інвестиційні ризики, корупція в усіх органах влади. Дані міфи та стереотипи викоринити важко, вони склалися роками, і часто знаходяться підтвердження їх правдивості [1].

З анексією Криму та підтримуваним Росією сепаратизмом на Сході ситуація змінилась. Україну стали позиціонувати як державу проєвропейську, таку що прагне позбутись радянського минулого і так що піддається агресії з боку країни сусіда (Росії). Але окрім позитивних моментів творення іміджу є й негативні.

Чинниками негативного впливу на міжнародний імідж України виступає часта зміна законодавства (після виборів політична сила переможець «підтасовує» законодавство під себе), чутки про українську мафію і корупцію на усіх рівнях влади, нелегальна міграція робочої сили із нашої держави за кордон.

Україна слабо і в основному з негативного боку представлена в світовому інформаційному потоці. Провідні світові ЗМІ, такі як International Herald Tribune, Wall Street Journal, Financial Times та інші, приділяють достатньо мало своєї площі українським новинам, а якщо й приділяють то в основному це новини з фронту чи критика дій української влади на шляху до реформ.

Саме тому, вважаємо, керівництву нашої держави варто творити позитивний імідж. Від того, яке уявлення складається про країну та її лідерів за кордоном, залежить багато що в найширшому спектрі економічних, політичних, інформаційно-культурних і інших аспектів її зв'язків. Тому питання про поліпшення іміджу – один з найважливіших напрямів зовнішньополітичної стратегії будь-якої держави.

У сучасній теорії міжнародних відносин імідж держави розглядається як «м'яка» сила, яка набуває все більшого значення для вирішення питань, що вимагають багатобічної співпраці [3].

У реальності штучно створений політичний імідж держави часто виявляється важливішим, ніж реальні, об'єктивні характеристики даної держави. Виходячи з цього можемо зробити висновок, що професійне позиціонування в міжнародних інформаційних потоках та ідентифікація країни мають вирішальне значення при побудові відносин; нові риси держав формуються переважно під впливом світових ЗМІ та інформагентств. Потреба в насиченості інформаційних потоків і прогресуючий розвиток сучасних мас-медіа відкривають нам можливість дії, яка дозволяє перейти з позиції тих, хто подає інформацію на позиції, тих хто формує ситуацію.

Держава має справу з різноманітністю державних систем, країн з різним статусом у світовій спільноті. Так, іміджеві акценти будуть різними для США, країн Євросоюзу, Азії, пострадянського простору й так далі. Іншими словами, імідж повинен демонструвати різні грані суб'єкта, які можуть зацікавити потенційних партнерів. Для цього відправною точкою повинне стати визначення вектора очікувань аудиторії, або іншими словами - ким нас хочуть побачити. Тому для України, на сьогоднішній час, гостро постає питання створення бренду, та стратегії інформаційного висвітлення нашої діяльності в світі. Для цього, на нашу думку, варто було б залучити новостворене Міністерство інформаційної політики.

Кожна держава має свій імідж, який сформований відповідно до того, як бачать її інші держави, тобто як представить себе та чи інша країна, так і сприймуть її інші держави в світі. На заміну інформуванню (подання інформації) приходять комунікація (інформування та отримання відповіді), впевнення у правильному сприйнятті меседжу і т.д.) Звичайно, цей фактор залежить і від засобів масової інформації, які тим чи іншим чином будуть представляти певну країну. Всі країни світу можна поділити на такі, що промислово розвинені, країни з перехідною ринковою економікою та країни, що розвиваються. Україна належить до країн, що розвиваються. Міжнародний імідж України має внутрішній і зовнішній аспекти і значною мірою залежить від її політичного, економічного та соціального розвитку.

Україна має певний пострадянський імідж, і сьогодні нам потрібно не його оновлення, а його заміна. Слід позбуватись іміджу пострадянської країни з її недоліками, а набувати рис країни інвестиційно привабливої, європейської за усіма критеріями, та країни в якій відбуваються позитивні реформи. Для цього не варто

зосереджуватись на ЗМІ розвинених країн Заходу. Для більшості інформагентств ми є країною зі значним науково-технічним потенціалом, з багатими ресурсами (як природними, так і людськими), але, ми видаємося неспроможними належним чином розпорядитися ними. Не менш важливим є те, якою бачать Україну російські ЗМІ, а також країн Східної Європи. Необхідно усвідомлювати, що імідж цінний не сам по собі, а лише як засіб для реалізації зовнішньополітичних інтересів України. Таким чином, формувати його необхідно там де присутні ці інтереси.

Російські ЗМІ, телемедіа та електронні ресурси, не тільки одноосібно формують уявлення про Україну для світової спільноти, але й досить часто стають активними учасниками внутрішньополітичних процесів у самій Україні. Для формування позитивного іміджу України необхідно готувати кадри у сфері державного управління, подолати корупцію, підвищити прозорість у діяльності уряду.

Для створення, зміни та поширення ефективного іміджу країни необхідно цілеспрямовано та скоординовано:

- налагодити співробітництво та залучення представників урядових структур, бізнесових кіл, представників культури, освіти та засобів масової комунікації;
- дослідити сприйняття країни власним населенням та міжнародною спільнотою (яка виступає основним об'єктом ребрендингу), використовуючи кількісні та якісні методи дослідження;
- побудувати ребрендингову стратегію, яка повинна включати професійну модель формування іміджу та види комунікацій, передбачаючи при цьому різні шляхи комунікацій для різних цільових груп;
- створити систему, яка б пов'язувала організації та відділи, що можуть творити позитивний імідж [1].

Важливими пріоритетами зовнішньої політики України є стратегія європейської та євроатлантичної інтеграції. Ця стратегія базується на усвідомленні українцями реального місця держави в системі міжнародних відносин (хоча, на жаль, далеко не всі українці усвідомлюють це і цьому також треба приділити належну увагу), є ключовим засобом втілення у життя фундаментальних національних інтересів і вирішення завдань реформування економічної та політичної системи.

Важливим завданням у зазначеному контексті є також встановлення, яких саме змін очікують українці від вступу нашої держави

до ЄС. Європейська інтеграція і членство в Європейському Союзі є стратегічною метою України, тому що це дасть можливість для реалізації національних інтересів, побудови економічно розвинутої і демократичної держави, зміцнення позицій у світовій системі міжнародних відносин.

Для задіяння усього іміджевого потенціалу нашої держави, необхідні продумана державна інформаційна політика й чітко спланована брендингова кампанія. Вдале поєднання внутрішньої та зовнішньої складової іміджу дасть можливість скорегувати негативний імідж України та створити підстави для формування позитивного іміджу України.

Література

1. Богуш Д.О. Міжнародний імідж України : проблеми і перспективи [Електронний ресурс] / Д.О. Богуш. – Режим доступу: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/bogush/4b843f0bd3e45/>.
2. Зубик О.Є. Імідж України : погляд з-за меж [Електронний ресурс] / О. Є. Зубик. – Режим доступу: http://experts/baza/analytic/index.phpELEMENT_ID=11063.
3. Най Д. Soft power, или «мягкая сила» государства [Електронний ресурс] / Най Д. — Режим доступу: http://www.situation.ru/app/j_art_1165.htm.
4. Міжнародний імідж України : міфи і реалії : аналітична доповідь УЦЕПД / Центр Разумкова. – К., 2001.
5. Остапа С. Формування позитивного іміджу [Електронний ресурс] / С. Остапа // Українська Всесвітня координаційна рада. Вісник за травень 2002 – Режим доступу : <http://www.news.ce.lviv.ua>.
6. Павалакі М. Імідж України на міжнародній арені / М. Павалакі // Актуальні проблеми зовнішньої політики України : матеріали третьої Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених, присвяченої 10-й річниці початку підготовки фахівців за напрямом «Міжнародні відносини», 5 грудня 2009 р. – Чернівці, 2009. – 312 с.

Пелюшкевич Анна
студентка напряму підготовки «Міжнародні відносини»
Національний університет «Львівська політехніка»

Дорош Леся
к. політ. н., доц. кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ: ОСНОВНІ СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ ТА ВИКЛИКИ

Болонський процес – це інтеграція національних систем вищої освіти держав Європи, що передбачає не тільки зміну освітніх програм, але й глибокі інституційні перетворення у вищих школах, з метою розширення європейського освітнього простору. Результатом такого освітнього єднання є підвищення можливостей для випускників, краща мобільність громадян на європейському (та не тільки) ринку праці, зростання загальної конкурентоспроможності європейської освіти у світі тощо. Основними змінами при створенні єдиного освітнього простору стали нові градації дипломів, ступенів та кваліфікацій, створення двоступеневої структури вищої освіти, введення єдиного вченого ступеня доктора філософії. Окрім цього було введено єдину систему кредитних одиниць – ECTS (European Community Course Credit Transfer System) та були уніфіковані єдині додатки до диплому [4].

Болонський процес розпочався на рівні держав після підписання 29 міністрами освіти від імені своїх урядів «Болонської декларації» 19 червня 1999 р. у Болоньї (Італія). На сьогодні його учасниками є 49 країн. Україна приєдналась до Болонського процесу у 2005 р., вважаючи його невід'ємним елементом інтеграції у європейський освітній простір.

На сучасному етапі одним із найважливіших завдань у розвитку вищої освіти України є узгодження та поєднання національних компонентів вищої освіти з вимогами Болонської декларації з метою цілковитої їх інтеграції. Враховуючи це, одним з актуальних завдань сучасної освіти є суттєве оновлення змісту освіти, пошук, створення та застосування найефективніших сучасних форм і методів навчання для забезпечення високої якості знань студентів. Завдяки політиці українського уряду на початку XXI ст. приєднання

до Болонського процесу визначило реформаторські кроки України до європейської інтеграції у сфері вищої освіти [4].

Проте Болонський процес вважають й одним з найбільш суперечливих напрямів європейської інтеграції України. Ця суперечливість полягає у тому, що освітня реформа має тенденцію відбуватися нормативно-наказовим шляхом, без врахування її доцільності та рівня сприйняття. Впродовж майже десяти років впровадження Болонського процесу у вищій освіті відбувалось досить повільно без особливої уваги чиновників та громадськості.

Складну ситуацію у сфері імплементації положень Болонської декларації засвідчують дані звіту «Європейський простір вищої освіти у 2015 році: звіт про імплементацію Болонського процесу», представленого європейськими інституціями Eurydice, Eurostat та Eurostudent напередодні Конференції міністрів освіти країн-учасниць Болонського процесу в Єревані (14-15 травня 2015 р.). У згаданому документі аналізується сучасний стан реалізації Болонського процесу у 47-ми країнах-представниках Європейського простору вищої освіти, наведено комплексну кількісну і якісну інформацію по ключових аспектах реформи вищої освіти [1].

У контексті України аналітики, враховуючи дані цього звіту, роблять невтішні висновки щодо реформування української системи вищої освіти. Йдеться навіть не про те, що чиновники держави Україна нівелюють Болонську ініціативу на шляху її реалізації, а передусім про те, що інформація про імплементацію Болонського процесу в Україні у цьому документі, особливо в частині якісних індикаторів, взагалі відсутня. Відповідні дані офіційно не були підготовлені і подані, а Україна на ключових картах-діаграмах, де представлена інформація якісного гатунку, показана «білою плямою» із позначкою «дані відсутні» (no data). Наприкінці Звіту вказується, що необхідні анкетні дані були підготовлені і подані в належний спосіб усіма країнами-підписантами Болонської декларації, окрім України [1].

Разом з тим ініціативи щодо реформування українського освітнього простору існують. Так, у 2014 р. робочою групою під керівництвом Міністерства освіти та науки України було розроблено проект «Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року», яка включає в себе низку реформ, що дозволять Україні нарешті завершити інтеграцію в Болонський процес, а також значно покращити систему вищої освіти шляхом підвищення її

конкурентоспроможності та привабливості. Йдеться про створення привабливої та конкурентоспроможної національної системи вищої освіти України, інтегрованої у Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір [2].

Стратегія включає в себе такі основні завдання:

1. Забезпечення конституційних прав громадян на якісну вищу освіту та рівного доступу до якісної вищої освіти.
2. Реорганізація системи управління вищої освіти з метою забезпечення захисту національних, регіональних та місцевих інтересів, а також інтересів всіх суб'єктів національної системи вищої освіти України.
3. Трансформація університетів у центри незалежної думки, які здатні дати персонал та ідеї для прискореної модернізації країни.
4. Забезпечення справедливої конкуренції між закладами вищої освіти як запоруки високої якості вищої освіти.
5. Створення належного зв'язку між ринком праці та системою вищої освіти.
6. Інтеграція вищої освіти України у світовий і європейський освітньо-науковий простір [3].

Реформами, які передбачені цією стратегією є:

- реалізація права на доступ до вищої освіти;
- створення системи забезпечення якості вищої освіти;
- інтеграція вищої освіти і науки;
- забезпечення автономії ВЗО;
- фінансування вищої освіти;
- удосконалення структури системи вищої освіти;
- модернізація та професіоналізація управління вищою освітою;
- інтеграція у світовий освітній та науковий простір;
- професійний розвиток персоналу вищої школи;
- вища освіта як фактор підвищення конкурентоздатності вітчизняної економіки.

Сьогодні реалізація завдань цієї стратегії є надзвичайно важливою для країни, оскільки на даний момент вищі заклади освіти не здатні сформувати у студентів необхідні на сучасному етапі розвитку економіки навички, зрештою, загалом система освіти України не відповідає попиту нашого чи світового ринку [2].

Отже, ситуація зі звітом явно дисонує із задекларованими політичними цілями на шляху реформування української вищої освіти. Відтак, для аналітиків порівняння декларацій та істинного

стану речей у цій сфері примушує замислитися, чи все так справно у сучасній державній системі управління вітчизняною вищою школою [1]. Можемо погодитись з висновками аналітиків, що варто припиняти будь-які імітації на шляху якісних змін і професійно взятися за реформу вищої освіти в Україні, як і за реформування соціально-економічної системи країни загалом. Йдеться про те, що інтеграція України в європейський освітній простір може позитивно вплинути не тільки на систему освіти, але й надалі на економіку та добробут нашої держави в цілому. Проте, вона можлива лише за умов реального реформування та модернізації процесу підготовки у вищих школах в контексті Болонського процесу. Якщо Болонський процес імплементується в Україні та відбудеться запланована реформа освіти, то українські вищі навчальні заклади зі своїм потенціалом науковців та підготовки можуть цілком опинитись у списку найкращих вищих шкіл Європи, і «білі плями» про Україну у європейських статистичних даних, у тому числі щодо імплементатії Болонського процесу, взагалі зникнуть.

Література

1. Про Україну як «білу пляму» у міжнародному звіті щодо результативності імплементатії Болонського процесу (авторський огляд) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.edu-trends.info/education-news-may-2015/>
2. Стратегія реформування вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reform/43883/>
3. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT1109.html
4. Ципко В. В. Вища освіта України у процесі інтеграції до європейської освітньої системи / Ципко В. В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Pedagogica/53660.doc.htm

Седлавська Христина
студентка напряму підготовки «Міжнародна інформація»
Національний університет «Львівська політехніка»

РЕАКЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА АНЕКСІЮ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ ТА МІСТА СЕВАСТОПОЛЯ

Насильницьке відторгнення Російською Федерацією частини суверенної території України стало підсумком реалізації комплексу спеціальних військових, інформаційно-психологічних та інших операцій. Анексія почалася 23 лютого 2014 р. у м. Севастополі та продовжилася 26–27 лютого у м. Сімферополі, де відбувалися сутички між проросійськи налаштованими активістами, з одного боку, і проукраїнськими силами та кримськотатарською громадою — з іншого. Зіткнення супроводжувались захопленням і блокуванням «невідомими» у військовій уніформі російських збройних сил без розпізнавальних знаків адміністративних будівель та аеропортів у Сімферополі та Севастополі, установ зв'язку, телевізійних каналів і тд. Упродовж 23–27 лютого 2014 р. із порушенням чинного законодавства України та нормативно-правових актів Автономної Республіки Крим (АРК) відбулась зміна виконавчої влади в республіці та м. Севастополі, яка відмовилася визнавати законну українську владу в особі Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України й звернулася за допомогою до керівництва Російської Федерації [1, С. 17-18].

Надалі Верховна Рада АРК у режимі відсутності гласності та публічності ухвалила Постанову «Про проведення загальнокримського референдуму» від 06 березня 2014 р. За результатами цього псевдореферендуму 16 березня 2014 р., що відбувався в умовах контролю над територією АРК й м. Севастополя окупаційних російських військ, без участі спостерігачів від авторитетних міжнародних організацій, 96,77% учасників проголосували за «возз'єднання Криму з Росією на правах суб'єкта Російської Федерації». 18 березня 2014 р. було підписано договір між Російською Федерацією і АРК про прийняття останньої до складу Російської Федерації, відповідно до якого утворюються нові суб'єкти — Республіка Крим і місто федерального значення Севастополь [1, С. 18].

Усупереч одностайній позиції цивілізованого світового співтовариства, офіційні представники Росії порівнюють анексію Криму з окупацією СРСР країн Балтії та активно інтегрують АРК та

м. Севастополь у загальнофедеральний, зокрема політико-правовий, простір, для чого вже 14 вересня 2014 р. було проведено «вибори» до невизнаної Державної ради Республіки Крим [1, С. 18].

Одним із перших протиправних дій Росії щодо України в Криму за суди Європейський Союз. Свідченням цього може бути спільна заява президентів Ради ЄС Хермана Ван Ромпея та Європейської комісії Жозе Баррозу, опублікована в день т.зв. «референдуму». В заяві, зокрема, йдеться про те, що і суверенітет, і незалежність і територіальна цілісність кожної держави повинна поважатись та в жодному разі не має порушуватись, в тому числі і України. Президенти чітко висловились, що ЄС не визнає ні референдум, проведений на території кримського півострова, ні його результати. «Європейський союз не визнає і не визнаватиме анексію Криму і Севастополя Російською Федерацією», - наголошується у вказаній заяві [2].

Рік потому Посол ЄС в Росії Вігаудас Ушацкас висловив думку, що підтримка у вигляді постачання зброї для України з боку інших держав та самого ЄС була б ризикованим кроком, якщо звернути належну увагу на можливу відповідь з боку Росії на такі дії. Крим як був окупований, таким і залишається вже більше року [3]. Також нещодавно стало відомим те, що ця стаття Ушацкаса не була опублікована в жодному із російських засобів масової інформації через те, що в тексті статті було вжито термін «незаконна анексія Криму». Редактори пропонували послужити заміною виразом більш ручним для Росії, але він відмовився.

Безумовно, що виходячи з цих двох прикладів не можна сформулювати узагальнююче уявлення про позицію лідерів та дипломатів одного із провідних акторів сучасних міжнародних відносин – Європейського Союзу з приводу вирішення проблеми, котра вже перейшла за межі двосторонньої російсько-української, анексії Автономної Республіки Крим та м. Севастополя. Одностороннє застосування санкцій проти Російської Федерації за грубе порушення норм міжнародного права повинна стати основою спільної стратегії його держав-членів щодо допомоги Україні у відновленні своєї територіальної цілісності та суверенітету над тимчасово окупованими територіями – Автономною Республікою Крим, м. Севастополем та окремими територіями Донецької та Луганської області. Предметом подальших досліджень може стати політологічний аналіз позиції окремих держав Європейського Союзу щодо міжнародного

(російсько-українського) збройного конфлікту, особливо тих, які непрямо стоять на боці агресора – неототалітарного режиму В. Путіна, який засобами «гібридної» війни прагне реалізувати власні реваншистські плани по відновленню «величчя» Радянського Союзу періоду диктатури Й. Сталіна.

Література

1. Гулай В. Анексія Автономної Республіки Крим та м. Севастополя / В. Гулай // Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та інші новотвори) / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за заг. ред. Н. М. Хоми. – Львів: «Новий Світ-2000», 2015. – С. 17-18.
2. ЄС: Ми не визнаємо анексію Криму Росією [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/18/7019457/?attempt=1>
3. Посол ЄС в Росії: ми не підємо воювати і вмрвати за Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2015/04/7/7032666/>

Стельмащук Любов

*студентка напряму підготовки «Міжнародні відносини»
Національний університет «Львівська політехніка»*

Івасечко Ольга

*к. політ. н., асистент кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»*

ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ВНУТРІШНІХ ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОГО КОНФЛІКТУ (НА ПРИКЛАДІ КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ)

Окупація Криму Російською Федерацією, масові порушення прав людини на території автономії, проведення антитерористичної операції (АТО) силовими структурами України у Донецькій та Луганській областях з метою припинення злочинної діяльності сепаратистських та проросійських терористичних організацій, злочини та терор яких призвели до появи явища масової вимушеної міграції із цих територій, змушують українських законодавців та чиновників, представників громадських організацій піднімати пи-

тання законодавчого закріплення прав вимушено переміщених осіб на території України, та виробляти механізми реалізації цих прав на практиці.

Відомо, що за підрахунками Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців, у результаті анексії Криму та антитерористичної операції на Сході України станом на лютий 2015 р. вимушено залишили місця свого проживання і шукали притулку в інших регіонах країни майже 980 тисяч осіб, ще майже 600 тисяч біженців перебувають на територіях інших держав. Серед них діти, інваліди, особи похилого віку, тобто особливо вразливі категорії людей. За даними агенції, вони подали заявки на одержання притулку чи якогось іншого статусу, що дозволив би їм законно перебувати на території цих країн. Йдеться насамперед про Росію, Білорусь, Молдова, Польщу, Угорщину та Румунію [3]. Хоча в Україні функціонує система прийому біженців, тобто вигнанців з-за кордону, діє відповідне законодавство, до розв'язання проблеми вимушених внутрішніх переміщень країна була не готовою. Необхідність створення законодавчої бази, формування механізму її реалізації стала гострою проблемою українського суспільства та владних структур, причому в умовах зовнішньої агресії, серйозних економічних труднощів, дефіциту часу, адже вимушені переселенці потребують негайної допомоги.

Донедавна традиційно вважалося, що внутрішні переміщення осіб належать до внутрішньої компетенції суверенних держав, а не міжнародних структур (окрім Червоного Хреста, який наглядає за виконанням Женевських конвенцій 1949 р. щодо захисту цивільного населення під час збройних конфліктів). Проте у міжнародному співтоваристві поступово почало формуватися розуміння необхідності вироблення спільних підходів до розв'язання проблем осіб, переміщених в межах власних країн, та надання суверенним державам міжнародної допомоги в цій сфері. За даними Моніторингового центру з питань недобровільних переміщень, чисельність внутрішніх переміщених осіб (далі ВПО) у світі досягла рекордної відмітки – 33,3 млн. осіб, що вдвічі перевищує чисельність біженців (близько 16 млн.). Найгострішою проблема є в Сирії, Судані, Нігерії, Іраку. В Європі чисельність ВПО сягає 2,2 млн. осіб [1].

У 1972 р. Генеральна Асамблея ООН розширила мандат Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), який охоплював біженців та шукачів притулку, тобто людей,

що вимушені залишити країни проживання та шукати міжнародного захисту, на осіб, що переміщуються всередині власних країн. У 1998 р. структури ООН схвалили Керівні принципи з питань переміщення осіб всередині країни.

Згадані Керівні принципи містять визначення ВПО як особи, або групи осіб, яких змусили рятуватися втечею або залишити свої домівки чи місця звичайного проживання в результаті або з метою уникнути наслідків воєнного конфлікту, масового насильства, порушень прав людини, стихійного чи викликаного людською діяльністю лиха, й які не перетинали міжнародно визнаних державних кордонів [2].

Отож, 14 жовтня 2014 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України №4490а-1 «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» за основу та в цілому [4]. Спочатку за ухвалення закону віддали голоси лише 187 нардепів. З другої спроби нардепи проголосували 249 голосів «за».

Оскільки Україні доводиться терміново розробляти законодавство щодо ВПО, тобто у сфері, де до цього часу жодних напрацювань не існувало, Керівні принципи видаються надійним орієнтиром для українських законотворців і мають бути ретельно вивчені та враховані. По-перше, в них акумульовано головні висновки світової політичної думки щодо означеної проблеми, а по-друге, норми основних міжнародно-правових документів із захисту прав людини, на яких базуються Керівні принципи і під якими стоїть підпис України, є частиною національного законодавства [1].

Корисним для формування національних інструментів надання допомоги ВПО є також досвід країн, які стикалися з цією проблемою. Короткий огляд напрацювань Азербайджану, Грузії, Молдови, Росії дає змогу дійти кількох висновків, які варто врахувати й в Україні. Зокрема, досвід згаданих показує, що єдиним незаперечним шляхом вирішення проблем ВПО є припинення конфлікту і повернення людей до своїх домівок. Разом з тим центральною у вирішенні проблеми має бути гуманітарна складова, яка не повинна залежати від політичних рішень. Зокрема, очевидної шкоди завдають політизація питання, вибіркоче ставлення до ВПО залежно від їхньої етнічної належності чи політичних орієнтацій [1].

На першому етапі після вимушеного переміщення в центрі уваги має бути задоволення таких життєво важливих потреб, як тимчасове житло, харчування, медичні послуги тощо. Як свідчить досвід зарубіжних країн, для розв'язання проблем ВПО необхідними є

спеціальна законодавча база, адміністративні органи з її виконання, координація зусиль різних відомств, а також належне фінансування з державного бюджету. Враховуючи обмеженість ресурсів в умовах конфлікту, значну допомогу можуть надати міжнародні організації, співпраця з якими повинна займати належне місце в рамках політики захисту ВПО [1].

Відповідальність за становище ВПО, як це підкреслено в Керівних принципах, лежить на уряді держави їх громадянства. Це повністю відповідає законодавству України, за яким ВПО, як її громадянам, має бути забезпечена вся повнота прав. Разом з тим національне законодавство не враховує специфіку нинішньої ситуації і часом може створити додаткові труднощі для ВПО (наприклад, працевлаштування чи реєстрація безробіття за трудовими книжками), тому до нього потрібно внести необхідні зміни. Нагальними є також потреба створення адміністративної структури з роботи з ВПО, налагодження взаємодії різних міністерств та відомств, органів влади різного рівня, співпраці з неурядовими та міжнародними організаціями, забезпечення громадського контролю над заходами держави та постійної оцінки їх ефективності та коректування. При цьому, однак, треба уникати надмірної бюрократизації процедур щодо ВПО, зважати на те, що встановлення для них особливого документально підтвердженого статусу може обумовити їх дискримінацію.

Підсумовуючи, слід зазначити, що хоча раніше Україна не стикалася з проблемою ВПО, у державі накопичено значний досвід з адаптації та інтеграції в українське суспільство колишніх депортованих її громадян, який також вартий врахування. Зокрема, йдеться про програмний підхід, порядок реєстрації, міжвідомчу координацію, взаємодію з неурядовими організаціями, співпрацю з міжнародними організаціями тощо, з метою результативного та ефективного вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб.

Література

1. Беззуб І. Урегулювання правового становища внутрішньо переміщених осіб на території України / І. Беззуб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=483:derzhavne-regulyuvannya&catid=8&Itemid=350
2. Керівні принципи з питання переміщення осіб всередині країни – міжнародний орієнтир [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://chernovtsy.justice.cv.ua/?p=5688>.

3. ООН: Кількість внутрішніх переселенців складає майже мільйон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/129375>.
4. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-vii>.

Тишкун Юрій

к. політ.н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

СТРАТЕГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК СУБ'ЄКТНОСТІ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ

Згідно із оцінкою першого глави МЗС України А. Зленка (1991-1994, 2000-2004 рр.) Україна є «політичним середньоваговиком Європи», якого її дипломати і політики бачили в своїх мріях «нормальною ... державою, без глобальних амбіцій, зате з європейським рівнем життя» [5, с. 56, 540]. Такий статус України, після відновлення нею незалежності у 1991 р., робив її радше об'єктом, аніж суб'єктом глобальної політики. Втім, за логікою М. Вебера, відмова від побудови «великої держави», «політичної сили» відкривала певні перспективи для розвитку суспільно-політичного життя України. А саме, можливості «розквіту» «найінтимніших, вічних цінностей», реалізації «скромних буржуазних чеснот» і «автентичної демократії», «ніколи неможливих для реалізації у великій державі» [1, с. 667].

Однак, події 2013-2015 рр. в Україні «зав'язали» в ній один із вузлів геополітичних протиріч, «мимоволі» надаючи їй рис «військового табору», за образним висловом М. Вебера. Це зумовлює втрату українським суспільством можливості розвитку згаданих вище «чеснот» і «цінностей», притаманних соціумам «малих» і «середніх» держав. Втім, їх втрата не означає автоматично набуття Україною шансів на виживання і цілісність. Їх забезпечення, як і розв'язання геополітичних протиріч з вигодою (і найменшою шкодою) для України можливе лише в тому випадку, якщо остання виступатиме не об'єктом, а суб'єктом глобальної політики.

Чинники суб'єктності держави в міжнародній політиці описуються формулою «відчутної сили» Р. Клайна, «суб'єктивним»

елементом якої є стратегічні наміри (S) [9, с. 538]. Істотність цього елемента, на нашу думку, засвідчує приклад Італії, в якій незначні об'єктивні показники сили, характерні швидше для «середньої», аніж «великої» чи «над-» держави компенсуються стратегією «безперервного маневрування» у дипломатії, з допомогою якої Італія шукає вигоду, забезпечує взаємозамінність союзників і ворогів [6, с. 35].

У найширшому розумінні стратегія виступає мистецтвом співвідношення цілей і засобів їх досягнення. Тому від неї не можна очікувати дій, які йдуть врозріз із властивостями тих засобів, якими вона володіє [10, с. 30]. Кожна стратегія вибудовується на основі метастратегії – абстрактної науки про народження і руйнування окремих стратегій, яка вивчає «оператори над стратегіями» – загальнофілософські принципи, які породжують закони динаміки антагоністичних конфліктів [2].

В межах відзначених принципів та закономірностей стратегія може набувати в глобальній політиці різного характеру: військової стратегії (стратегії в строгому розумінні терміну), «великої» стратегії або геостратегії.

Так військова стратегія постає як «мистецтво комбінувати підготовку до війни і групування операцій для досягнення [кінцевої воєнної] цілі, яку висуває війна для збройних сил», вирішувати питання, пов'язані із використанням для цього як збройних сил, так і всіх політичних і економічних ресурсів країни, вміння оцінювати характер і залежність війни від різноманітних економічних, соціальних, географічних, адміністративних і технічних даних. Це істотна частина політичного рішення, продовження («проекція») і частина («знаряддя») політики, яке підпорядковується її вимогам. Оскільки саме політика, в загальних рисах, керує війною, встановлює і обмежує її цілі з метою «завоювати мир, що відповідає умовам політики, якої дотримується держава» (за О. фон Бісмарком) [10, с. 15, 16, 20, 28-30].

У свою чергу велику стратегію розуміють як поєднання військової і економічної стратегій держави [8], спосіб формулювання і артикулювання її зовнішньополітичних цілей і завдань, пошук ресурсів та інструментів, необхідних для досягнення заданих цілей, її план дій на міжнародній арені, заходи, необхідні для захисту її інтересів, засновані на уявленнях правлячої еліти про роль і місце держави в міжнародній системі. Така стратегія характерна як для «великих» держав з глобальними інтересами, так і для «малих» та «середніх» держав, які змушені економічно витратити свої ресурси [12].

Тоді як геостратегія є мистецтвом нейтралізації наслідків для соціуму руйнівних зовнішніх або внутрішніх викликів (криз), мінімізації збитків для держави і суспільства в несприятливих умовах та відновлення їх первісного, докризового, стану. Вона визначає засоби і методи досягнення геополітичної мети держави – збереження або збільшення її могутності [3].

Необхідність забезпечення виживання України у військовому конфлікті поставила перед її елітою завдання розбудови всіх відзначених типів стратегії – військової, «великої» і геостратегії. Однак, їх творення та реалізація зумовлюється не лише потребою, але й «культурними умовами, що обмежують стратегічний вибір» (за А. Джонсоном) або ж «стратегічною культурою» (за С. Грейфом). Оскільки творці стратегій самі є «продуктами» домінуючої в суспільстві культури як сукупності звичаїв [8] (неформальних інституцій).

Відповідно, постає питання існування в Україні стратегічної культури. За однією позицією вона в Україні відсутня [11]. За іншою ж (О. Литвиненка) «стратегічна культура існує бо, по факту, існує держава» [8]. Подібної думки дотримуються і Н. Криворучко та О. Полторак. Водночас стверджується, що вона «не чітко сформована... знаходиться на ... стадії розвитку» і має посткомуністичний, пострадянський та постколоніальний характер [11]. За Н. Криворучко «стиль» сучасної української стратегічної культури формують: ідеалізація наявного стану безпеки та небажання сприймати загрози як реальність, і, як наслідок, декларування певних зовнішньополітичних позицій без їх змістовного наповнення, безкорисливість у наданні зовнішньої допомоги, відкритість до співробітництва та готовність довіряти зовнішньополітичному партнеру (союзнику); визнання принципів мультилатералізму і поваги до норм міжнародного права (навіть якщо вони тлумачаться не на користь України), і як наслідок, прийняття рішень на основі багатосторонньої співпраці, компромісного вирішення конфліктів, постійне балансування між політичними гравцями [7].

Оскільки в силу історії в Україні є багато носіїв «спрощеної» російської стратегічної культури то, на думку О. Литвиненка, українська стратегічна культура розвивається і під впливом російської стратегічної культури. До рис останньої дослідник відносить відсутність опори стратегії на писані документи, чітке розуміння її цілей і постійність інструментів, гнучкість у визначенні

шляхів її реалізації, опортунізм, економічний детермінізм, культ сили [8]. У свою чергу Н. Криворучко вважає, що вітчизняна стратегічна культура може стати гібридом стратегічних культур – російської, англо-саксонської та Європейського Союзу. При цьому до рис останньої вона відносить готовність ЄС до: прийняття на себе глобальних зобов'язань; вчасного реагування на кризи та небезпеки через володіння інструментами попередження про небезпеку; застосування адекватних інструментів, заходів (як цивільних, дипломатичних, так і військових) для протидії загрози (явній чи неявній) державам регіону; формування сил швидкого реагування, «бойових груп» [7].

Отже формування комплексу стратегій (військової, «великої», геостратегії) може стати одним із чинників збереження її незалежності в умовах тривалого військового конфлікту і, у випадку досягнення цієї цілі, утвердження суб'єктності України в глобальній політиці. У свою чергу передумовою стратегування (формування стратегій за С. Дацюком) є використання наявних в Україні культурних передумов («стратегічної культури») – як набутої внаслідок тривалого періоду колоніалізму досвіду російської стратегічної культури, так і зумовленого інтеграцією в західні міжнародні структури досвіду стратегічних культур ЄС і англо-саксонських країн.

Література

1. Арон Р. Макс Вебер і політика сили // Етапи розвитку соціологічної думки / Реймон Арон. – К.: Юніверс, 2004. – С. 662-678.
2. Гарт Л. Стратегия непрямых действий [Електронний ресурс] / Лиддел Гарт, сэр Бэзил Генри. – М.: АСТ, 1999. – Режим доступу: http://militera.lib.ru/science/liddel_hart1/pre.html;
3. Геостратегія [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=Геостратегія&oldid=16081229>;
4. Добржанська О. Л. Специфіка та реалізація стратегічної Європи [Електронний ресурс] / О. Л. Добржанська // Освіта регіону. – 2009. – №2. – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/77>;
5. Зленко А. Дипломатия и политика / Анатолий Зленко. – Х.: Фолио, 2004. – 559 с.
6. Камінський А. Вступ до міжнародних відносин: Курс лекцій / Анатолий Камінський. – Львів: Світ, 1995. – 144 с.

7. Криворучко Н. Стратегічна культура ЄС і Україна / Наталя Криворучко // QUADRIVIUM. – 2015-02-13 – Режим доступу: [http://www.quadrivium.org.ua/ua/articles/view?obj\[userinput_id\]=3450849](http://www.quadrivium.org.ua/ua/articles/view?obj[userinput_id]=3450849);
8. Литвиненко О. Стратегічна культура Росії. Висновки для України [Електронний ресурс] / Литвиненко Олександр // Ї. – Режим доступу: http://www.ji-magazine.lviv.ua/anons2013/Lytvynenko_strateg_kultura_Rosii.htm;
9. Політологія: У 2-х кн.: Підручн. / За наук. ред. А. Колодій. – К.: Ельга, Ніка-центр, 2003. – 2-е вид., перероб. та доп. – 664 с.
10. Свечин А. А. Стратегия / А. Свечин. – М.: Военный вестник, 1927. – 265 с.
11. Стратегічна культура в українській зовнішній політиці: є чи немає? [Електронний ресурс] // Центр дослідження міжнародних відносин. – Режим доступу: <http://cs.cirs.kiev.ua/en/discussion/2009-11-10-10-06-02.html>;
12. Теория большой стратегии [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/w/index.php?title=Теория_большой_стратегии&oldid=67636938.

Турчин Ярина

д-р політ. н., проф., директор ІГСН

Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ПОЗИЦІЇ ВАТИКАНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЩОДО УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Посилення іміджу України на міжнародній арені, інтенсивність реалізації нею євроінтеграційного курсу значною мірою залежать від ефективності співпраці зі світовими лідерами, підтримка та авторитет котрих сприяють досягненню першочергових цілей зовнішньої політики української держави. Позаяк одним з визначальних факторів розвитку сучасної системи міжнародних відносин є релігійний, то важливого значення набуває поглиблення діалогу між Україною та Ватиканом. Ця просторова невелика, але впливова держава є загальноновизнаним міжнародним суб'єктом і моральним лідером світового рівня, активним учасником дипломатичних зносин.

Діяльність Святого престолу у сфері дипломатії спрямовано на забезпечення свободи і незалежності церкви, збереження миру, злагоди і справедливості у відносинах між державами. Варто зауважити, що після Другого Ватиканського собору (1962 – 1065 pp.) папська дипломатія дещо модернізувала механізми до розв'язання найбільш значущих проблем сучасного світу, а сфера її діяльності вийшла поза межі Римської церкви. Це слугувало початком всестороннього діалогу з різними спільнотами, незалежно від їхнього віросповідання. Уособленням ватиканської дипломатії є, насамперед, глава католицької церкви. Величезний досвід ведення перемовин на найвищому рівні між церквою і суб'єктами державної влади, а також чималий особистий авторитет забезпечують папі статус найвпливовішого актора міжнародних відносин [3, С.275]. Дипломатичними компетенціями понтифіка є підписання, ратифікація і денонсація міжнародних договорів, прийом дипломатичних представників зарубіжних держав і призначення послів Ватикану. Не менш важливим є і той факт, що папа не тільки володіє правом представляти державу в міжнародних зносинах, але й очолює виконавчу владу, що посилює його позиції в зовнішньополітичній діяльності. Це дає йому змогу провадити певний політичний курс, навіть коли його напрям не підтримується опозиційною частиною ватиканської ієрархії чи окремими національними організаціями католицької церкви.

Ефективність папської дипломатії значною мірою досягається і завдяки централізації зовнішньополітичної служби Святого престолу. Оперативне керівництво зовнішніми справами тут забезпечує папський секретаріат на чолі з кардиналом, котрий підпорядковується виключно понтифікові. Також міжнародну діяльність проводить і папська рада *CorUnum*, сферою компетенції котрої є проблеми розвитку. Паралельно для здійснення дипломатичних функцій створюються тимчасові департаменти *ad hoc*, наприклад, відділ папського посередництва між Аргентиною і Чилі щодо вирішення територіального спору, який проіснував упродовж всього 1979 року. Святий престол також активно долучається й до діяльності міжнародних організацій, як урядових, так і неурядових. Так, Ватикан має представництво в ООН, МАГАТЕ, ЮНЕСКО, Раді Європи, Європейському Союзі тощо.

Пріоритетом дипломатичної діяльності понтифіків, починаючи з Бенедикта XV, є особистий внесок у підтримку і відновлення миру.

Мир у ватиканському розумінні – це не тільки відсутність війни, а й система постійних зусиль щодо його встановлення, забезпечення таких фундаментальних прав людини, як право на життя, гідне існування та свободу сумління. Дипломатична місія Святого престолу концентрує зусилля на здійсненні миротворчості, формування культури, яка відповідає християнським заповідям. Одночасно застосування сили розглядається як найменш бажаний засіб врегулювання конфліктів, але може використовуватися в окремих випадках. Наприклад, впродовж XX ст. Святий престол двічі підтримав думку міжнародної громадськості про можливість застосування сили: один раз – в Руанді, другий – в Югославії [3, С.288]. Попри те, діалог усе ж залишається для Ватикану ключовим інструментом для розв'язання спорів, зокрема Іван Павло II неодноразово закликав ніколи не відмовлятися від діалогу і не розраховувати на силу зброї.

Нині міжнародне співтовариство намагається всіма доступними, головно, дипломатичними ресурсами врегулювати збройний конфлікт на сході України, відновити її територіальну цілісність, яка порушена РФ у спосіб анексії Кримського півострова та військової агресії в Луганській та Донецькій областях. Пошук найефективніших шляхів вирішення цього протистояння ще більше актуалізують дипломатичні можливості Святого престолу, який, незважаючи на суттєві політичні та інституційні зміни в системі міждержавних відносин, залишається центром міжнародної дипломатичної активності та зберігає значний вплив на траєкторію розвитку світових процесів.

Дипломатичні відносини між Україною і Ватиканом було започатковано ще у 1992 році, та провадяться на різних рівнях міждержавної співпраці, як-от: діалог високого рівня, діалог на рівні зовнішньополітичних відомств, візити по лінії міжцерковної співпраці та української громади у Ватикані, а також реалізація спільних проектів у культурно-гуманітарній сфері. Знаковою подією у розвитку двосторонніх відносин із Святим престолом став державний візит Святішого Отця Івана Павла II до України у 2001 році. У своїх промовах Святіший Отець неодноразово демонстрував свою впевненість в європейських перспективах України, а в умовах політичної кризи 2004 року висловив солідарність українському народові, зазначивши: «Я думаю про українців і постійно молюся про них. Я молюся за мир у цій країні» [4, С.33].

Нині українська сторона також намагається здобути прихильність Ватикану, шукаючи підтримки у міжнародних партнерів для вирішення російсько-українського конфлікту. Зокрема, Глава Української греко-католицької церкви Святослав Шевчук під час зустрічі з кардиналом П'єтром Пароліном, Держсекретарем Апостольського Престолу, зазначив, що «Апостолька столиця є великим моральним авторитетом для зраненого українського народу, який сьогодні є жертвою і потребує підтримки Церкви»[1].

Світовий політикум добре усвідомлює, що криза в Україні не є виключно внутрішньодержавною проблемою, а має яскраво виражений міжнародний характер. Тому позиція Ватикану є принципово важливою для припинення збройного протистояння і відновлення територіальної цілісності України. Попри те, бачимо, що, фактично, Ватикан уникає публічного обговорення питань, пов'язаних з анексією Криму, військовою агресією Російської Федерації, незаконним ув'язнення Н. Савченко та загалом нівелювання Москвою норм міжнародного права. Так, у своєму виступі під час засідання Ради Європи у Страсбурзі Папа Римський Франциск звернув увагу на «людську гідність» та перспективи розширення Євросоюзу через набуття членства країнами Балкан, але оминув тему російсько-українського конфлікту. Очевидно, що лояльність папи в оцінці подій в Україні може послабити і без того хиткі її позиції на міжнародній арені, ускладнити державно-церковні взаємини і змінити сприйняття дій католиків як в межах української держави, так і світу. Зрозуміло, що папська позиція зумовлена низкою чинників, які формують загальну оцінку ватиканськими дипломатами українсько-російського конфлікту. По-перше, здебільшого представники святішого престолу не сформували реальних уявлень про Україну та українців, а також події та процеси, які тут відбуваються. Тут позначається і латиноамериканська культурна приналежність папи Франциска та її вплив на оцінку понтифіком українсько-російського конфлікту, що не сприяє формуванню адекватного сприйняття ситуації в Україні. Варто погодитися з думкою віце-ректора Українського католицького університету М. Мариновича, який критично оцінив таку дипломатію Ватикану та влучно зазначив, що «живучи майже все своє життя в Аргентині, Франциск І вочевидь не може відчувати всі нюанси нинішнього російсько-українського конфлікту. Тому він змушений покладатися на ті роз'яснення, що їх дає йому ватиканська курія. І в цьому якраз і

полягає найбільша проблема» [5]. Натомість протилежною, але виправданою була поведінка Івана Павла II під час війни в Югославії, позаяк він добре розумів наслідки та небезпеки імперського поневолення, а також особливості європейських процесів.

Як наслідок, Ватикан не зовсім коректно визначає тип збройного конфлікту на сході України, трактуючи його як внутрішньодержавний, а не міжнародний за активної зовнішньої підтримки з боку РФ. На жаль, понтифік так і не наважився визнати конфлікт в Україні агресією Росії, а зацентрував увагу на «братовбивчому насиллі». Це може свідчити про неповну поінформованість папи про ситуацію в Україні, а з іншого – значний вплив проросійських сил всередині Ватикану. Дещо іншої позиції дотримується О. Вільчинський, пояснюючи позицію Ватикану і папську заяву про «братовбивство» як своєрідну ціну за легалізацію Російською Федерацією католиків у Криму, позаяк досвід тиску Москви на Ватикан через тиск на католицькі громади на українських територіях, окупованих РФ, уже є [2]. З метою уникнення такої ситуації пропонується застосувати вже наявний досвід евакуації католицького населення із зони бойових дій та окупованих територій. Це дасть змогу Ватикану бути більш відкритим в оцінках російсько-українського конфлікту. Попри те, відкритим залишається питання про перспективи становища католиків і в самій Росії. До слова, М. Маринович також пояснює пріоритетність стосунків ватиканської дипломатії з Московською патріархією, насамперед, важливістю ставлення до греко-католиків саме у цій частині світу. Ситуація ускладнюється, по-перше, й тим фактом, що «останні віддавна мають жаль, що їх не раз приносили в жертву церковній дипломатії квазієкуменічного штибу», по-друге, на противагу уявленням про сильну Російську православну церкву, для ватиканських дипломатів українська церква виглядає розколотою, провінційною, без дипломатичного досвіду, тому не сприймається як центр влади, а лише як перешкода для становлення відносин з реальним центром церковної влади у нашому регіоні – Московською патріархією [5].

Сумніву не викликає і той факт, що перемовини між Ватиканом і патріаршим престолом у Москві можуть стати вагомою складовою врегулювання цього конфлікту. Тут важливо, щоб обидві сторони діалогу реально оцінили дії президента РФ В. Путіна, визнали їхню антигуманність і протиправність та сконсолідували свої зусилля на відновленні міжнародного порядку, нормалізації

українсько-російських міждержавних взаємин. Натомість Російська православна церква вже давно стала інструментом реалізації антидемократичної політики В.Путіна, що підтверджується численними фактами. Тому говорити про цивілізований діалог між двома потужними центрами церковної влади сьогодні зарано.

Потрібно відзначити і те, що обережність Ватикану в оцінках українсько-російського конфлікту зумовлена і пасивністю української влади, яка систематично недооцінює можливості морального, політичного та економічного впливу Святого Престолу на світову громадськість. Відтак необхідно активізувати зустрічі українських посадовців з представниками Святого Престолу в Римі, процес формування через ватиканські засоби масової інформації позитивного іміджу України як демократичної правової держави, що має реальні наміри стати частиною об'єднаної Європи. З одного боку, слід доносити більше правдивої інформації до структур Ватикану про події в Україні та агресію Російської Федерації, а з іншого – блокувати російську пропаганду в католицькому середовищі України і світу.

Література

1. Ватикан вживає всі можливі дипломатичні інструменти для припинення війни в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kyrios.org.ua/news/ugcc/15357-vatikan-vzhivavsi-mozhlyvi-diplomatichni-instrumenti-dlja-pripinennja-vijni-v-ukrayini-kardinal-parolin.html>
2. Вільчинський О.-Д. Минулий тиждень: Україна – Ватикан – Москва / О.-Д. Вільчинський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://catholicnews.org.ua/minuliy-tizhden-ukrayina-vatikan-moskva>
3. Зонова Т.В. Современная модель дипломатии: истоки становления и перспективы развития / Т.В.Зонова. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2003. – 336 с.
4. Козлов В. Відносини між Святим престолом (Ватиканом) та Україною (1992 - 2005) / В. Козлов // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Міжнародні відносини. – 2006. - № 33-34. – Режим доступу: http://papers.univ.kiev.ua/mizhnarodni_vidnosyny/articles/Relations_between_the_Holy_Crown_Vatican_and_Ukraine_1992_2005__16120.pdf

5. Маринович М. Коли дипломатія переважає над засадами віри / М. Маринович // Українська правда. – 2015. – 13 лютого [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2015/02/13/7058451>

Туряб Тетяна

*студентка напряму підготовки «Міжнародні відносини»
Національний університет «Львівська політехніка»*

ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ПІД ЧАС ЗАХОПЛЕННЯ РОСІЄЮ КРИМУ

На сьогоднішній день воєнні злочини є дуже важливою темою для вивчення, оскільки наша держава вже стикнулася з таким видом злочину коли Російська Федерація захоплювала Крим. Тому нам важливо знати що ж саме відбувалось під час анексії Криму.

Для того щоб описувати воєнні злочини 2014 року в Криму потрібно для початку з'ясувати, що ж стало причиною вторгнення російських військ у Крим, а згодом і його анексія.

Після революції Гідності та втечі українського президента Віктора Януковича в 2014 році. Почали згуртовуватись сепаратистські угруповання, це була місцева російська агентура, російські спецслужби, армія та розформований Арсеном Аваковим підрозділ українських силових структур, які брали участь у придушенні Євромайдану В ніч на 27 лютого уряд Криму захопив російські диверсанти. Це були добре підготовані люди, з повним озброєнням, автоматами, кулеметами без розпізнавальних знаків. Ними ж було захоплено аеропорт у Севастополі та зупинено Керченську паромну переправу. На їхню вимогу було скликано частину депутатів, котрі проголосували за проведення незаконного референдуму «про повернення Криму до складу Російської Федерації».

З 1 березня у Криму розпочалися масові силові протистояння, захоплення та блокування важливих стратегічних об'єктів, військових частин,взяття під контроль транспортних магістралей бойовиками перекинутими з Росії та кримських баз Чорноморського флоту Російської Федерації. «Під час захоплення українських військових частин у полон брали їх командирів. Так, 22.03.2014 відбулося захоплення авіабази в Бельбеці. Командира військової частини Юлія Мамчура взяли в полон російські солдати. Командир батальйону

Дмитро Делятицький та його заступник Ростислав Ломтев були захоплені в полон 24.03.2014 під час захоплення феоодійського батальйону морської піхоти. Про деякі деталі перебування в російському полоні розповів Юлій Мамчур: «Три з половиною дні мене тримали в однокімнатній камері. Перший день зі мною постійно розмовляли невідомі російські військові – намагалися переконати зрадити військовій присязі народу України, перейти на службу в російську армію. Потім був просто психологічний тиск – не давали спати, стукали прикладами в двері» [1].

11 березня 2014 року Севастопільська міська рада та Верховна Рада Криму незаконно прийняли декларацію про незалежність Автономної Республіки Крим, згідно якої повинен був відбутися референдум, щодо входження Криму до складу Російської Федерації [3].

Під час захоплення Криму Російською Федерацією життя в Криму значно погіршилося. У перші кілька місяців десятки людей були викрадені так званою «кримською самообороною». Але проблема навіть не тільки в них, а в діях російських спецслужб, які діють під виглядом цієї «самооборони». Сама ж «поліція» окупаційної адміністрації є фактично співучасником злочинів.» [7]. Відбувалися часті репресії та натиск на кримськотатарське населення. Кримські татари виступали за територіальну цілісність України і були проти анексії Росією Кримського півострова. За такі дії Росія заборонила в'їзд лідерам кримських татар Р. Чубарову і М. Джемільову на територію Криму. Було вбито Решата Ахметова, кримського татарина, викраденого під час акції в Сімферополі 3 березня трьома невідомими особами. Його тіло із слідами тортур знайшли 15 березня біля села Суничне Білогірського району [4].

Також через сильний натиск страждали свідомі громадяни які виступали за Україну та представники засобів масової інформації, які виконували свою роботу. «Так невідомі побили в Ялті журналіста газети «Сьогодні» Дмитра Бунецького і фотографа Сергія Ніколаєва. Журналісти отримали сильні травми, у них були розбиті обличчя, вибиті зуби. Невідомі також відібрали у журналістів телефони, паспорти та гроші. Під час захоплення автосалону «Богдан-Авто» у Сімферополі були захоплені журналіст Ібраїм Умеров і його колега-оператор. Їм заподіяні тілесні ушкодження. Журналісти в підсумку відпущені. Всього, за даними Інституту масової інформації, у лютому-березні в Криму відзначено 88 випадків нападів на журналістів та перешкоджання виконання ними професійних

обов'язків» [4]. «9 березня 2014 на в'їзді в АР Крим при проходженні кордону у м. Армянськ були затримані і відвезені в невідомому напрямку дві активістки громадської організації Автомайдан - Катерина Бутко та Олександра Рязанцева, а також журналістка видання «Тиждень» Олена Максименко. «За інформацією очевидців, дівчат затримали люди у військовій формі без розпізнавальних знаків.» Чоловіки спочатку поставили дівчат на коліна, а потім кудись повели», - передає очевидець події. Згодом стало відомо, що затриманих везуть в приміщення СБУ Севастополя. «Їх затримав севастопольський «Беркут» в Армянську, потім були викликані співробітники СБУ із Севастополя, яким і передали журналістів»» [6].

Звільнені активісти української громади Криму і Автомайдану повідомили, що їх катували. «Аксьоновці» під час допитів стріляли в заручників з травматичної зброї. Активістів, захоплених «самообороною Аксьонова» або «спецслужбами Криму», піддавали тортурам. Двоє із звільнених «заручників Путіна» були доправлені до лікарні у зв'язку з пораненням травматичною зброєю. Це були Андрій Щекун та Юрій Шевченко. Над бранцями російських окупантів, відпущеними 20 березня з полону у Криму, жорстоко знущалися, били струмом, одному прострелили обидві ноги й відрізували шматок вуха» [5].

Усі ці дії скоєні російськими військами та спецслужбами разом з підпорядкованими з ним місцевими бойовиками мають ознаку військових злочинів.

Література

1. Військова окупація Криму Росією повністю завершена [Електронний ресурс] // Відкритий діалог – 28.03.2014. – Режим доступу: <http://ua.odfoundation.eu/a/3709,viyskova-okupaciya-krimu-rosiieyu-povnistyu-zavershena>.
2. Військові злочини та злочини проти людства скоєні російськими нацистами [Електронний ресурс] // Львівський форум Відпочинок за кавою у Львові. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://forumlviv.info/?topic=3657.0>.
3. Гиркин признался, что депутатов Крыма насильно сгоняли голосовать за отделение от Украины [Електронний ресурс] // Хвиля. –21.03.2015. – Режим доступу:<http://hvylya.net/news/digest/girkin-priznalsya-cto-deputatov-kryima-nasilno-sgonyali-golosovat-za-otdelenie-ot-ukrainyi.html>.

4. Дайджест событий в Крыму. 18 марта [Електронний ресурс] // Українська Гельсінська спілка з прав людини. – 19.03.2014. – Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1395220405>.
5. Кримський полон: прострелені ноги, відрізане вухо, катування струмом і гімном РФ [Електронний ресурс] // Українська правда. – 24.03.2015. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/24/7020106/?attempt=1>.
6. На границе с АР Крым похищены две активистки Автомайдана и журналистка издания «Тижень» [Електронний ресурс] // Українська Гельсінська спілка з прав людини. – 11.03.2014. – Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1394547108>.
7. «Самооборона Криму» є звичайними маргіналами – правозахисник [Електронний ресурс] // 5 канал. – 26.02.2015. – Режим доступу: <http://www.5.ua/okuvasiya-krimy/Samooborona-Krimu-ie-zvychainumu-marhinalamy—pravozakhysnyk-71623.html>